SAİT FAİK İÇİN ★ TAHİR ALANGU

SAİT FAİK

için

YEDİTEPE

YEDİTEPE YAYINLARI: 62

(Posta Kutusu 77, İstanbul)
Ankara Caddesi No. 84 Kat 1.

Bu kitap 1956 yılının nisan ayında İstanbulda
Yeni Matbaada basılmıştır.

SAİT FAİK ABASIYANIK

BURGAZ ADASINDA

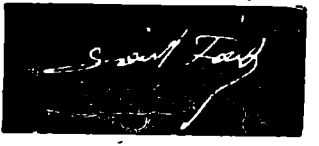
Hazırlıyan:
TAHİR ALANGU

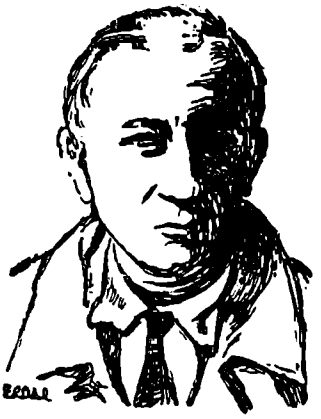
SAİT FAİK İÇİN

BİR BİYOGRAFİ VE BASINDA ÇIKMIŞ YAZILARDAN SEÇMELER

YEDİTEPE
YAYINLARI

EDEBÎ ESERLER İNSANI YENİ VE MESUT, BAŞKA, İYİ VE GÜZEL BİR DÜNYAYA GÖTÜRMİYE YARDIM ETMİYORLARSA NEYE YARAR?

(Desen: Erdal öz)

BİRKAÇ SÖZ

Bu çeşit anma kitapları bizde de yavaş yavaş bir edebiyat geleneği haline gelmektedir. Avrupa'daki benzerlerine erişebildiğimizi iddia etmemekle beraber, bu kitapların, tek kişi tarafından yapılmış araştırmalar yanında, birçok kimselerin düşüncelerini toplaması bakımından ayrı bir değeri ve çeşnisi olduğunu, söyliyebiliriz. Öte yandan gelecekteki araştırıcılar için bazan bir kaynak, çok defa vakit kazandırıcı bir hareket noktası işini de görebilirler.

Bu kitabın içinde okuyacağınız yazıların da iyice belirttiği gibi, Salt Faik, anlaşılmamaktan, dar bir sanatçılar çevresine mahbus kalmaktan üzgündü. Ününün en yüksek noktasına eriştiği yıllarda bile, kendinden ve sanatından şüphe etti; kör bir gurura saplanıp dolaşmadı. Yaşarken bir jübilesi yapılıp, değerli kalemlerin onun sanatı üzerinde söz etmesi kendisini ne kadar sevindirirdi, diye düşünüyoruz. Kendinden söz edilmesinden, övülmesinden sıkılırdı.

SAİT FAİK İÇİN

Ama yazı yazdığı kurşun kalemi öper, herkes tarafından okunulmak da isterdi. İşte bu kitapta her yaştan, her kafadan birçok kişi onun değeri üzerinde birleşiyorlar. Her halde burada derlenen, çeşitli kalemlerden çıkmış yazılar bir tek kişinin söylediklerinden daha geniş bir anlam taşıyorlar. Üstelik daha yaşarken, başkaları için hazırlanmış anma kitaplarından hoşlandığını, biyografisinin yazılmasını arzuladığını yine bu yazılardan öğrendik.

Ölümü üzerinden geçen şu kısa zaman içinde onun için yazılanların sonu gelmiş değildir. İlk aylarda, kendisiyle birlikte geçen günlerin anılarını anlatmaktan ileri geçmiyen ilgiler, artık sanatı ve eseri üzerinde toplanmaktadır. Bu kitapta daha çok, onun insan olarak kişiliği ve sanatçı mizacı üzerinde durarı, birkaç yıl sonra bulunması pek zor olacak yazıları derlemiye çalıştık. Sanatı ve mizacı üzerinde yapılan bu tasvirler sayesinde, eserleri ilerde daha iyi anlaşılacaktır.

Yerimizin darlığı yüzünden birçok yazıları alamadık, birçoklarını da kısaltarak aktardık. Kitabımıza seçerek aldığımız yazıların sahiplerine olduğu kadar, yer vermek imkânları bulamadığımız yazarlara da burada teşekkürü bir borç biliriz.

«Yeditepe Yayınları»

BİRİNCİ BÖLÜM

VAZI MASASINDA

KÖPEKLERİYLE

HAYATI ÜZERİNE

«Süleymaniye'deki Kirazlı Mesçit sokağında oturuyoruz. Ben on yedi yaşlarındayım. Münir Paşa Konağının çam ağacını hatırlıyorum. Lisenin bahçesindeki büyük çam ağacı bir yangında yanmış olabilir. Münir Paşa Konağı'nın yağlı boya tavanları çoktan duman ve kül olmuştur. Yatağım, yorganım, gözyaşım yanmıştır. Havuzlar yanmıştır. Anılar, anılar yanmıştır. Beni bugüne getiren kitaplar yanmıştır.»

SAİT FAİK

(Alemdağında Var Bir Yılan)

HAYATININ BAŞLICA OLAYLARI :

1907 yılında Adapazarı'nda dünyaya geldi. Babası Mehmet Faik Abasıyanık kereste, ceviz kütüğü üzerine iş yapan bir tüccardı. Dedesi Sait Ağa'nın Adapazarı'ndaki kahvesi, aydın kişilerin toplantı yeri imiş. Bilmem bu sebepten midir, Sait Faik, son günlerinde kendisiyle yapılan bir konuşmada «deniz kenarında çeşitli insanların gelip gideceği bir kahvesi» olmasını arzuladığını söylemiştir (Güler Erdal'la konuşma). Annesi Makbule Hanım. Adapazarı ileri gelenlerinden Hacı Rıza Bey'in kızıdır, hayattadır.

Ailenin soy adı aslında «Abasızoğulları» olduğu halde soyadı kanunu çıkınca, Sait Faik'in isteğiyle «Abasıyanık»a çevirmişler.

Sait Faik'in çocukluğu Adapazarı'nda geçmiş, ilk öğrenimini orada «Rehber-i Tarakki» okulunda yapmıştır. Orta öğrenim için İstanbul'a gelmiş, onuncu sınıfa kadar İstanbul Erkek Lisesi'nde okumuş, arapça hocası Salih Bey'in minderine iğne koymaktan 41 arkadaşiyle birlikte Bursa Erkek Lisesi'ne sürgün edilmiştir. 1925 yılında yatılı girdiği bu liseden ancak 1928 yılında mezun olabilmiştir. Okul hayatında çalışkan bir öğrenci değildi. Bu liseyi bitirişini kendisi «heyamola ile» diye anlatmıştır. Bir müddet İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi'ne devam etmişse de canı sıkılmış, babasının arzusu ile 1931 yılında, ekonomi tahsil etmek maksadiyle, Venedik üzerinden İsviçre'ye gitmiştir. Lozan'da on beş gün kadar kalmıştır. Ekonomi bilimini ve yaşadığı çevreyi sıkıcı bulduğundan Fransa'ya, Grenoble'e geçti. «Adapazarı, Bursa, İstanbul kadar sevdiği» bu şehirde gönlünce başıboş, okuyup yazmayı aklına bile getirmeden, üç yıl yaşamış, bu yıllar onun sanatçı kişiliği ve eserleri üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Tatil aylarında İstanbul'a geliyor, fırsat buldukça Paris'e uzanıyor, Strasbourg, Lion ve Marsilya arasında dolaşıyordu. Şamatacı ve sevimli insanları, dar sokakları ile tam bir Akdeniz limanı olan, birçok özellikleriyle İstanbul'u andıran Marsilya, Said'in Fransa'da sevdiği yerler arasında gelir. Fransa'ya gidişinden üç yıl sonra 1935 de, sonu gelmez öğrenimi, uzayıp giden aylaklığı yeter görülerek, babası tarafından geri çağırıldı. Orta Avrupa ve Tuna yolu ile geri döndü.

Sait Faik'in hayatında üç defa Fransa yolculuğu vardır. Bunlardan ilki 1931 yılında, gidip üç yıl kalarak döndüğü öğrenim yolculuğudur. İkincisini gezmek maksadiyle 1938 de yapmış, Marsilya'ya kadar gidip vaz geçerek geri dönmüştür. Üçüncü ve sonuncusu 1951 yılında olmuş, karaciğerini tedavi ettirmek ve gezip ferahlamak için

uçakla Paris'e gitmiş, kimseye haber vermeden beş gün sonra uçakla İstanbul'a dönüvermiştir. Pasaportuna «mesleksiz» diye, kendisini pek kızdıran bir not düşürülen yolculuğu, ikincisidir. Sait'e ait anılarından söz açanlar, bazan bu yolculukları birbirine karıştırmışlardır.

Fransa'dan döndükten sonra kısa bir müddet Halıcıoğlu Ermeni Yetim Mektebi'nde türkçe grup dersleri öğretmenliği yaptı. Babası daha hayatta iken, bir iş sahibi olsun diye, oğluna bir toptancı zahire mağazası açmış, Sait ise, keyfi istediği saatte işe gelmiş, aklına estiği zaman kapatıp savuşmuş, malları birkaç ay içinde zararına satarak, boş mağazanın anahtarlarını babasına teslim etmiş. Bu maceradan edebiyatımız birkaç hikâye kazanmıştır

Yirmi yılı aşan sanat hayatında eserlerinin telif hakkı olarak eline pek az bir para geçmiş, babasının bıraktığı emlâkin geliri ile yaşamıştır. Onu kırk yedi yıl yaşatan, hikâyelerini yazması için destek olan iki kuvvetten biri bu gelir, öbürü de çok sevdiği anası idi. İkide birde âşık olup, derli toplu bir hayat üzerine hulyalar kurmasına rağmen evlenememiştir.

Bütün ömrünü, bazan Şişli'de Bulgar Çarşısı'ndaki apartımanında, çoğu zaman Burgaz'daki köşklerinde anacığı ile geçirdi. Yalnızlık ve umutsuzlukların azdırdığı bir sirozdan kurtulamıyarak 11 mayıs 1954 salı günü aramızdan ayrıldı.

☆

SANAT HAYATININ BAŞLICA OLAYLARI :

Onun, sanat hayatının daha lise sıralarında iken başladığı söylenebilir (1925-1928 arası).

«Bozdoğan Kemeri'nde (Süleymaniye) Kirazlı Mesçit caddesinde 7 numaralı hanede» oturan Sait Faik'in 1928 yıllarında «**Meşale**» dergisi için yolladığı şiirleri Yaşar Nabi, ölümünden sonra yayımladı. Bu şiirlerinde, Yaşar Nabi'nin de gösterdiği gibi o devrin şiir anlayışının etkileri (Faruk Nafiz, Necip Fazıl vb.) açıkça görülmektedir (Sait Faik'in ilk şiirleri. **Varlık** dergisi, temmuz 1954). Onun hikâyeye, Bursa Lisesi'ne gittikten sonra başladığı belli oluyor. Sait Faik, hayatta iken bu ilk nazım denemelerinin adını hiç anmamış, hatırlatanlara kızmış, ancak 1939 yıllarında nazım alanına yeniden dönmüştür. Sanat hayatının bu yönüne rağmen o her şeyden önce bir hikâyecidir.

Bir konuşmasında şöyle diyor: «... Bursa Lisesi'nde, şimdi müdür mü yoksa edebiyat hocası mıdır bilmem, Mümtaz Bey, bir tahrir vazifemin altına şunları yazmıştı: 'Yarın bunları neşredeceksiniz; daha itinalı olmanız lâzım.' Halbuki hâlâ itinasız neşredip duruyorum.» İşte ilk hikâyelerini Bursa Lisesi'nde yazdı, adı geçen hocaya verdi. Hoca «**Beyaz Mendil**» adını taşıyan bu ilk hikâyesini sınıf karşısında okutarak takdir etmiş, «Eğer böyle yazmakta devam edersen iyi hikâye yazabileceksin» demiştir. Bu hevesle ikinci hikâyesini, «**Zenberek**» i yazdı.

Fransa dönüşü İstanbul'a geldikten sonra Edebiyat Fakültesi'nde iken tanıştığı ve kendisine hikâye yazmak yolunda cesaret veren Kenan Hulûsi'nin aracılığı ile ilk yazısı **Milliyet** gazetesinde çıktı (1930/31 yılları). Aynı yıllarda ilk hikâyesi de «**SES**» dergisinde yayımlandı. Bir müddet, günümüzün bâzı hikâyecilerinde olduğu gibi, Uya-

nış dergisi çevresinde kaldı, sonra Yaşar Nabi'nin, o zamanlar Ankara'da çıkardığı **Varlık** dergisine hikâyeler vermiye başladı. 1936 - 1940 yılları arasında **Vakit** (bir aralık **Kurun**) gazetesinde hikâyeler, fıkralar yazdı. Yirmi yıldır biri çıkıp biri batan çeşitli amatör edebiyat dergilerine Sait Faik'in yardım eli uzanmıştır. Birçok yazıları bu dergilerde dağınık durmaktadır.

İlk hikâyelerini **«Semaver»** adındaki kitabında topladı (1935). Aralıklarda hikâyeler yazmak suretiyle kitaplarını birbiri peşine yayımladı. 1939 da **«Sarnıç»**, 1940 da **«Şahmerdan»**, adındaki hikâye kitaplarını, 1944 yılında **«Medar-ı Maişet Motoru»** adındaki romanını çıkardı. O günlerde sebebi pek anlaşılmıyan bir kararla, kendi parasiyle bastırdığı bu kitap piyasadan toplatıldı.

İkinci Dünya Savaşı'nın son yıllarına doğru Said'in ününün gittikçe genişlediğini görüyoruz. Bu devre içinde çeşitli edebiyat dergilerinde şiir ve hikâyeleri ve magazinlerde de röportajları çıkmıştır.

1944-1948 yılları arasında bir duraklama devri geçiren Sait Faik, 1948 yılından ölümüne kadar devamlı bir şekilde yazmış, toplu eserlerinin on iki kitabının içindeki parçalar bu devre içinde ortaya çıkmıştır. Ölümünden önce eserleri yabancı dillere çevrilmiye başlanmıştı. 1953 yılında Amerika'daki Mark Twain derneğine fahrî üye seçilmiş, bu bir yandan bâzı kimseler arasında kıskançlıklar doğururken, bir yandan da halk arasında ününün yayılmasına geniş ölçüde etki yapmıştır.

TAHİR ALANGU

ESERLERİ

«Yazı yazmayı iş saydığım için başka iş yapmamıya karar vermiştim... Kim ne derse desin... Yalnız yazımla geçinmek kararını kafamdan kimse sökemez.»

SAİT FAİK

(Ben Ne Yapayım)

SEMAVER. Küçük hikâyeler. Remzi Kitabevi, on yedi hikâye. — İstanbul: 1936; **İkinci baskı:** Varlık Yayınları. — İstanbul: 1951; **Üçüncü baskı:** Varlık Yayınları. — İstanbul: 1955; **SARNIÇ.** Hikâyeler. Çığır Kitabevi. On altı hikâye. — İstanbul: 1939; **İkinci baskı:** Varlık Yayınları. — İstanbul: 1950; **Üçüncü baskı:** Varlık Yayınları. — İstanbul: 1954; **ŞAHMERDAN.** Hikâyeler. Çığır Kitabevi. Yirmi hikâye. — İstanbul: 1940; **İkinci baskı:** Varlık Yayınları. — İstanbul: 1951; **Üçüncü baskı:** Varlık Yayınları. — İstanbul: 1955; **MEDAR-I MAİŞET MOTORU.** Roman. Yokuş Kitabevi. — İstanbul: 1944; **İkinci baskı: (BİRTAKIM İNSANAR).** Roman. Varlık Yayınları. — İstanbul: 1952; **LÜZUMSUZ ADAM.** Hikâyeler. Varlık Yayınları. On dört hikâye. — İstanbul: 1948; **İkinci baskı:** Varlık Yayınları. — İstanbul: 1954; **MAHALLE KAHVESİ.** Hikâyeler. Varlık Yayınları. Yirmi iki hikâye. — İstanbul: 1950; **İkinci baskı:** Varlık Yayınları. — İstanbul: 1954; **HAVADA BULUT.** Hikâyeler. Varlık Yayınları. On üç hikâye. — İstanbul: 1951; **İkinci baskı:** Varlık Yayınları. — İstanbul:

1955; **KUMPANYA.** Hikâyeler. Varlık Yayınları. Üç hikâye. — İstanbul: 1951; **HAVUZBAŞI.** Hikâyeler. Varlık Yayınları. Yirmi üç hikâye. — İstanbul: 1952; **SON KUŞLAR.** Hikâyeler. Varlık Yayınları. On dokuz hikâye. — İstanbul: 1952; **KAYIP ARANIYOR.** Roman. Varlık Yayınları. — İstanbul: 1953; **ŞİMDİ SEVİŞME VAKTİ.** Şiirler. Yenilik Yayınları. — İstanbul: 1953; **ALEMDAĞINDA VAR BİR YILAN.** Hikâyeler. Varlık Yayınları. On yedi hikâye. — İstanbul: 1954; **AZ ŞEKERLİ.** Son hikâyeleri. Varlık Yayınları. On bir hikâye ve altı röportaj. — İstanbul: 1954; **TÜNELDEKİ ÇOCUK.** Hikâyeler ve röportajlar. Varlık Yayınları. On üç hikâye ve yedi röportaj. — İstanbul: 1955.

★

Tüneldeki Çocuk kitabı ile Sait Faik'in on beş kitaplık toplu eserleri ortaya çıkmış sayılabilir. Bunların biri şiir, ikisi roman, on iki tanesi hikâye kitabıdır. Hikâye kitaplarında yüz seksen sekiz tane çeşitli tipte hikâye ve on üç tane röportaj bulunmaktadır. Dergiler ve gazetelerde dağınık olarak kalmış parçaları da vardır. Varlık Yayınları, ölümünün ikinci yıldönümü dolayısiyle «Mahkeme Röportajları» nı bir kitap haline getirmiştir.

(Desen: Güngör Kabakçıoğlu)

İKİNCİ BÖLÜM

SAİT FAİK'İN İKİ YAZISI

«Bu böyle, bin dokuz yüz bilmem kaça kadar sürüp gidecektir. Ve yine bin dokuz yüz bilmem kaçta kitap bastırmak, yazı yazmak takatinden mahrum, nalları dikeceksinizdir. Ve yine bir gün bin dokuz yüz bilmem kaçta sizi kimseler hatırlamıyacaktır. Yaşasın edebiyat!»

SAİT FAİK

(Yaşasın Edebiyat)

YAZICILIĞIN YİRMİNCİ SENESİNDE

Kişi kendi kendini tartabilseydi şu edebiyat ve gazetecilik alanında kaç kişi kalırdı?.. Yirmi senedir yazı yazarım; iyi kötü. Ne beni överlerse yutarım, ne de söverlerse fazla yüksünürüm.

Hem bana kalırsa yazıcılık işinde, insanın yazıları pek ahım şahım olmasa da zararı yok pek. Elverir ki, namuslu olalım: Kalemimizi ne devlete, ne patrona, ne de hattâ millete (demagoji yapmayı, efkârı umumiye denilen mikrobu kasdederek söylüyorum) satalım. Dahası var. En korktuğumuz mahlûk olan münekkide, hattâ okuyucuya bile beğendirmek gayesiyle yazı yazmadığıma göre kendimi yazıcı saymakta hakkım var mıydı, bilmem ki? Bir yerde lâzım oldu da mesleğimi sordular. Doğrusu epey çekinerek, ama gururla «yazıcı» dedim. Mesleğimi bir kâğıdın meslek hanesine kaydedeceklerdi. Benden yazıcılığımı isbat edecek bir vesika istediler. «Efendim, birkaç hikâ-

ye kitabım var» diyecek oldum. Bunların vesika mahiyetinde şeyler olmadığını anlamakta gecikmedim.

Vaktiyle bir yerde hikâyeler yazar, röportajlar yapardım. Röportajlarıma on, hikâyelerime beş papel alırdım. Valde sağ olsun, evde babadan kalmalarla ocağı tüttürüp, aşı kotarıyor. Söylediğim yerden de haftada beş on papel alıyor, kahveye çıkabiliyor, hayatımdan hoşnut geçinip gidiyordum.

Bu yazılarımın çıktığı yere baş vurmam ayıp mı idi? «Şu Sait Faik denilen bay, bize tanesi beş liraya hikâye, on liraya röportaj yapar, enayinin biridir, tasdik ederiz» diye bir kâğıtçık lûtfetselerdi işim olmuştu. Vermediler beyim. Vermediler kardeşim. «Biz kâğıt veremeyiz, isterlerse o daireden telefon edip sorsunlar, şifahen söyleriz.» dediler. Aman! Zaman! mı diyecektim? Diyemiyorum körolası! Aldım garip başımı oradan. Bastım gittim Gülhane parkına. Orada aklıma geldi. Ben bir zamanlar bir kurulda üye idim. Aidatımı geciktirdiğim için bir mektupla müracaat etmişler. Aylık borçlarımı ödediğim takdirde yine üyeleri arasında bulunmamla şeref duyacaklarını da yazmışlardı. Ben de utanmış, yirmi beş lirayı valdeden ödememesine ödünç almış, borçlarımı vermiştim. Herhalde yine o kurulun üyesi sayılırdım. Mademki borcumu ödemiştim, değil mi ya? Bu cemiyetin bir resmî kâğıdı ise benim değil yazıcı olduğumu isbat etmek, elime kalem bile sürmesem kâinata aksini yutturabilecek salâhiyette idi.

Benden paraları ödediğime dair verdikleri makbuzu getirmemi söylediler. Evi tartak martak getirdim. Makbuzu buldum, götürdüm. Yine bir dalgasına getirdiler. Yazıcı olduğumu bir türlü söyliyemediler. Elleri varmadı benim yazıcılığımı tasdik etmiyé.

İşte o gündenberi ben yazıcı, sahiden yazıcı olduğumu anladım da onun için yazı yazamıyorum.

SAİT FAİK İÇİN

Çünkü bugünün yazıcısının üzerine büyük bir sorum yüklenmiştir. Bu sorum yalnız ve yalnız doğru görüp doğruyu yazmaktır. Kimsenin hatırı, keyfi için yazı yazmadım ama kendi keyfim için çok cümlem var. Yazılarımdan bunları da attığım gün, yine «**Yeditepe**» ye yazarım. Şimdilik bana izin...

Ha!... O resmî kâğıttaki meslek haneme «yok» yazdılar. Türkçesi pek o kadar canımı sıkmadı, (sebebi var). Ama bir de bu kâğıdın fransızca kısmı vardı. Oraya da bir «Sans profession» oturttular ki, kan beynime çıkıyor. (sebebini anlatmak uzun sürer, hem lüzumsuz.)

Hikâyeyi anlattığım arkadaşlar katıla katıla gülüyorlar. Ben de ne halt edeyim, onlara uyuyorum. Beraberce gülüşüyoruz.

Ama şimdi ben, kim bana ne iş yaparsın derse göğsümü kabartarak yazıcıyım diyorum. Eskiden utanır, kekelerdim kendimin de pek şüpheli bulduğum bir «muharririm» derdim. Ne enayi imişim. Ben halis muhlis yazıcı imişim yahu! Yazıcı olmasam muhakkak bu iki yerden de şatafatlı birer kâğıt alırdım. Çünkü her iki yerde de eline kalem sürmemişler, sürüp de en azından para kazanmak gayesi gütmemişler bir tane yok.

Bereket «**Yeditepe**» para vermiyor yazıcısına şimdilik. Şu yazıma en azından beş papel isterdim. Beş papeli alınca da acaba zavallı Hüsam'ı ne diye kandırdım, bu yazı beş papel eder miydi? diye içimi yerdim.

SAİT FAİK

(**Yeditepe gazetesi. 16 mayıs 1950**)

★

YAŞASIN EDEBİYAT!

Şahsına ve imzasına çok güvendiğim, samimî, ciddî bir şahsiyetten şöyle bir mektup aldım:

"Bir heyet tarafından 1950 yılı başında yayımlamak üzere hazırlanıp basılmakta olan... "filanca yıllık" memleketimizin belli başlı sanat kıymetleri hakkında da bilgi verecektir. Bu arada okuyuculara sanatkârlarımızın çalışmalarına dair malûmat vermek istiyoruz. Yüksek şahsiyetiniz ve şimdiye kadar vücuda getirmiş olduğumuz kıymetli eserleriniz bakımından isminizin "....." 'ı şereflendirmesi tabiîdir.

Bu itibarla aşağıdaki sorulara en kısa zamanda cevap vermek, cevabınızı "....." adresine göndemek lûtfunda bulunmanızı saygılarımla tekrarlarım.

Sorular:

1950 için neler hazırlıyorsunuz? Yazmakta, yapmakta veya bestelemekte olduğunuz eserlerinizin adı ve mevzuu nedir? Kitap ise ne zaman intişar edecek? Tablo veya heykel ise ne zaman, hangi sergide gösterilecek? Beste ise ne zaman, nerede çalınacak? Tiyatro eseri ise ne zaman, nerede temsil olunacak? Yeni eserleriniz hakkında vermek istediğiniz başka malûmat var mı?"

Bu mektubu imzalayan elin çok kıymetli, çok saygı değer bir insan eli olduğunu bilmeseydim benimle alay ettiğini sanacak, ne yapalım diyecektim, hakkı var. Tam işin alaylı zamanındayız. Varsın alay etsinler. Hayır, mektup sahibi fevkalâde ciddî ve kıymetli bir şahsiyet. Kimseyle bu şekilde alay etmek küçüklüğünü göstermez. O halde... O halde bu mektup gayet ciddî ise düşünmek gerek. Senin için bulunmaz fırsat azizim Sait, hazır kendi reklâmını yapar, bedavadan bastırırsın, daha ne istersin?

Oturup bu gayet kibar, seni en can alacak yerinden vuran mektuba cevap ver, projelerini anlat, eserlerinin mevzuunu söyle. Şu tâbi basacak, şu gazete rica ediyor, ama ötekine vermek istiyorum de. Bir roman, iki hikâye kitabı ismi söyle. Şu kitaplarımı yeniden bastıracağım de. Beş senedir üstünde çalıştığım eserimi nihayet bitirebildim de. (Varsa) Şehir Tiyatrosu'nun saygı değer edebî heyeti beğendi oynatacak de. **«Baştanbaşa Anadolu»** isimli seyahat notlarım çıkacak de.

De oğul de. Amma işte ben o güzel mektuba cevap vermemek, verememek nezaketsizliğinde bulunacağım, Vereceğim cevabı neşredeceklerini sanmadığım için (zaten o suallere bir revap da alamıyacağım için) şu kıymetli genç arkadaşların büyük fedakârlıklarla çıkardıkları dergide yazayım dedim. Sanki bu sualler bana bir iki sene evvel sorulmuş gibime geldi. Hemen kâğıda kaleme sarıldım.

Hikâyelerimi kitaplarda toplamak hoşuma gidiyor, hem de elime beş on para geçiyor. Evet devede kulak bile değil, ama ne olsa on formalık bir hikâye kitabına yüz lira kadar veriyorlar. Yüz lira bu. Az para mı?... basmak istiyor, bir götüreceğim. Bugünlerde de pek parasızım. Nasıl etmeli? Adama gidip de bir hikâye kitabım var, basar mısın, denir mi? İyisi mi bizim Arad'ı yollarım. İsterlerse o zaman götürürüm.

Canım ressam Arad ne oğlandır. Gözlerinin altındaki büyük ve koyu kahverengi gözlerinden dostluk akar. Ona her derdini söyliyebilirsin, dinler. Elinden gelirse işini de görür.

— Arad, oğlum, şu benim hikâyelerimi basar mı dersin?

— Basmaz olur mu? Tabiî..

— Konuşur musun?

— Şimdi.

İki gün sonra yazılar elinizde, o suratını gördükçe insana fenalıklar gelen kitapçı efendinin karşısındasınızdır.

— Arad konuşmuş da, hikâyelerimi getirdim.

— Peki... Biz bir okuyalım da.

İki ay sonra uğrarsınız. Okumamışlardır. Sizi seven ve sevmiyenlerle dolu bir heyeti edebiyesi vardır kitapçının. Meçhul, esrarengiz insandır. Kimlerdir? Bilinmez.

İki ay sonra tekrar uğrarsınız. Şimdi kitap çıkarmanın zamanı değildir. Ne verirse kabul edeceksiniz artık. Ah, bir elli liralık verse... Verir mi dersin? Ama elliden aşağı vallahi vermem. Yüz lira isterim önce. Nasıl istersin birader yüz. Değer mi, dersin kendi kendine. Hem verir mi? Seksen istiyeyim, elliye razı olayım dersin.

Ama artık kitapçının önünden geçerken içeriye girmek korkunç, azaplı bir hal alır. Yine de girersin. Hiç kitaptan söz açmadan çıkanlara bakarsın.

— E ne var ne yok, dersin. Satışlar nasıl?

— Birader, bu sıra kitap okuyan yok. Ne idi o iki sene evvelki furya. Nedir bu memleketin hali?

Kitapçı ile beraber üzülürsünüz. O sevimsiz çehre mahzun, sırdaş ve hemhal bir hal alır. «Bekliyelim, biraz bekliyelim» de karar kılarsınız.

İşte tam on bir buçuk ay geçmiştir. On bir buçuk ayda basılıp basılamıyacağına bir karar almak lâzımdır.

Hiç olmazsa parasını versin de ne zaman isterse o zaman bassın kararıyle her gün geçerken içeriye şöyle bir göz attığınız kitapçıya kat'î bir konuşma yapmak üzere girersiniz. Yüzünden daha kitabı basmak için vakit saat gelmediğini her haliyle anlatan kitapçıya, nihayet hemen dükkânda verilmiş bir kararla:

— Bey kardeşim. Şey... Başka birisi basmak istiyor da kitabı. Şu müsveddeleri...

— Hay hay kardeşim, yarın uğrayın, müsveddeleri alın.

Kitapçıdan çıkınca dünya yıkılmış sanmayın. Dudağınıza bir ıslık oturtur, şerbetçide bir mandalina şerbeti yuvarlar, vay namussuz herif vay, dersiniz.

Ertesi gün kitap koltuğunuzdadır. Her şeye rağmen bu kitap basılmalı. Şu yüz lirayı almalı. Hiç olmazsa iki hafta için artık para derdi olmamalı.

Kim basar bunu? Birdenbire hatırımıza gelir. Hemen koşarsınız ona.

Hiç ummadığınız bir halde kabul edilmiştir. Bir sürü hikâye bırakırsınız. İçinden sizin en sevmedikleriniz seçilir. Hiç hoşlanmadığınız bir isim kapağa yerleştirilir. Halbuki siz bundan iki sene evvel o kitabınızın ismini düşünmüş, bulmuş, hattâ bir kapakçıkta ilân bile etmişsinizdir. Meselâ ismi **«Kestaneci Dostum»** dur. **«Kestaneci Dostum»** hikâyesini bir dostluk duyarak yazmışsınızdır. Kitap ismi iyi olmasa, hikâye kötü bile olsa canınız öyle çekiyordur. Hayır, **«Kestaneci Dostum»** hikâyesi bile kitabınıza girmez. Tashihini bile yapamazsınız.

Yüz lira çoktan bitmiştir. Kitap gözünüzden düşmüştür. Kitap halinde çıkarken düzeltmeyi tasarladığınız yerleri, cümle düşüklüklerini bile düzeltmeden, düzeltmek canınız istemeden, kitaptan soğumuş bir halde kitabınız ortaya çıkıvermiştir. Sizin midir, bir başkasının mıdır, şüphesi içinde kucağınıza atılan bir piç gibi bahtsız kitabı imzalarsınız.

«Sevgili kardeşim Ahmet'e saygılarımla.»

Bu böyle, bin dokuz yüz bilmem kaça kadar böyle sürüp gidecektir. Ve yine bir bin dokuz yüz bilmem kaçta kitap bastırmak, yazı yazmak takatinden mahrum. nalları dikeceksinizdir. Ve yine bir bin dokuz yüz bilmem kaçta sizi kimseler hatırlamıyacaktır. Yaşasın edebiyat!

SAİT FAİK

(Dergi gazetesi. 15 aralık 1949)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖLÜMÜNÜN UYANDIRDIĞI YANKILAR

«Dülger balığının ölüm hali uzun sürüyor. Sanki balık, şu hava dediğimiz gaz suya alışmıya çalışmaktadır.. Onu suyumuza alıştırdığımız gün bayramlar edeceğiz. Elimize tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden, onu üzmek için elimizden geleni yapacağız. Onu şair, küskün, anlaşılmıyan biri haline getireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa hepsini...»

SAİT FAİK

(Dülger Balığının Ölümü)

Sait Faik, 1944 yıllarında teşhis edilen bir siroz başlangıcından mustaripti. Arada sırada gelen sıkıntılar ve tehlikeli krizleri perhizle atlatıyor, belli aralıklarla hastahanelere gidip muayene oluyordu. Bu sıralarda içkiyi tamamiyle bırakmıştı. Ölümüne sebep olan son kriz 5 mayıs çarşamba günü gelmiş, yemek borusundaki bir damarın çatlamasından ağzından kan boşanmış, bunun üzerine Şişli Marmara kliniğine yatırılarak tedavi altına alınmıştı. Beş gün süren, tedavi sırasında krizler birkaç defa gelmiş, kendisine birkaç defa kan verilmişti. 10 mayıs pazartesi gününü 11 mayıs salıya bağlayan gece, sabaha karşı saat 2.35 de öldü. Ölümüne yarım saat kalıncaya kadar kendini kaybetmemiş, yanındakilerle konuşmuştu.

11 mayıs salı günü acı haber şehre yayıldı, sanat ve edebiyat çevrelerinde üzüntü yarattı. Bu haber 12 mayıs

çarşamba günü bütün İstanbul gazetelerinde verildi. Anadolu Ajansı ve arkasından başlıca yabancı ajanslar bu haberi bütün dünyaya yaydılar.

Cenaze töreni 12 mayıs çarşamba günü yapıldı. Tabutu saat 11 de klinikten alınarak Şişli camisine getirildi. Sabahtanberi süregelen yağmura rağmen caminin avlusunu onu sevenler doldurmuştu. Bunlar arasında sanat, ilim, edebiyat ve basın çevrelerinin tanınmış simaları göze çarpmakta idi. Üniversite, Güzel Sanatlar Akademisi mensupları, Şehir Tiyatrosu, Küçük Sahne artistleri, genç üniversiteliler, her çevreden sayısız dostları ve akrabaları...

Cenazeye birçok şahıslar ve kurumlar yirmiden fazla çelenk göndermişti.

Namazdan sonra şiddetli bir yağmur altında tabutu cenaze arabasına kondu. Kafile otobüs ve otomobillerle yola çıktı. İlkin Bomonti'ye gidildi; ölmeden önce tabutunun bir kere evinin önünden geçirilmesini vasiyet etmiş. Buradan Zincirlikuyu'daki Asri mezarlığa gidilerek, gittikçe artan yağmur ve göz yaşları içinde toprağa verildi.

Sait Faik'in ölümü üzerinden iki yıl geçti; ölüm ayından başlıyarak uyanan ilgilerin, yazılan yazıların ardı arkası hâlâ kesilmiş değildir. İlk yılı teessür ifade eden anılar, bu yazıların çoğunluğunu teşkil ediyordu. Artık yavaş yavaş sanatı ve eseri üzerine yazı yazılmıya başlanmıştır. Arada sırada bâzı sanat dergilerinde çok değerli araştırmalara da rast gelinmektedir.

Sait Faik'in ölüm haberini başta İstanbul, İzmir ve Ankara olmak üzere bütün Türkiye gazeteleri, ilk sayfalarında resimlerini basmak ve geniş ölçüde yer ayırmak suretiyle vermişlerdir. İstanbul'da çıkan fransızca, ermenice, rumca gazeteler de bu yolu takibetmişlerdir.

Radyolarımızda sanatından ve eserlerinden bahsedilmiş, Atina radyosu 21 haziran 1954 tarihinde Sait Faik'i Yunan halkına tanıtmak için bir gece tertiplemiştir.

Ölümünü müteakıp adına birçok edebiyat toplantıları yapılmış, sanatçı arkadaşları bu toplantılarda konuşmuşlar, geniş bir dinleyici kitlesi bu toplantılara katılmıştır.

Hemen bütün sanat dergileri Sait Faik için üstün sayı çıkarmışlardır. Bu arada şunları sayabiliriz:

Yeditepe, Yarlık, Yenilik, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi, Doğu — Batı, Yeni Ufuklar, Mavi, Onüç, Kaynak dergileri, **Vatan, Dünya, Akşam** ve **Demokrat İzmir** gazetelerinin üstün sanat sayfaları.

İstanbul'da rumca olarak çıkan aylık fikir ve sanat dergisi **Pirsos**'un Sait Faik için hazırladığı üstün sayısı (No. 9. haziran 1955) ölümünün yıldönümünde çıkan özel sayıların en güzeli olmuştur. Yukarıda adı geçen dergilerin ve gazetelerin hepsi birinci ölüm yıldönümünde Sait Faik için anma yazıları yazmışlardır.

TAHİR ALANGU

★

BÜYÜK KAYIP

Türk edebiyatı ve matbuat âlemi için 1954 senesi kış mevsimi kadar zâlimi olmamıştır. Burada kaybettiklerimizi sayarak acılarımızı tazelemek ve «A.. sahi» dedirtmek — ne yalan söyliyeyim, çabuk unutan mahlûklarız

— İstemiyorum. Fakat işte Sait Faik Abasıyanık'ı da Zincirlikuyu'ya tevdi ettik.

Yağışlı bir gündü bu Çarşamba günü. Buna rağmen — İstanbul'un yağmuru ne de hazin ve bıktırıcıdır — Şişli camiinde bine yakın bir cemaat toplanmıştı. Herkes, yani muharrir, şair, ressam, musikişinas, İstanbul'un bütün sanatkârları ve Sait Faik'in okuyucuları, birbirlerini, en yakın varlıklarını kaybetmişler gibi taziyet ve teselli ediyordu.

Teessür o kadar umumi ve içtendi.

HAZİN TESADÜF

Henüz kırk yedi yaşında olan Sait Faik'i affetmiyen hastalık, onun yetiştiği ilk nesle hayat hakkı vermiş olan büyük yapıcı, büyük insan, Türk Cumhuriyetinin büyük kurucusu Atatürk'ü de alıp götürmüştü. Sait Faik için âdeta bir asalet unvanı ve teselli teşkil edebilecek bu hazin tesadüfün bir başka cephesi de, Atatürk ile kıymetli hikâyeciyi Amerikanın Mark Twain cemiyetinde de birleşmek olmuştu.

CENAZE NAMAZI

Ömrü boyunca ve kendini seven dostlarının çokluğuna, samimiyetlerine rağmen, hususî hayatında, iç âleminde daima yalnız kalmış ve bunun daima ıstırabını çekmiş Sait Faik'in cenazesi de, musalla taşında tek başına duruyordu. Yağmur, saf saf el bağlıyan yârânı, öğle namazının kılınmasına intizaren sakafların altında tutuyordu. Nihayet camiden çıkanlar, durmadan yağan yağmur altında farzı kifâyeyi de ödediler. Biz, arkalarından seyrediyorduk. Çoğunun pantalonu yamalı idi, kasketleri hâlâ arkaya, yana dönüktü. Cemaat, Sait Faik'in hikâyelerindeki eşhastan mürekkepti.

ELVEDA!..

Cenaze Şişli camiinden eller üzerinde çıkarıldığı vakit, Zincirlikuyu yolunu tutacak yerde, geriye döndü. Cenaze arabasını yetmiş kadar otomobil ve ağzına kadar dolu bir otobüs takibediyordu. Otobüste idim, yağmurla ıslanmış camlar, puslu havada ayakta duran kalabalığın nemli elbiselerinden kapalı yerin hararetinin çıkarttığı buhar ve rutubet arasından dışarısını bir kaleidoskoptan bakılır gibi göstermiye müsaade ediyordu. Otobüste sarsıla sarsıla gidiyorduk. Nereye? Kimse bilmiyordu ve birbirimizden sormıya da utanıyorduk. Bir aralık duvarlarına teneşirler dayalı bir sokaktan geçtik. Dirseğimle camı silerek baktım, Bulgar çarşısına Osmanbey tarafından sapılan yerde bir mezarlık vardır ve bu mezarlığın arka duvarlarındaki sokakta pazar kurulur. O sokaktan geçiyorduk, teneşir sandığım şeyler de, çarşı kurulduğu zaman sergi olarak kullanılan masa müsveddeleri imiş.

Ve, hepsinden hazini bu mezarlık yolundan geriye dönüşümüz, Sait Faik'in hayata imkânsız dönüşü değil, ömrü boyunca başı ucunda bir koruyucu melek gibi bulunmuş ve oğlunun mürüvvetini beklerken bu acı âkıbetle harap annesinden veda etmek üzere, cenazenin evleri önünden geçirilmesi içinmiş.

HÜVELBAKİ

Zincirlikuyu'dayız. Yağmur..., yağmur, durmadan yağan yağmur. Bir kamyon dolusu çelenkleri, alelâcele kazılmış ve daha cemaat otomobil ve otobüsten inmiye vakit dahi bulmadan cenazenin konuluvermiş olduğu mezarın üzerine, merhumun — ne de çabuk insan rahmetli oluyor — arkadaşları tarafından getirilip konuluyor. Bu esnada, imam efendi «sürati berkiye» ile klişe duasını et-

mektedir. Güneş altında idgamları, kalkaleleri, ihfâları, dört elif miktarı uzatışları ile telâffuzu bitip tükenmek bilmeyen arapça meğer ne çabuk okunuveriyormuş! Klişe dua, dedim, öyle klişe ki, Efendi Hazretleri:

— Merhumun gelinlerine, çocuklarına, torunlarına **sabrı cemîl**!... diye sıralıyor. Kimin, hangi gelini, ne çocuğu?

Yağmur... Yağmur... Bu yağmur yağmasaydı, imam efendi, böyle cemaati mezar başından kolay kolay bırakmazdı.

DEVLET BAŞA, KUZGUN LEŞE.

Sait Faik, ilk hikâyelerini neşretmek için mecmualara gönderdi. «**Varlık**» ilk hikâyesini neşretmişti.

Ezelî kaide.

Sonra bunlardan birkaçını amatör mecmualara gönderdi. «**Varlık**» ilk neşredenlerden biri oldu, sonra da kitaplarını neşretti.

Sait Faik'in eserleri on iki cilt halinde toplanmıştır, zannedersem, iyi bilmiyorum. Yalnız iyi bildiğim bir şey varsa su: Geçenlerde, ressam, hikâyeci doktor Fikret Ürgüp ile beraber konuşurken, Sait Faik, ilk eserini neşrettiği günden, yani yirmi senedenberi, üç bin iki yüz lira kadar telif ücreti aldığını sarahatle söylemiştir.

Memleketimizin en tanınmış, sevilmiş, okunan bir muharririnin bütün bir ömür mahsulü işte bundan ibarettir.

Bu on iki kitap sayesinde, mürettipten tutunuz, kâğıtçı, matbaacı, mürekkepçi, klişeci, kitapçı ve editör acaba kaçar lira kazanç elde etmişlerdir? Bunun bir hesabını çıkartmak, memleketimizde muharririn kaderi hakkında acı bir fikir vermiye kâfidir. Şu kadarını söyliyelim ki, içlerinde yaratıcı olarak muharrirden gayrı kim-

senin bulunmadığı bu heyette onun eserinden, kendisinden iki misli kazanmıyanı mevcut değildir.

Hamlet, «To be or not to be» diyor, hakikaten bütün mesele işte burada.

Sait Faik, kendisine istiklâl, hattâ bir nevi istiğna bahşeden şahsî ve malî imkânlara sahip bulunmasaydı üslûp ve şahsiyetinin bugün olduğu tarzda inkişafına saha bulabilir miydi?

Bu suallerin cevabını müspet olarak vermek, edebiyatımızın halen içinde bocaladığı şartlar göz önünde tutulursa, pek kaabil değildir.

FİKRET ADİL

(Yeditepe gazetesi, 1 haziran 1954)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖLÜM GÜNLERİNDE ARDINDAN SÖYLENENLER

Yeni Türk hikâyeciliğinin büyük kurucusu, eşsiz sanatçı Sait Faik'in vakitsiz ölümü karşısında Edebiyatçılar Derneği sonsuz üzüntü içinde bütün sanatseverlere başsağlığı diler. Eserleriyle daima yaşayacak olan büyük sanatçının aziz hâtırası önünde tazimle eğiliyoruz.

EDEBİYATÇILAR DERNEĞİ

SAİT FAİK ÖLMEZ Kİ!...

Geçen gece Anadolu Pasajında «Öleyim artık!» dediği zaman: «Ölmeyin, canım!» demiştim ama, «Niçin?» deyişini, ancak: «Nasıl olsa bir gün öleceksiniz. Yaşayın yaşayabildiğiniz kadar, oldu olacak!» diye cevaplandırabilmiştim.

Öldüğü gece, sokakta, hastanedeki odasının karşısına düşen kaldırımı arşınlarken, «Ölmesin!» diyordum içimden, «Ölmemeli!». Ama onun bana sorduğu gibi «Niçin?» diye soruyordum bir yandan da. Hastanede o saatte ışığı yanan tek oda onunkiydi. Serum yapılıyordu. Şiringayı görüyordum.. Odada gidip gelenler vardı. Annesi, doktor, hastabakıcı, başkaları.. «Ölmesin!» - «Niçin?» - Her halde bir sebep olmalıydı. Kendisi yıllardır ölümü beklediğini yazdığı, söylediği halde bu adamın yaşaması şarttı. Ve benim orada iyi, çok kuvvetli bir sebep bul-

mam lâzımdı. Sanki, efsanelerdeki gibi, ölüm bana: «Bir sebep göster!» diyordu. «Bu adamın niçin yaşaması gerektiğini izah et bana, kandır, inandır beni!»

«Hikâye yazsın, oyuyanların hayatına bir şeyler katsın diye» diyecek oldum. Sonra utandım. Yaşasın hele de, hikâye ister yazsın, ister yazmasın. Zaten sevmezdi ki yazmayı. Boşanmak için yazardı. Kendi de söylüyor:

«Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmıyacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sâkin ölümü bekliyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Adanın tenha yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım.»

Ölümle sanki konuşuyoruz:

«O halde?»

«Ben kendisini bir daha görmek, bir bahar günü Burgaz'da onunla tekrar dolaşabilmek istediğim için...»

«Ona ne bundan?»

«Başkaları da aynı şeyleri istedikleri, kendisini sevenlerin dünyası boşalmış gibi oluvereceği için..»

Ona ne?

«Sait Faik'siz Burgaz Burgaz, Beyoğlu Beyoğlu, İstanbul İstanbul, dünya dünya olmıyacağı için...»

Bunlar da sebep değildi. Benim neslim için İstanbul, biraz da o içinde yaşadığı için güzeldi. (biraz değil, bir hayli). Ama o vereceğini vermişti artık bizlere. Gözlerimizi açmıştı. Karaköy'de Tokatlı'nın tezgâhına dayanmış bir tek atan bir adam gördüğümüz zaman, o adamın bir hikâyesi olduğunu düşünmeden, o adamın orada duruşu içimize işlemeden meyhanenin önünden geçemez hale ge-

tirmişti bizleri. Hele balıkçılar, hele Rum kızları, hele her haliyle Burgaz (ve zaten Burgaz'dan doğru anlattığı bütün dünya değil miydi?) öylesine içimize işlemişti ki, bir yazar için filân şeyi «ölmezleştirdi» denildiği zaman, her halde Sait Faik'in yaptığı şey kastedilir. Fakat bu olmuştu artık. İstanbul'u, insanları ve belki dünyayı daha büyük bir anlayışla, hoş görürlükle, sevgiyle, sıcaklıkla duymamıza yol açtıysa eğer, o yol artık kapanamazdı. Bizlere verdiğini, ölmekle geri alamazdı. Zaten o yola Sait Faik'in kendisinden değil, hikâyelerinden varılırdı. Ve o yol apaçık duruyordu. Nasıl olsa duracaktı.

(Kendisinden de varmak mümkündü, ama insanlar, o ölesiye sevdiği insanlar, onu öylesine kırmışlar, incitmişler, anlamamış, anlayamamış veya anlamak istememişlerdi ki, az konuşan, gerçek hislerini gizleyen, hattâ bazan somurtan bir adam olmak zorunda bırakmışlardı. Müdafaası buydu. Ne gariptir, dostu geçinenlerin birçoğu: «Ulan, Sait...» diye söze başlamanın, ona küfür etmenin, sırtına yumruk vurmanın hoşuna gittiğini sanırlar, onu kaba saba muamele edilmekten, hattâ «eşek» şakalarından hoşlanan bir adam sayarlardı. Oysa ki, sun'î olan, sahte olan, kötü olan her şeyden nefret ederdi. Züppelikten olduğu kadar, hoyratlıktan da..

Gözüm odasının ışığında, kaldırımda beş aşağı beş yukarı dolaşırken, efsanelerdeki gibi sanki bir sual sormuş olan ölüme (ve kendi kendime) vermem gereken cevabı bulur gibi oldum. Buldum.

Sait Faik'in yaşaması lâzımdı, çünkü o yaşamazsa, her memlekette onun gibi bir insan var olmazsa, iyi ile kötüyü, güzelle çirkini, biz körler nasıl ayırdedecektik? İyileri onun sevgisi yüzünden, diğerlerinden ayırıp sevmesini öğrenmiştik; kötülér, o sağ oldukça çirkin, karanlık, iğrenç kalmakta devam edeceklerdi. Sait Faik'in göz-

leri, kalbi, hisleri şu İstanbul'un içinde dolaştıkça, nice güzel şeylerin, güzel insanların güzelliği, değerli bir şahit bulmuş olacak; takdir edilmek, hakkı verilmek bahtiyarlığına erecekti. Onun kadar saf, temiz ve hayatın derinliğine daldığı halde, hırs, menfaat, para, dedikodu çirkeflerine bulanmamış, alçalmamış, küçülmemiş bir insan, var olmakla, bu şehri bambaşka kılıyordu. Aylarca görüşmediğimiz olurdu; fakat ne zaman İstanbul'dan uzaklaşsam, uzak yerlerdeyken İstanbul'u düşünsem, İstanbul hasreti, daima Sait Faik hasretine karışırdı. Başka şehirlerde de onun gibileri vardır elbet, fakat onları tanımıyor, Sait Faik'i tanıyordum. Ve İstanbul, küçülmediğini, kendi benliği ile pazarlık etmediğini bildiğim bir adam içinde yaşadığı için, dönülmesi bilhassa arzulanacak bir şehir halini alıyordu. Varlığı başkalarının dünyasına, daha doğrusu dünyaya, bu kadar gerçek bir değer katabilen bir insanın tabiî ki, ölmemesi lâzımdı. Nasıl olsa ölmiyecek miydi? Ölecekti, ama biraz daha yaşasındı. Hem böyle bir hastahane odasında, şırıngalar, serumlar ortasında, boyuna kan kaybederek, yavaş yavaş değil de; başka zaman, balığa çıkmışken, devrilen bir sandalda, ne bileyim, açık havada, yıldızların altında, veya güneşli bir gün, ferah ferah ve birdenbire ölsündü.

Ölümle, hiç değilse, o gecelik anlaştığımızı sanmıştım, Işık yanan pencereye baktım. Odanın içinde gidip gelen doktor, pencerenin kenarına oturmuştu. Yukarı çıkmak istemiştim, hastabakıcı bırakmamıştı. Sait Faik'e daha yakın olmak istiyordum. Eve doğru yürümiye başladım. Saat ikiyi yirmi geçiyordu. Sabaha kadar hikâyelerini okudum, Bildiklerimi, bilmediklerimi, unuttuklarımı. «Son Kuşlar» ı bitirmemle beraber odam kuş sesleriyle doldu. Perdeyi açtım. Sabah olmuştu. Pencereyi açtım. Karşı evlerin arka bahçelerinde kuşlar alabildiğine, ama

alabildiğine coşkundular. «Üzülmesin» dedim, «Konstantin Efendiler kolay kolay yok edemez bunları.»

Sonra biraz uyumuşum. «Telefondan istiyorlar» diye uyandırdılar. Tanımadığım bir erkek sesi:

«Sait Faik Bey'i dün gece saat iki buçukta kaybettik» dedi.

Hastaneye gittim. Annesi affeder beni inşallah, ama başka türlü yapamazdım, Sait Bey'i görmem lâzımdı. Arka bahçede bir yere götürdüler. Orada vedalaştım kendisiyle.

Başka insanlar öldükten sonra söylene söylene beylikleşmiş birtakım lâflar: meselâ «O ölmedi, yaşıyor» lâfı, Sait Faik'in arkasından gerçek bir samimiyetle söylenebilir. Bahar geldiği zaman İstanbul'da bir Orhan Veli rüzgârı estiği gibi, birçoğumuz her balık kokusu duyuşta, vapurla Köprü'den Marmara'ya doğru her açılışta, İstanbul'un, (hattâ Akdeniz'in) her yanında, ille Burgaz'a yolumuz düştüğünde; Sait Faik bu dünyada yaşamış olduğu, onun hikâyeleri, körlüğümüzü giderdiği, içimizi biraz olsun daha temiz kıldığı için, tarifsiz bir huzur duyacağız.

Sait Faik'i tanımamış olanlar, **«Gün Ola Harman Ola»** hikâyesinin başlangıcını okurlarsa ne kaybettiklerini biraz anlayabilirler belki. Sait Faik'i sevenler, onu, Sait Faik'in Mercan Usta'yı sevdiği gibi severlerdi. Yani şöyle:

«Siz bir adamı hiç görmeden, iki dakika evvel öyle bir adamın İstanbul ilinde yaşadığını bile bilmeden, birdenbire, zanatından ve adından seviverdiniz mi? İçinizi hiç bilmediğiniz bir İstanbul semtinin akşamı kaplarken ve evinin önünde oturup sigara içen göz kapakları kirpiksiz ve kıpkırmızı ihtiyar bir adamı hayranlıkla, sevgi ile, saygı ile andınız mı? Hiç içinize taş gibi, ağır bir su gibi bir sevgi oturdu mu? Oturmamışsa Allahaşkına vazgeçin şu yazımı okumaktan.

SAİT FAİK İÇİN

Bunu iftiharla söylüyorum: İçinize önce ağır, taş gibi ağır, kireçli, acı kuyu suyu gibi bir sevgi oturup, sonra Bakırköy'de gözleri artık görmiyen bir Mercan Usta'nın şu saatte gidip eline sarılmak... Ağır ağır eşyanın rengi atan bu akşam vaktinde onu dinlemek ihtiyaciyle, bütün karaciğer hastalıklarını bu akşamlık bir kenara itip Mercan Usta ile bir salaş deniz kenarı meyhanesinde sıcak sıcak istrongilos balığı ile iki kadeh içmek isteğini taşıdığım için iftihar ederim. Siz böyle bir istek duymazsanız kendi kendinizle hiçbir zaman iftihar etmeyin. Kim olursanız olun. İçinde Mercan Usta ile tanışmaktan duyacağım büyük gururun, büyük iftiharın belki biraz daha küçüğünü şu saatte Mercan Usta'yı hiç tanımadan anmakla duyuyorum.

Şu saatte dünya yüzünde, yaşıyan kiminle tanışmak istersin deseler, bir parçacık bile düşünmem. Dünya bir yana, Mencan Usta bir yana.»

TUNÇ YALMAN

(Vatan gazetesi. Sanat sayfası. 16 mayıs 1954)

BU BÖLÜM, ALFABE SIRASINA GÖRE ÇEŞİTLİ GAZETE, DERGİLERDEN KESİLEN PARÇALARLA, YENİDEN DÜZENLENMİŞTİR

OKTAY AKBAL :

İki yıl önce bir yazımda Sait Faik'i Nobel armağanına aday gösterebileceğimiz düşüncesini savunmuştum. Hatırlıyorum Sait bile o yazımla iyice eğlenmişti. Ama bugün de, ister sorsun, ister sormasınlar, Türkiye'den dünya edebiyat alanına hiç çekinmeden, korkmadan çıkarabileceğimiz tek yazar, tek bir sanatçı varsa, o da Sait Faik'tir diyorum. Yarın belki başkaları da olacak, ama bugün yalnız o var. Ölmesi bir şeyi değiştirmez. Sait Faik için sarsılmaz inancımı bu sözlerimle belirtebildiğimi sanırım..

NAHİT ULVİ AKGÜN :

Sorunuzla, acı haberi duyduğum günkü haleti tekrar yaşıyorum. Sait Faik, asırların bile zor idrâk edebileceği

şair bir nâsirdir. İfadesi edebiyat yapmış olmak için zorlanmamıştır. Kelimesinin, tabiî yapılışları arasında yükselen bir şiir örgüsü vardır. Sait Faik kaybettiğimiz en entellektüel mânada ikinci büyük bohemdir.. Sait Faik'in yakın arkadaşı olduğumu söylemiyeceğim. Çünkü Sait Faik'in arkadaşı yoktu. Daha doğrusu herkes onun arkadaşıdır. Kimse onunla hakikî mânada samimî olamamıştır. Bu derece büyük bir kayba üzülmemenin imkânı yok.

SABAHATTİN KUDRET AKSAL :

Kendini zorlamaz, bir edebiyat adamı davranışı içine sokmak istemezdi. Bütün sevdası her hangi bir insan gibi görünmekti. Hele ilk tanıştığı kimselerde kayıtsız, edebiyata pek aldırmıyan bir insan izlenimi uyandırdığı çok olmuştur. Ama biraz ilgilenilince, dikkat edilince bütün bu kayıtsız görünüşün altında kaderini sanatın kaderiyle birleştirmiş kişiyi görmek zor olmazdı. Belki sanatı kendine kaygı etmemiş olanların, sanatla çok ilgili görünmek isteyen hallerinden tiksinmişti de, bu duygusundan kurtulamıyarak böyle yapıyor, her şeyin uydurmasıyla savaştığı gibi, bu derbeder, kayıtsız görünen haliyle de uydurma ciddilik, uydurma ilgiyle savaşıyordu. Bu içten olduğu gibi gözükmek isteyen edasını kesik cümlelerle, inadına edebiyatça olmıyan konuşmasından tutun da giyimine kadar sindirmişti. Kaç kere «sanatçı değişik bir yaratık olarak görünmemeli, insanlar içinde bir insan olduğunu unutmamalıdır» dediğini duymuşumdur. Yazılarındaki o anlatılmaz sıcaklık, ilk cümlesiyle insanı hemen sarıveren büyü, bir bakıma de gerçek duyguları, gerçek düşünceleri yakalamak için kendi kendisiyle de yaptığı bir savaşın sonucudur. İyice tanımadığı, türlü yönünden bilmediği ne bir duyguyu, ne bir düşünüşü, ne bir insanı, ne de bir çevreyi an-

latmıhştır. Zaten dünyaya bir edebiyatçı, bir hikâyeci gözüyle bakmaz, bildiği gibi yaşar, sonra da yaşama tecrübesinin yükü kendisini zorlayınca kendini kalem kâğıdın önünde bir sanatçı olarak duyardı sanıyorum.

A. ARAD:

Bir arkadaşın ölümüne yazı yazmak ne acı. Said'i 1935 yılında Babıâlide Çığır Kitabevinde tanıdım. İkinci kitabını bastırıyordu, «Arad'cığım ben de senin resimlerini gördüm, ne olur benim Sarnıç kitabımı sen resimle» dedi, benim canıma minnet. Sait gibi dev bir hikâyecinin kitabını resimlemek ne şerefti.

Çıkan kitapları çizmek hep bana nasip oldu, (Bir şiir kitabı müstesna). Hastahaneye yatmadan bir gün evvel resim sergimize geldi, gayet neşeli, güldük, sohbet ettik. Hasta haberini alınca hastahaneye koştum. «Arad», dedi, «vaziyet bu defa kötü», teselli ettim, ateşler içinde yanıyordu. Bu kadar da genç ölünür mü? Çok yazık. Teessürümü anlatamam.

Nur içinde yat kardeşim.

SUNULLAH ARISOY:

Yeni Türk edebiyatı yerleri kolay kolay dolmıyacak büyük kayıplara uğruyor. Sait Faik'in ölümü edebiyatımızın en büyük kayıplarından biridir. Kendisiyle yüz yüze hiç gelmedim. Ama eserleriyle onu o kadar iyi ve yakından tanıyor, öyle çok seviyorum ki ölümünden duyduğum acı en azından onun en yakın arkadaşları kadardır. Eserleriyle daha sağlığında ölmezliğe erişen nadir sanatçılardan biridir Sait Fa'k.

SAİT FAİK İÇİN

ÖZDEMİR ASAF:

En büyük hikâyecimiz Sait Faik Abasıyanık ölmedi ki!. Ölmez de. Bir de hayatın içinde sokaklardaki adımlariyle, sessiz kelimeleriyle, boyuna yeniden ateşlenmesini bildiği hayat heyecanı ile derinlemesine bir kişilik taşıyan bir adam vardı: Adı Sait Faik idi. O da yaşamayı bıraktı.

NURULLAH ATAÇ:

Bugünkü Türk hikâyesinin, Türk romanının gerçekçi olduğunu söyleyip öğünüyorlar. Hayatı, çevreyi olduğu gibi anlatmak gerekmiş. Nesnel (objectif) bir anlatı... Bir de Sait Faik'i düşünsünler. Hepsi de söylüyorlar: Sait Faik bugünkü hikâyecilerimizin en özlüsü, en ustası, en büyüğü. Onda var mı istedikleri gerçekçilik? Bir adam Burgaz adasında oturmuş, düşleri, anıları karışıyor birbirine, çocukluk, gençlik, yaşlılık yılları karışıyor birbirine, «Birtakım insanlar» var hikâyelerinde, onlar da karışıyor birbirine, öyle yerler oluyor, anlatılan kişilerle anlatan kişiyi seçemiyorsunuz birbirinden. Sait Faik bütün kişileri, her şeyi içten, kendi içinden anlatıyor da onun için. Gerçekçilik arkasından koştuğu yok. Az bulunur onun kadar öznelci (subjectiviste) yazar. Bir doğru var onda: Kendi doğrusu, kendi içinin doğrusu.

SELAHATTİN BATU:

Sait Faik'in ölümü beni de yaraladı. Çünkü seviyeli bir yazardı. Kültürlü idi. Yaratıcı idi. Sanatçı idi. Onun da konusu bütün gerçek sanatçılar gibi, insandı. Hem

yalnız memleketimizin insanı değil, her yerin, her çağın insanı idi. O, zamanla değişmiyen taraflarımızı, zaman içinde, hattâ aktüalite içinde bile yakalamasını başarıyordu. Süssüz, yapmacıksız, temiz bir türkçe ile yazıyordu. Haşiyden, lüzumsuzdan kurtulmuştu. Hiç şüphesiz büyük sanatçı idi. Bu hükmü verirken ne söylediğimi biliyorum.

Allah rahmet eylesin.

FAKİR BAYKURT:

Onun **Sarnıç**'ını, **Semaver**'ini okumak bana çok sonra nasip oldu. En ilkin **Lüzumsuz Adam**'ını gördüm. Oradaki «Yemek yiyen bir işçi kadar güzeldi.» sözünü okuyalıdan beri Sait Faik'e tutkunum. Beni saran daha neler yoktu o kitapta! Hele **Ufuklar**'da çıkan «en son» hikâyesi.. Ne diyor orada: «Köpekler konuşuyor, insanlar havlıyordu..»

Onun derbederliğine, dağınıklığına içerliyenler bulunabilir. Fakat, bu, gidildikten sonra bir daha dönülmiyecek dünyada üç buçuk gün yaşamak için öyle hesaplı, öyle kurallı olmıya zoraki ciddiliğe pek mi lüzum var yani? İnsanın iç güdüsü yok mu?

Sait Faik'ten yarına epeyce hikâye kalacağını umuyorum. O, sevgili Orhan Veli'nin dediği gibi, edebiyatımızın «Ölü doğmuş çocuklar»ından değildi.

VÜS'AT O. BENER:

Sait Faik kişilerini efsaneleştirmeyi bilen eşiaz sanatçılardan biri idi. Bunu söylemiş olmakla onun dünya edebiyatı karşısındaki yerini yalnız bir yönünden belirttiğimi sanıyorum. O, hikâyeleri ile birlikte efsaneleşmiştir. Çok genişti. Onun için üzüntüm büyük.

SAİT FAİK İÇİN

VECDİ BÜRÜN:

Sait Faik'ten önce Türk hikâyesi kabanın ve sathın hikâyesi idi. Sait Faik'in zamanında ise, insanları, meselâ idare eden, idare edilen gibi hoyrat tasniflerin kurban ettiği için anlayışta şematik, ifade tarzında da yazı ile sokak fotoğrafçılığından öteye geçemedi. Rahmetli Sait Faik hikâyenin ne olduğunu ve nasıl olması lâzım geldiğini anlayan ilk Türk hikâyecisidir. O, görünüşlere de, derinliklere de hayatın emrinde kalarak aynı hakkı tanıdı. Bunun için, hangi mânada alınırsa alınsın, hayat var oldukça, onun en mükemmel temsilcilerinden Sait Faik, eserleriyle daima kalacaktır.

TEOMAN ÇİVELEK:

Şair Sait Faik öldü. Toprağı nur olsun. Hikâyeci Sait Faik olanca hayatiyeti ile yaşayacak. Onun da hayatı daim olsun. Başka ne söyliyebiliriz. O dev hikâyeci ayak üstü söyleniverilen şu bir - iki cümleciğe sığar mı?

AVNİ DÖKMECİ:

Sait Faik, evet, o da gitti aramızdan. Eserleri duruyor, duracak. Hem de dipdiri duracak yıllar, yüzyıllar sonrasına. Ama kendi niçin gitsin? O derbeder, o kalender, o insancıllığıyle aramızda dolaşsa ne olurdu sanki? Bilmem ki, yaşamak için kişi oğlunun dünyayı sevmemesi mi gerekiyor?

Sait Faik de Orhan Veli gibi ölesiye seviyordu dünyayı. Gitti.

BAKİ SÜHA EDİBOĞLU:

Sait Faik'in sanatını üç beş cümle ile anlatmak kolay değildir. O, filozof bir hikâyeci, serâzat bir sanatkâr ve en mühim tarafiyle doğru düşünüp, doğru yazmayı aşk edinmiş bir insandı. Yazılarında, dünyayı eski ve leziz bir şaraba benzeten Sait, bir yığın edebiyat oyunları, daha doğrusu ukalâlıklariyle onu sulandırmaktan çekinmiştir.

Birçok hikâyeleri, musikideki sözsüz bestelere benzer. Mevzu, düğüm, âkıbet gibi basit teknik oyunlara tenezzül etmeden sizi unutamıyacağınız bir armoniye götürür.

MUZAFFER ERDOST:

Sait Faik günümüzün en iyi hikâyecisi idi ama usta hikâyecisi değildi. Zaten Sait Faik usta bir hikâyeci olmıya özenmemiştir. Bir biçim kaygusu gütmemesi, belli bir dil anlayışı, daha doğrusu dilde bir dâvası olmaması bu düşüncemi doğrular sanıyorum.

Büyük üzüntümüz var. Boşluğunun dolması her halde kolay olmıyacak.

REŞAT NURİ GÜNTEKİN:

Hangi tarafından bakarsanız bakın, Sait Faik bugünkü edebiyatımızın en değerli, en orijinal çehrelerinden biriydi. Bütün genç, orta yaşlı ve yaşlı nesillerin; ileri aydınlarla beraber orta halli okur yazarların, bizde pek az görülmüş bir ittifak ile sevip saydıkları bir insandı. Sonra bu sevgi ve saygıyı, sevgi ve saygıların en makbulü

saymak lâzım gelir. Çünkü içine mevki ve mansıpların, debdebeli gösterişler, kampiyon malı faziletler ve sairenin parıltıları karışmamış bir sevgi ve saygı idi. Acısı henüz yenidir; fakat zamanla yatışıp durulunca da onun yine bugünkü parlaklığıyle suyun yüzünde kalacağına şüphe etmiyorum. Sait, türkçeyi en güzel yazanlardan biri idi. Fakat bu kâfi değildir; onun içine konacak şeyleri de bulmak lâzımdır. İşte o bunu da çok iyi bilirdi. Yaşadığı zaman ve muhitin geniş bir köşesini — eskilerin sehli mümteni dedikleri — erişilmesi güç bir kolaylıkla anlatmasını bilmiş bir yazardı. Zaman zaman küçük hikâyeden romana geçmiye savaşıyor görünen büyücek yazıları (**Medarı Maişet Motörü, Kumpanya...**) ondan büyük romanların da çok iyisini bekletebilirdi. Daha eski edebiyatlarımız, muhakkak olan değerleriyle beraber, kendilerini bir nevi oyuncakçılık karakterinden sıyıramamış görünürler. Nükteler, cilveler, espriler, sürprizler... duygu ve düşüncelerin en şakaya gelmez olanlarını parlak oyuncak boyaları ile boyamak, teknik denen bir nevi oyuncakçı hüneriyle süslemek... Ayıp denecek kadar mübalâğalı duygu gösterileri, ulemalık gösterileri... v.s...

Sait Faik bütün bunlara müstağni bir jestle boş vermesini bilmiş görünen bir yazardı. Ancak şunu da ilâve etmeliyim ki onun mazi kalıntılarının tozu toprağı içinde başarmıya uğraştığı bu temizlik işi yalnız kendisinin değil Cumhuriyetten beri takibetmiş birkaç genç neslin ortaklaşa işi ve eseridir ve onların Sait Faik'i bu kadar tutmaları ve sevmeleri onda kendi ruh ihtiyaçları ve isteklerinin kuvvetli temsilcilerinden birini görmelerinden ileri gelmektedir.

VEDAT GÜNYOL:

Sait Faik bir «sevgi» peygamberiydi.

Kırk sekiz yıllık, içine en ufak bir haksızlık karışmamış, tertemiz bir ömrün akışından, içimize «insan sevgisi» nin o ılık, o tatlı, o aziz büyüsünü, en aslî tarafiyle bir o salabildi.

Büyük büyük haksızlıklara, namussuzluklara baş kaldıran, hep zayıfın, hakkı yenmişin tarafını tutan, hikâyelerine serpili o «oturmaz düşünce» lerinin kaynağını ararken, şu güzel düsturunu nasıl hatırlamazsınız:

«Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey.»

ÖZDEMİR HAZAR:

Hikâyeciliğimizin bir kutbu idi. Yıkılıverdi, yerine aynı ayarda bir kutup bulabilmek zor...

CAHİT IRGAT:

Said'i sadece hikâyelerinden tanıyanlar, neslimizin en değerli hikâyecisini kaybettiler. Said'i şahsen tanıyanların kaybı ise çok daha büyüktür; çünkü Sait ender rastlanan lezzette, kıvamda bir insandı. Hiçbir yapmacığı, hiçbir sahteliği olmıyan düpedüz bir insan, sanki kendi hikâyelerinden çıkmış bir insan. Toprak kokan, deniz kokan, içi yıldız dolu bir insan. Sevdiği dosta, uçan kuşa, havaya, suya, toprağa, her şeye bağlı bir insan. Ölümün lûfı edildi mi, hemen kaçardı. Onu en çok korkutan kelimeydi bu. «Yaşamak ne güzel» derdi, sık sık.

Orhan'ın acısı yetmiyormuş gibi bu da mı geleçekti başımıza? Anlaşıldı: Ölüm, şimdi bizim neslin peşinde...

İLHAN İLERİ:

Böyle âni bir ölüm karşısında ne denilebilir? Samimi bir teessür duydum. Muhakkak ki «lüzumsuz adam» değildi. Yazık, genç öldü.

SAİT FAİK İÇİN

BİLGE KARASU:

Sait Faik'in ölümü bizim için yalnız bir büyük sanatçının kaybı demek değil, Türk hikâyeciliğinin büyük bir öncüsü, hepimiz için yolu açmış birinin ölümü demek. Üzülmek elimizden gelen. Son hikâyelerinde yep yeni bir yola gidiyordu. Bu yeni yolun önemi büyük. Durmadan çalışan bir sanatçı olması büyüklüğünün temellerinden. Durdu artık. Yeni yeni uğraşmalarını göremiyeceğiz. Çok, çok yazık oldu.

REFİK HALİT KARAY:

Dünyayı ve insanları çok sevdiğim halde bu muhabbeti Sait Faik kadar tatlılıkla ve kendime mahsus bir şehfatle belirtemediğimi biliyorum. Tatlı adamdı ve tatlı sanatkâr...

Şimdiye kadar herbiri kıymetli birer etüt olan eserlerini hazırlamıştı. Büyük bir tablo veya bir konstrüksiyon meydana çıkarmasını bekliyorduk.

Ölümü, belki edebiyatımızı dünya edebiyatına katacak beşeri bir kitaptan mahrum bıraktı. Bundan dolayı da kederliyim.

MEHMET KEMAL:

Sanatkârlar ölünce herkes arkadaşı oluyor. Benim Sait'le arkadaşlığım öylesi değil. «Meserret» te, şu anda çok tavla oynadığımızı hatırlıyorum. Rahmetli tavla oynamasını da bilmezdi.

ORHAN KEMAL:

Onu az evvel toprağa verip döndük. Şimdi de Fikret Otyam, **«Dünya»** gazetesi için benden onun hakkında bir

şeyler yazmamı istiyor. Bu kadar çabuk, bu kadar sıcağı sıcağına ne yazılabilir? «Edebiyatımızın telâfisi imkânsız büyük kayıbı» mı diyelim? Ama o sevmezdi ki böyle şeyleri.

Sanatı?

Onun da sırası değil. Hem bu işi daha sonra, çok daha liyakatle yapacaklar elbette.

Peki?

Geriye kalıyor dostluğu. Buysa onu tanıyıp, şakalaşmamış olanlarca bile meçhulâttan değil. Çünkü Sait, gizli kapaklı tarafı kalmamış, herkesçe bilinen bir insandı. İnsandı da değil, insandır. O ölmedi ki... İnanmazsanız, kitaplarından herhangi birini rastgele açın. Eminim, onun çarpan kalbinin sesini duyacaksınız.

YAŞAR KEMAL:

Sait Faik'i yapıda ve özde modern hikâyeciliğimizin babası sayıyorum. Sait bence türkçenin dar hudutlarını zorlamış, ilk defa doğru dürüst, gerçek anlamiyle türkçe yazmış ilk Türk yazarıdır. Sait'ten önce hiçbir yazarımızda bütün nüanslariyle sıcaklığı, açıklığiyle türkçe yoktur. Kalıplaşmış bir türkçe vardır. Gerçek türkçesiyle birlikte, hikâyelerinde anlattığı, bir düş içinde görünen insanları da gerçektir. Düş dünyası Said'in gerçekçiliğinin üstüne çekilmiş bir cilâ gibidir.

Sait her yöniyle halktandı. Onları seviyordu. İhtiyar hallacı, Ramazan'ı, Panco'yu, Melek'i, Kondosi, hani «**Birtakım İnsanlar**» daki Ali Rıza var ya, Hikmet var ya, onları candan seviyordu.

Bıraktığı on üç eseri aşkla, sevgiyle, tonla dolu bir destandır. Bir büyük, şehrin fakir, emeklerini alamıyan iyi insanlarının destanıdır.

Said'e, yüreğim çok yandı desem kaç para eyler..

ASUMAN KORAD:

Hiç tereddütsüz şunu söyliyebilirim ki şimdiye kadar hiçbir hikâyecide rastlıyamadığım harikulâde şiiri realite ile bize sunmasıdır. Dünyada tanıdığım en büyük birkaç hikâyeciden bir tanesidir.

CAHİT KÜLEBİ:

Çok üzüldüm. Orhan'dan sonra bu, edebiyatımızın ikinci büyük kaybı oldu. Hastalığını biliyordum. Ama öleceğini hiç düşünmemiştim. Onlar da Shelley ile Keats gibi ölüp gittiler. Şarkıları yarıda kaldı.

MAHMUT MAKAL:

Ah insan duyduğunun hepsini söylemek kudretine sahip olabilse. Said'in hikâyeleri beni en çok saran, elimden bırakamadığım hikâyelerdir. İlk fırsatta külliyatını tekrar okuyacağım. Onun hakkında benim yerime kendi hikâyelerini dinlemek daha iyi olur.

Said'i, hikâyeleri bize tanıtmıştır. Duyduğumuzu da gerçekten söyliyemiyoruz.

YAŞAR NABİ NAYIR:

Sait Faik'le yalnız Türk edebiyatı değil, dünya edebiyatı da en büyük hikâyecilerinden birini kaybetti. Şu farkla ki, biz işin farkındayız ve döğünüyoruz... Dünyanın ise bir şeyden haberi yok, ne kaybettiğimizi bilmiyor. Belki sonraları, çok sonraları keşfedecek. O günün gelmesi belki bizim için tek teselli olacak.

VALA NURETTİN:

Sait Faik'in hikâyelerini ben, klâsik tipe, alışılmış hikâye tarzına aykırı buldum. Hikâyelerinin mevzuları akılda kalmıyor, sadece Said'e has bir hava yer ediyor. Sait Faik bir hikâyeciden çok, bir şairdir bence. Âdeta yeni tip mensur şiir yazardı.

ÖZDEMİR NUTKU:

Birtakım insanlar derinden hissedişi ile gelişti. Bugün şiiri hikâye kalıbına döken bir insanın ardından birkaç satır yazmıya çalışmamız elden bir şey gelmemesinin ifadesi.

AHMET OKTAY:

Sait Faik günümüzün en iyi hikâyecisiydi. Ölümü büyük bir kayıp oldu.

YUSUF ZİYA ORTAÇ:

Sait Faik, hayata, kalemi korkmadan dokunan sanatkârdı. Bu, büyük cesaret ve büyük kuvvet isteyen bir iştir. Onda her ikisi de vardı.

KEMAL ÖZER:

Sait Faik realist hikâyecilerimizin en ustasıydı.. Onun ölümiyle sanatımız çok şey yitirdi.

HİLMİ ÖZGEN:

Sait Faik'i samimi ve savruk dili, hâdiselere derinliğine nüfuz eden görüşü ile son neslin yetiştirdiği en ileri bir yazar olarak tanıyorum.

Ölüm eğer onu bizden kıskanmasaydı kâinatın sırları hakkında daha çok şeyler öğrenecektik.

ADNAN ÖZYALÇINER:

Sait Faik'in **«Alemdağda Var Bir Yılan»** kitabının ilk hikâyesindeki koz helvacıya geçenlerde rastladım «Haberin var mı, bizim kâtip ölmüş» dedi.

OKTAY RİFAT:

Said'in ölümüne ne kadar yandım anlatamam. Halbuki fazla bir ahbaplığımız arkadaşlığımız da yoktu.

Yirmi yıl kadar önce bir kahvede tanışmıştık. Ayağını iskemlemin altına dayamış yüzüme bakıyordu. Parklarda dolaştığımızı da hatırlıyorum. Orhan da vardı. Birkaç defa da beraber içtik. Bizi aynalı, mermer masalı, fıçılı meyhanelere götürmüştü.

İlk okuduğum yazısı bir yolculuk hikâyesidir. İskeleye gidip gidip bir gemiyi seyredişini anlatıyordu. Bu gemi ile ya Fransa'ya gitmiş, yahut gelmiş; böyle bir şey.

Arkadan Soğan kayığının hikâyesi gelir. Bu hikâyede karşılıklı iki cins insan vardır. Bir yanda soğan kayığının biçimine vurulan biri; öte yanda soğanlardan edecekleri kârı düşünenler. Sait bu soğan kayığının biçimine vurulan adamdı. Ölünceye kadar da hiç değişmedi.

Anlattığı insanlar da çoğu zaman onun gibi şair tabiatlıydı. İşte ağzından mavi dumanlar çıkaran, cam cam, billûr billûr, fanus fanus, çeşmibülbüller gibi yaşayan adam. İşte bütün haftalığını bir günde harcıyan Panco. İşte hikâyeciye şairce oyunlar oynıyan Yani Usta. İşte topal martı ile konuşan balıkçı.

Sait çok iyi bildiği bu insanların yaşama kavgasını pek anlatmıyordu. Bu kavganın hikâyesi nedense onu ilgilendirmiyordu. Bizler ondan bu hikâyeyi istiyorduk. Gelgelelim anlatmıyordu işte.

Artık anlatamaz da. Ama bizler, bu bizlere en yakın

İnsanların yaşama sevinci ile ilgili davranışlarını, derinlemesine, gene en çok onun hikâyelerinde bulacağız. Onun hikâyelerini okuyup sokağa çıktığımız zaman bir evin damını, uzakta uçan bir kuşu, yaprakların arasından denizi görünce birileri arkamızdan «hişt, hişt!» diye seslenecek.

PEYAMİ SAFA:

Semaver'i çıktığı zaman, Sait Faik'i halka tanıtmak için, **Cumhuriyet**'te ilk makaleyi ben yazdım. O tarihte Sait bir amatördü ve nesrinde mahzun ve sevimli bir çocuğun kekelemesi vardı. Hikâyeleri bir sigara paketi arkasına acele çizilmiş krokiler gibi natemamdı, fakat onun dalgın mavi gözlerindeki devamlı rüya hali, sisli ve dağınık nesrinde de kendini belli ediyor ve Said'in bir hikâyeciden ziyade bir şairin ruh yapısı ile dünyaya geldiğini sezdiriyordu. Onun pejmürde ruhundan yazısına, tavrına ve giyinişine vuran bu çözüklük son hikâyelerine ve son anlarına kadar devam etti. Çünkü Sait bütün istek ve iddialarına rağmen bir şarklı idi, şairdi ve aristokrattı. Bunun için halka inemedi. Bir milletin, hattâ bir sınıfın değil, bohem ve artist bir çevrenin sevdiği adam olarak kaldı. Dağınık enerjilerini teksif edecek bir «effort» dan ve ısrarlı çalışmalardan kaçan avâre mizacı onun roman gibi büyük cehit eserleri vermesine mâni oldu. Talebeliğindenberi tanıdığım ve çok sevdiğim Sait Faik bir bohem şehididir ve onun kendi kendini için için yiyerek erken yaşta tüketmesine sebep, kendi mizaç ve hassasiyetine aykırı bir istikamete angaje olmuş olması ve daima bir iç zıtlık dramı içinde yaşaması idi. Onu yanlış anlıyanların başında kendisi de vardı ve hazin kaderin düğümü de bu idi. Ah, Sait'çik, bu çarpık yolun sonunda vakitsiz bir ölüm olduğunu bilseydi, daha ne kadar yaşıyacak ve sağlam eserler bırakacaktı.

SAİT FAİK İÇİN

ŞAHAP SITKI::

Sait Faik, şüphesiz, bizim en başarılı hikâyecilerimizden biri, belki de tekiydi. Hikâyelerine hâkim olan iyimser, yaşadığından memnun havasiyle, dünya çapında bir sanat adamıydı. Yeni neslin gelişmesinde ön - ayak olmuştur.

ABİDİN SUBAŞI:

Bize bu konuda söz düşmez. Sonra düşse bile böyle ayak üstü ne söylenebilir? Acındım, üzüldüm. Orhan Veli'den sonra ikinci büyük kaybımız. Hattâ en büyük kaybımız.

Bu haberi ilk olarak bana duyuran arkadaşın dediği gibi: «Başımız sağ olsun»

Başka ne söylenebilir?..

GÜNER SÜMER:

Sait Faik'i kaybettik. Allah Panco'nun, Sivriada balıkçılarının ömrünü uzun etsin.

SALİM ŞENGİL:

Acımız ve kaybımız büyük. Yeri doldurulamıyacak hikâyecimizi kaybettik. Bu hâdise insanlığın fâni oluşunu en güzel örnek olarak veriyor. Geçen hafta bir iki saat uzun uzadıya görüşmüştüm. Sıhhatinden hiçbir şikâyeti yoktu.

Sait Faik Abasıyanık'ın şimdiden sonra sadece vitrinlerde kitaplarını görebileceğiz. Ama bu kitaplar Sait Faik'i en büyük Türk hikâyecisi olarak yaşatacak ve biz Ataç'ın dediği gibi ona «yaşıyor, diye bakabileceğiz.» Şimdi de, on sene sonra da, yüz sene sonra da...

HASAN ŞİMŞEK:

Said'in ölüm haberini karımdan duydum. Akşam yemeğini yiyorduk. Sana çok üzüleceğin bir haber vereceğim dedi: Sait Faik ölmüş...

Orhan Veli'nin de ölümünü böyle ansızın duymuştum. Ömrümde en çok üzüldüğüm anlar bu ölüm haberleridir. Sait güzel hikâyeleriyle, Orhan şiirleriyle daima aramızda, içimizde yaşıyacaklardır. Nur içinde yatsınlar.

ORHAN TAHSİN:

Sait Faik, umutsuz sevgisine rağmen, sanatını iyimser bir dünya düzenine yöneltebilmiş, gerçek bir sanatçı olarak görülür..

Ben onun dalına basanları, Nasrettin Hoca örneği, bindikleri dalı kesen miyop düşünceli kişiler sayıyorum.. Mutlu bir toplumun, esen günlerin sancısını çeken sanatçı, bu sancılara dayanamıyarak aramızdan sessiz - sedasız ayrıldı. Said'in ardından kötü söz söyliyenler kına yaksınlar, sanatımızın iki meşalesinden sonuncusu da söndü..

CAHİT TANYOL:

Sait Faik'te her şey ölümü hatırlattığı halde nedense öleceğini bir türlü aklıma getiremedim. Bunun sebebi neydi? Bâzılarının sandığı gibi o hayatla dolu bir adamdı da ondan mı? Bunu da demek güç. Sait Faik hayata dört elle sarılmış bir insan değildi. Onun her şeye karşı tembel bir kayıtsızlığı vardı. Avareliği de öyleydi, pazarlığı da... Hayatla dolu olan kimse onu iştiha ile yaşamak ister, halbuki Sait Faik'te her şeyi oluruna bırakmak huyu vardı. Kendisini zorlamıya değmezdi bu dünya. Fakat bu

hal, onda uzun zaman düşünülmüş ve kabul edilmiş felsefî bir tavır değildi. Said'in hayata karşı kayıtsızlığına, oyalanmak denebilir. Ama bu oyalanmak, biraz da avareliğini gidermek içindi. Ondaki oyalanma ihtiyacı, muhayyilesiyle hayat arasında doğan bir çatışmanın eseri değildi.

Sait dramı sevmezdi. Muhayyilenin hayatı bozmasını istemediği gibi, düşünülmüş bir realizmden de hoşlanmazdı.

İLHAN TARUS:

Sait Faik bıktırdı beni. Kerata hayatında da bıktırmıştı. Said'in tek olduğu muhakkaktır. Kendi mizacını, tabiatın eserine vermiş bir hikâyeci bundan evvel yoktu, bundan sonra da olmıyacak. Hikâyelerindeki türlü tiplerin hepsi Said'in ta kendisidir. Hepsi Sait gibi düşünür, Sait gibi konuşur.

SUAT TAŞER:

İki Sait Faik vardı.

Birincisi, günün birinde ölecekti, öldü.

İkincisine gelince, o ölmiyecek. Çünkü, birincisini öldüren şu, ya da bu hastalık, yahut sebep diyelim, onu öldürmiye yetmiyecek.

Sanatın, sınırlı insan ömrünü aşma gücüne, yaşatıcılığına birinci Sait Faik'in ölümü de son bir örnek oldu sanırım.

Nice diriler var ki, yaşadıklarına bin şahit ister. Nice ölüler var ki, yaşamadıklarına ne inanmak ne de inandırmak kaabil.

Sait Faik'in hangi ölülerden olduğu artık malûm.

Çok görülmüştür: büyük sanatçı vaktinde ölürse, bir

yeşil yeniden doğuşun sırrına erer!

Şüphe yok ki, sanatçı Sait Faik, bıraktığı eserlerle şimdi daha çok yaşayacak.

Ölümün bu türlüsü dostlar başına!

ZİYA TERMEN:

Bir gün Yüksekkaldırım'daki nişancı dükkânlarının birinin önünde Sait Faik'e rasladım. Yakası her vakitki gibi kravatsız ve ağzında sigarası vardı. Bu basit dükkân önünde niçin böyle dalgın bakındığını sordum. «Askerler..» dedi, «şu alkolik patrona oluk gibi para akıtıyorlar.» ve sonra niçin hikâye yazmadığını sordu. «Kesreti meşguliyet!» dedim. Güldü ve yürüdük. Yolda hep düşünüyordu. Başı ağrıdığından bahsetti. Yeni kitabından anlattı. «Şu deniz kenarlarından, Rumlardan, talihsizlerden, balıkçılardan kendini kurtarsana!» dedim. «İstanbul'da yaşıyorum. Ve İstanbul bu saydıklarındır!» cevabını verdi. Sait üç senedir dünyadan bezmişti. 'Sait, havai, rind ve kararsız dost!. Tanrı senden rahmetini esirgemesin.

ERDOĞAN TOKMAKÇIOĞLU:

Ne söylesem boş. Fakat her halde balıkçılar, martılar ve Sivriada kadar üzülmem. Sait Faik'in yeri güç doldurulacaktır.

HIFZI TOPUZ:

Sait gayet iyi resim çekiyordu. Bu alanda kendisiyle boy ölçüşecek az sanatkârın bulunduğunu söylemem gereksiyor. Birçok memleket meselesini Said'in hikâyelerinde görüp anlamak fırsatını bulduk. Fakat Said'in yapıcı tarafı biraz zayıftı. Hikâyeyi okuyup bitirdikten sonra çoğu

zaman ne yapılması lâzım geldiğini göremiyorduk. Bir çok konuları havada kalıyordu. Bu bakımdan Sait okuyucuya yeni bir yol göstermedi. Yalnız gerçeklerin resmini çekmekle yetindi. Ama çok iyi resimler çekti.

HAKKI TARIK US:

Ben çoktandır roman hattâ hikâye okumak zevkinden mahrum kalmış bir adamım; bunun eskilerden dört imza istisnası var: Halide Hanım, Reşat Nuri Güntekin, Peyami Safa, Abdülhak Şinasi. Bu istisnalara giren yeniler arasında Sait Faik baştaydı. Onu nerede görsem beni bir iç ilgisi çekerdi. Kalemine dolanan konularda hem insanlığa acıyan bir yüreğin sessiz çırpınışını görmek hem belki bir hoca üflemesiyle tembel talebemde bir istidat tohumunu açmış olmak haz ve tesellisini bulurdum. Başarısı genişledikçe o her yönden daha sevimli olmuştur. Vakitsiz ölümüne pek yandım. Demek Sait Faik, kendini yarattığı gibi kendine kıyan da gene kendi oldu... Ona ve bize ne yazık..

NEVZAT ÜSTÜN:

Bin kilometre ötede Said'in ölüm haberi geldi beni buldu. Neden yaptın bunu Sait, sen bu kadar zalim değildin? İyi insandın, büyük insandın. Ölüm haberini almadan iki saat önce sana mektup yazmayı düşünüyordum.

«Ulan» diyecektim «sakın sevgilime sataşma, haaa».

Sonra kim bilir neler yazardım, Sait. Araya Hüsam'ı Fikret'i, Adalet'i, Özdemir'i de katardım, kim bilir ne fıyakalı bir mektup olurdu? Daha sonra düşüncemizdeki film işinden bahis açardım. Mektup olur mu çıkardı. İşte mektup dediğin de nedir zaten.

Sen yaşaması gereken insanlardandın Sait, beş

renk yazariyle birlikte kafamın içinde sen de vardın.

Ben şimdi senin ölüm yerinden bin kilometre ötede Erciyas dağının eteğindeyim ama, ölüm haberin yanıbaşımda duruyor. Durmaz olsun.

Sana, Oktay Rifat'ın Orhan Veli'ye teklif ettiği şeyi rahatça teklif edebilirim: Al benim ciğerimi kullan, al benim yüreğimi tak, bunda hilâfım varsa namussuzum. Ağlıyorum Sait..

SUUT KEMAL YETKİN:

Sevdiğimiz, alıştığımız bir insanın ölümüne bir türlü inanmak istemiyoruz. Sait Faik'in ölümü, bende ilkin bu duyguyu uyandırdı. Sonra içimde bir şey yandı.

Said'i 1928 yılında Paris'ten Grenoble'e beş on gün için gittiğim zaman tanımıştım. Onun kalender bir hali vardı. Sessizliği sever, hayatta olan her şeye tatlı bir gülümseme ile bakmaktan hoşlanırdı. Aradan geçen yıllar bu özelliklerini hiç değiştirmedi. Sait Faik hiç şüphe yok, cumhuriyet devrinin yetiştirdiği en büyük hikâyecimizdir.

Renkli, ışıklı bir üslûbu vardı. Bu üslûpla insanın dışını olduğu kadar içini de aydınlatmasını bilmiş, en küçük konuların büyük tarafları olabileceğini açıklamış, gözlerimizi yaşamak sevincinin parıltılariyle ıslatmıştır. Said'in sanat değeri, bıraktığı boşluk zamanla daha iyi anlaşılacaktır.

Onun bütün hikâyelerini basan Yaşar Nabi'ye şimdi bu hikâyeleri tek bir cilt halinde toplamak ve bir üstün sanatçıyı daha geniş ölçüde tanıtmak vazifesi düşüyor.

ANNESİYLE (Foto: Limasollu Naci)

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÖLÜMÜ ÜZERİNE YAZILAN ŞİİR VE HİKÂYELER

«Yalnızlık (kavun acısı yalnızlık) dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey. Burada her şey bir insanı sevmekle bitiyor.»

SAİT FAİK

(Alemdağında Var Bir Yılan)

MAYA SANAT GALERİSİNDE

(Soldan sağa: Hüsamettin Bozok, Sait Faik, A. Arad, Tunç Yalman)

AĞIT

Ölmüş Sait
Deniz mavisinden erken
Bunca sevgiden sonra
Ölmüş annesini öperken.

Ölmüş, eli ayağı uzak
Camların üstü buğu.
Ölmüş, çocuklar izin vermeden
Yüzünde sarışın çocukluğu

Yıldızlar gitmez, gün doğmaz,
Ölmüş, korkunç uykusu yerde,
Ölmüş hayal meyal
Uşür balıklar hikâyelerde

Ölmüş,
Ağaç bir, gölgesi iki.
Ama neden ölmüş,
Ölmek yaşamaktan iymi ki.

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

(Vatan gazetesi. Sanat sayfası. 15 mayıs 1955)

SAİT FAİK İÇİN

ANLAMAK

Kompozisyon yazıyordu sınıf,
Başlık: Anlamak.
Anlamak uzakken yakın
Kurumuş topraklara, anlamak,
Boşalışı sağnağın.

Anlamak görmekti süregelen gizliyi.
Doğdu Adapazarında görmiye
1907.

İnsan ilk girdiği koskoca bir sarayda
Nasıl şaşırır birden
Anlamak şaşırmaktır, darken geniş
Bursa lisesini bitirdi, İstanbul
Fransaya gidiş dönüş.
Anlamak açılışı kapının
Dilsiz ve karanlık konakta
Anlamak hikâyelerinde İstanbul
Uzun, kısa.

Derken durdu, 1954
Elleri kesilmiş.
Anlamak birden durmaktır:
Gökyüzü daha geniş...
Başın öne düşmesi,
Anlamak boyun eğiş.

BEHÇET NECATİGİL

(Vatan gazetesi. Sanat sayfası. 16 mayıs 1954)

SAİT FAİK İÇİN

SEVGİNİN DEKATRİYASI

Yağmur çiseleyordu. Caddedeki kalabalık, ışıklı vitrinlerin önünden akıyor, yağmura aldırmadan sinamaların kapılarında kaynaşıyordu. Yorgun, bezgin bir saatimdi. Bir an önce kendimi odama atmak isteyordum. Yemek bile yememiştim. Paltomun cebinde kocaman bir külâh kestane vardı. Elimi sıcak kestanelerin üstüne koymuştum. Öteki elimde ne vardı, şimdi pek hatırlamıyorum. Fakat ağırca bir şeydi her halde... Kitap gibi bir şey... Odama varınca ispirto ocağında bir çay kaynatır, kestanelerimi yer, yatağıma girer, biraz kitap okur, sonra da mışıl mışıl uyurdum: Kararım buydu. Saray sinemasının önünde koluma bir el yapıştı. Kocaman bir eldi bu, bütün kolumu kavramıştı: Onun ışı ışıl yanan mavi gözleriyle karşılaştım. Şapkasından sular akıyordu. Yüzü ıslak ıslaktı. Neredeyse boynuma sarılacaktı:

«Allahtan Eleni'yi isteseymişim karşıma şıp diye çıkacakmış. Kör şeytanın işine bak ki, seni aklıma getirdi. Ama Eleni bir saat sonra zaten gelecek.»

«Beni neden arayordun.»

«Anlatırım. Önce bir meyhaneye gidelim.»

«Eleni gelecekmiş ya..»

«Daha bir saat var gelmesine dedik.»

Yürüdük. Onun sevdiği meyhanenin ikinci katına çıkarken merdivenin ortasında durdum:

«Hiç içesim yok. Ülserim de fena gidiyor bugünlerde.» dedim.

«Oooffff!» çekti, «amma da kâtip kılıklı adamsın be... Hani senin de yazar olduğunu söylesem, köpekler bile inanmaz. Zaten cebinde saat taşıyan adamlardan hayır gelmez.. Yürü bakalım...»

Garson Dimitri koştu. Bize yer hazırladı. Sağdan soldan selâmlar aldık. Daha doğrusu o aldı.

«Şarap içelim.»

«Sen bilirsin.»

«Nasıl ben bilirmişim. İstersen rakı iç. Ben, bir saatte bir şişe şarap içmeliyim. Tutmaz ya.. tuttuğu kadar. Eleni'nin karşısına dörtbaşı mamur çıkmalı.»

İçmiye başladık. İçtikçe susuyordu. Arasıra da tezgâhın ardındaki saate göz atıyordu.

«Hani», dedim, «saatten hoşlanmazdın.»

«Saat dediğin nesne, karı kız beklerken lâzımdır. Burasını sana söylemeyi unuttum.» Bir zaman gene sustuk. Neden sonra:

«Konuşsana be..» dedi, «başka zamanlar bülbül kesilirsin.»

«Senin konuşmanı bekliyorum. Sende bu akşam bir iş var.»

«Çok hergelesin. Nasıl da anladın.» Birden ciddileşti: «Bak, lâmı cimi yok, bu gece biz nereye gidersek sen de geleceksin.»

Güldüm,

«Ya Eleni'nin canı yatmak isterse...»

«Hiç meraklanma. İş hele o kerteye gelsin, seni sepetleriz elbette.» Bu sözleri söyler söylemez, yüzünde kedere, üzüntüye benzer bir gülümseme dolaştı. Elini omuzuma koydu. Gözlerimin içine bakarak,

«Geleceksin değil mi?. Hatırım için. Eleni'nin sevdiği bir meyhane var. Gitar da çalıyorlar orada.. Vallahi kardeş kardeş oturacağız.»

«Hiç de yakışık almaz. Gidin eğlenin.»

«Ulan yapma.. Ne demek istediğimi domuz gibi anlıyorsun işte. Beni ikidir yol üstünde bıraktı kaçtı. Sen olursan belki oyalanır.»

«Alay mı ediyorsun?. Sen ne evhamlı adamsın böyle?.»

Boncuk boncuk gözleri dumanlandı:

«Bu evham değil. Elimde değil. Sen, sevginin dekatriyasının ne olduğunu bilmiyorsun daha... İnsan, yıkılıyor karşısında, küçülüyor, şaşkına dönüyor. Eriyor. Eleni'yse, Allahın Eleni'si işte değil mi?.. Eleni'den bana ne?.. Ama Eleni, sevdiğim Eleni olunca iş başka. Onu, beni anlamadığı, benden şarhoş olduğum zaman korktuğu için seviyorum. Onun anlayacağı bir çift lâf edemediğim için şaşkına dönüyorum. Ulan diyorum kendi kendime, bu kızcağız da insan, onun da bir dünyası var. Onun dünyasına giremedikten sonra neye yarar... Üstelik de deli gibi sevdiğin bir kadın bu.. Kara gözlerini mi, kara saçlarını mı?. Yarım yarım konuştuğu türkçesini mi? Nesini seveyim bu kadının?. Ama gene de seviyorum. Neden sevdiğimi bilmediğimden onun huyuna suyuna göre gidemiyorum. Beni hep bırakıp kaçıyor, kaçınca kızıp küplere biniyorum. Sonra düşünüyorum, Eleni haklı. Ona içirdiğim bir şişe şarabı, alıverdiğim bir çift çorabı, Yorgi'si de içirir, alır. Gelgelelim, hep yanımda otursun istiyorum. Kılına dokunursam namussuzum. Ulan sen de dokunursan namussuzsun!. Yok sen, anlarsın dediklerimi.. Hani şöyle birkaç saat beraber oturacağız. Kızın canı sıkılmasın. Ben, lâf etmediğim zamanlar, sen edersin. Tamam mı?.»

«Tamam. Peki.»

«Kalk, yürü öyleyse.»

«İyi ama kız, ikimizi birden görünce büsbütün kaçmasın?»

«Yürü, sen Eleni'yi bilmezsin.»

Eleni'yi Galatasaray Lisesinin önünde arkadaşımı bekler bulduk. Beni tanıttı. Tünel'e doğru yürümiye başladık. Ben, bir adım geriden çekingen çekingen gidiyordum. Eleni'nin koluna girmişti. Bir ara aklına geldim:

SAİT FAİK İÇİN

«Ulan,» dedi, «uyuz köpekler gibi ne arkadan geliyorsun. Girsene Eleni'nin öteki koluna!» Kız, elini uzattı. Elimi tuttu. Kolunu koluma geçirdi. Arkadaşım neşelenmişti. Eleni, neşeliydi. Bodrum katı, basık bir meyhaneye girdik. Burada geç vakitlere kadar oturduk. Sonra Eleni'yi, bir hayli karışık yollardan geçip evine bıraktık.

Şu meyhanede oturduğumuz uzun saatleri anlatmadan geçiyorum. O zaman ben de pek bir şey anlayamamıştım. Fakat aradan bugün tam on beş yıl geçti. Şimdi şimdi arkadaşımın sevgisinin dekatriyasını anlar gibi oluyorum. Geniş, bütün insanların sevgisini içine alan bir yüreği, altın gibi bir yüreği vardı.

SAMİM KOCAGÖZ

(Yeditepe gazetesi. 1 haziran 1954)

ALTINCI BÖLÜM

SAİT FAİK'LE KONUŞMALAR

«Çok konuşmadılar. Fazla gülmediler. Çünkü hepsinin ellerinde iş vardı. Kızdırılmış, üstlerine biraz kum, biraz kalay dökünce pırıl pırıl parlayan hamam tasları, sahanlar, tencereler; çoluk çocuk çalışıyorlardı.»

SAİT FAİK

(Sur Dışında Hayat)

SAİT FAİK DİYOR Kİ...

1949 da **Akşam** gazetesinin bir anketine verdiği cevaplarda Sait Faik'in sanat konularındaki çeşitli fikirlerini öğrendiğimiz gibi her Türk yazarının duyduğu ve acısını çektiği bâzı düzensizliklerden de yakındığını görüyoruz. Aradan yedi yıl geçmesine rağmen aktüalite değeri hiç eksilmemiş bu cevaplardan Sait Faik'e ait bâzı parçaları sunuyoruz:

SANATÇININ DÜŞÜNCESİ HUDUTLANMAZ — Şu karşıki sandalı görüyor musunuz? Bakın sahile yaklaşıyor. Onu yürüten şey nedir? Kürekleri değil mi? Ya şu uçan martılar! Kanatları yolunsa artık uçabilirler mi? Düşünce de böyledir. Dört duvar arasında kapatılmak istenirse kanatsız kuş, küreksiz sandal oluverir ve bütün mânasını kaybeder.

SON MÜTALÂADA OKUYAN TALEBE İÇİN — Geçenlerde arkadaşım Eyüboğlu'na edebiyatla uğraşmaktan bıktığımı ve artık yazmıyacağımı söyledim. Bana, «son mütalâada seni okuyan bir lise talebesi varsa onun için yazmalısın» dedi. Ben de şimdi onları düşünerek yazıyorum.

DÜZENSİZLİKTEN ŞİKÂYET — Düzensizlikten de şikâyetçiyiz. Meselâ bir gün ortaya birisi çıkıp da bu kitap zararlıdır dedi mi tamam! Haydi eser toplanıveriyor! Neden zararlı? Arayıp soran yok. Bunun zararlı olduğuna kim karar verecek? Bu da malûm değil. Sorgusuz sualsiz ve mahkemesiz eser toplatılmamalı. Her şeyde olduğu gibi bu işde de emniyet esastır. Yazdıklarınızın okuyucunun eline ulaşacağından emin olmazsanız iştihanız kalır mı?

EDEBİYAT ANLAYIŞI DEĞİŞTİ — Cemiyetimizin gelişmesiyle edebî telâkkiler değişiyor. Hattâ ahlâk telâkkileri değişiyor. Bugün eskiler diye adlandırılan yaşlı muharrirler hayata, cemiyete yukarıdan bakarlardı. Hâlâ da öyledirler. Hayata karışmıyorlar. Yalnız tepeden seslenerek cemiyeti düzeltmek sevdasındalar. Bize gelince: Cemiyeti düzeltmek hususunda hiçbir iddiamız yok. Biz cemiyette insanlarımızla birlikte aynı hayatı yaşamak istiyoruz.

SANATÇININ SAMİMİYETİ — Sanatkârın samimiyetinden şüphe edilmemelidir. Bir sanatkârın satılmış olmasına imkân yoktur. Bu maalesef bizde henüz anlaşılamamıştır. Devlet adamları sanatkâra lâkayıttırlar. İstiyorlar ki sanatkâr kendilerini hep övsün. İşlerini iyi görüyorlarsa bu esasen vazifeleridir. Kötü görüyorlarsa sanatkârdan ancak tenkid beklemeli.

DEĞİŞEN DİL — Dil değişmesi fevkalâde güzel bir şey. Yeni edebiyatçının hitabettiği zümre esasen eski dili

anlamıyor. Bu sebeple dilin değişmesi zaten lâzımdı. Bu işde yalnız Nurullah Ataç tek başına çalışıyor. Hep beraber yürüyemiyoruz. Ancak bu yeni dille eski edebiyatın son tozlarından silkinebiliriz. Eskiyle olan son bağlarımızı ancak bu yeni dille koparabileceğimize kaniim. Yeni fikirler, yeni kalıplar içinde anlatılmalıdır. Yeni edebiyatımız için dil devrimini büyük bir şans ve kazanç sayıyorum.

(Vatan gazetesi. Sanat Sayfası. 15 mayıs 1955)

★

SAİT FAİK'LE BİR KONUŞMA

— Edebiyata karşı ilk alâka sizde nasıl ve ne zaman başladı? Mektepte çalışkan bir talebe miydiniz? Hangi dersleri sever, hangilerinden nefret ederdiniz? Talebelik hayatına ait zikretmek istediğiniz hâtıralarınız var mı?

— **Bursa Lisesi'nin şimdi müdürü müdür, yoksa edebiyat hocası mıdır bilmem, Mümtaz Bey, bir tahrir vazifemin altına şunları yazmıştı: «Yarın bunları neşredeceksiniz. Daha itinalı olmanız lâzım.» Sen misin bunları yazan Mümtaz Bey? Hâlâ itinasız neşredip duruyorum. Mümtaz Bey'e de bir kitap bile gönderemiyorum. Yarı nankörlük, yarı korkaklığımdan. Lisenin onuncu sınıfında çıkınca hiçbir şey olmamıya karar vermiş,** ama neden gene onuncu sınıfı bir daha okumuştum, bilmem. Bitirmesine güç halle liseyi bitirdik. İşte bu da çalışkan talebe miydin sualine cevap. Hiçbir dersi sevmezdim. Talebelik hayatıma ait hâtıralarımın hepsini unuttum. Talebelikten nefret ederim.

— Bir gün meşhur bir edebiyatçı olacağınızı çocukluğunuzda tahmin eder miydiniz?

— Çocukluğumda da, ilk gençliğimde de bir şey olmıya değil, olmamıya karar vermiştim. Sözümü tuttum gibime geliyor, siz istediğiniz kadar bana meşhursun deyin.

— En çok hangi yazarları okudunuz? Hangilerinin tesiri altında kaldınız?

— Hiç sistemli okumadım. Birçok yazıcı okudum. Hepsinin tesirinde kaldım galiba. Ama beni kendine alıştıran André Gide olmuştur. Onun gibi hiç yazmadan Kafka'yı severim. Lautréamont en büyük dostumdur.

— Şimdi edebiyat sahasında yeni bir şey hazırlıyor musunuz? Yeni projeleriniz var mı?

— Projeden bol ne var? Her gün bir roman, beş altı hikâye yazıyorum kâğıtsız kalemsiz. Kâğıt kalemi elime aldığımda ise işte görüyorsunuz bir hikâyecik çıkıveriyor. Şimdi hiçbir şey hazırlamıyorum. Ama yarın belki başlayıveririm. Hiç belli olmaz.

— İlk yazılarınızla şimdilikler arasında ne gibi bir ayrılık görüyorsunuz? Edebî telâkkileriniz zamanla ne gibi değişikliklere uğradı?

— Bir münekkidin oturup okuyup uğraşacağı bir konuyu ben oturup nasıl yazayım? Bâzıları, nerede eski yazdıkların, nerede şimdikiler, derken eskileri beğendiklerini söylemiş oluyorlar. Ben o fikirde olsam yazı yazmamayı düşünürdüm. Bâzıları da, şimdikiler ilk yazdıklarından çok iyi, diyorlar. Seviniyorum. Benden bir hüküm beklenmemeli. Kendimize yazmıyoruz, başkalarına yazıyoruz. Biz işimize geldiğini kabulleniriz.

— Bugünkü edebiyatımız hakkında düşünceniz?

— Bugünkü hikâyeciliğimizde, bana öyle geliyor ki, okuyucu ile yanyana gibiyiz. Okuyucumuz kahramanımız,

bazan da kahramanımız kendimiz. O kadar yanyana, o kadar birbirimiziniz ki, okuyucu bir nevi yazmıyan yazıcı gibidir. Yazıcı da bazan okuyucuya benziyor. Geçen gün bir yerde yeni şiirler dinledim. Bu arada eski bir şair de bir şiir okudu. O zamana kadar güzelliğine dalıp gittiğim şiirimiz hakkında hiçbir düşüncem yoktu. Birdenbire şaşırıverdim. Vay anasını!.. Dünkü şiirden, o yapmacıktan samimiyetsizlikten, o klişeden kurtulup nerelere gitmişiz? Doğrusu ben şaşırdım.

— Sanatın memlekette inkişafı için ne düşünüyorsunuz?

— Mükâfatlardan başka aklıma bir şey gelmiyor.

(Varlık dergisi. Haziran 1953)

★

SAİT ÜZERİNE...

Dostluğumuzun öyle on beş, yirmi yıllık geçmişi olmamakla beraber, diyebilirim ki zaman zaman canciğerdik. Zaman zaman, çünkü belli olmazdı. Takışıverir, birbirimizi kıyasıya iğneler, günler, haftalarca konuşmazdık. Yolumu değiştirdiğim, aynı işi onun yaptığı da olurdu.

Böyle günlerden bir gün, Parmakkapı'da yüzyüze geliverdik. Bu o kadar âni oluvermişti ki, -ne benim, ne de onun yolumuzu değiştirivermemize vakit kalmamıştı.

Durduk. Çaresiz:

— Merhaba, dedim.

Gülümsedi:

— Merhaba.

— Nasılsınız?

Bir kahkaha attı:

— Teşekkür ederim efendim. Siz nasılsınız?

Sonra koluma girdi:

— Bok! Nasılsınızmış... Bu ne kibarlık ulan?

— Bundan sonra küfürlü konuşmaca yok demedin mi?

— Ne zaman?

— Mücap'lardaki kavga sırasında.

Düşündü, hatırlıyamadı.

— Demek bundan sonra...

— Divan efendisi üslûbuyla konuşacağız!

Tünele kadar tek kelime konuşmadan yürüdük. Dönüş de aynı sükûtilik içinde geçebilirdi.

— Sait be, dedim.

— Hı?

— Mütarekeyi bozalım mı?

Meğer aynı teklifi o yapmayı düşünüyormuş.

— Hay Allah razı olsun, dedi. Birader şu küfür de olmasa...

Küfür dedim de..

Bir gün Meserret kahvesine öfke içinde geldi. Nasıl küfrediyordu, sormayın. Adamın biri, bilmem ne dergisinde Said'i metheden bir yazı döktürmüş. Ahmet Rasim'le mi, Ahmet Mithat Efendi'yle mi ne birisiyle mukayese ediyor, bir biçimine getirip benimle Samim'e de veriştiriyormuş.

— Peki, dedim, niçin kızıyorsun? Seni methetmiş, adam, fena mı?

— Bırak be, dedi. Olmadığım gibi gösterilmek istemem. Beni methedecekler diye size vurmıya ne hakları var? Hem ben onların göstermek istedikleri değilim ki... Tekzip edeceğim...

Şair Özdemir Asaf'ın da şahidi olduğu bu meseleye çok içerlemişti. O günlerde nükseden menhus hastalığı onu yatırmasaydı, tekzip de ederdi, muhakkak.

Sisli bir kış günü, Gülhane parkının ıssız yollarında bana anlattıklarını hatırlıyorum da...

— İstanbul, İstanbul, İstanbul... Sanıyor musun ki bu yeknasaklıktan ben de bıkmadım? Ama ne yapayım? Anadolu ve Anadolu insanına dair çok az şey biliyorum. Bilmediğim şeye burnumu sokamam ki..

Anadolu'yu eserlerinde olanca çıplaklığıyle verebilen sanatçı arkadaşları hakkında söylediği sitayişli sözleri burada tekrarlamak istemiyorum.

Bir gün de şöyle bir konuşma geçmişti aramızda:

— Ulan, demiştim, şu âvareliği bırak, derlen, toplan azıcık!

Yüzüme hayretle bakmıştı:

— Ne olacak?

— Ne olacağı var mı? Bir baltaya da sen sap ol!

— Meselâ?

— Meselâ.. Ne bileyim? Bir yerlere sefîri kebir filân olabilirsin.

— Hadi ulan, dalga mı geçiyorsun?

— Niçin?

— Öyle şeylere yüksek diploma ister.

— Sende yok mu?

— Ne gezer?

— Peki şu Fransa'da tahsil, Grenoble filân?

Basmıştı kahkahasını.

— Oralara okumak için gitmedimdi ki ben?

— Ya?

— Gezmek, eğlenmek, bir de...

Anlatmıştı, uzun uzun anlatmıştı da kahkahalarla gülmüştük.

Hey gidi Sait hey!

Ne isterdim bilir misiniz? Kaabil olsa da tekrar dirilse ve hakkında yazılanları gözden geçirse.. Öyle sanıyorum ki, bu yazılardan bir kısmı için basardı gamatoyu.

ORHAN KEMAL

(Doğu-Batı dergisi. Haziran 1954)

★

SAİT FAİK'LE GÖRÜŞME

Akşam üstleri Tünel'den Taksim'e doğru sol kaldırımdan yürürseniz, gözünüze dalgın, siyah gözlüklü, yüzü kederli, ama müthiş kederli, -yüzündeki keder besbellidir, elle tutulacak gibi, yüzde donup kalmıştır- pantalonu ütüsüz, ağarmış saçları kabarmış bir adam çarpar. Bu adamın, bu Beyoğlu kalabalığı içinde bir hali vardır ki (daha doğrusu her hali) size bu koskocaman şehirde yalnız, yapayalnız olduğunu söyler. Bu neden böyledir? Orasını kimse de bilmez.. Bâzı adam vardır insan yüzünde sırf hınç, kin okur. Bâzısında gurur, bâzısında neşe, bâzısında bayağılık, aşağılık... Bu adamın üstünden, başından da yalnızlık akar. Bir de bu adama, Kadıköy iskelesinin kanapelerinden birine oturmuş, heybeli köylüleri, çıplak ayaklı serseri çocukları, hanımefendileri seyrederken rastlarsınız.

Bu adam hikâyeci Sait Faik'tir.

Bir gün, aklımda kaldığına göre, bir pırıl pırıl, cam gibi parlıyan sonbahar sabahıydı, ona Kadıköy iskelesinin kanapelerinde rastladım.

— «Ne var, ne yok Sait? dedim. Hikâye yazıyor musun?»

— «Yok» dedi, «yaşıyorum.» -

Hüzünlü, ılık, insan sevgisi dolu hikâyelerini Sait yazmaz, yaşar. Sait bir dertli, kötülüklerden, aşağılıklardan, dünyadaki cümle bayağılıklardan, kirden iğrenen bir âdem oğludur. O daima iyiliği söylemiştir.

Dünyaca ün almış Mark Twain derneğinin fahrî üyeliğini aldığını duyunca, bu iş için Said'in ne diyeceğini öğrenmek için aradım. O gün öğleden sonra İstiklâl caddesindeki kaldırımdan gittim geldim. Sonra Kadıköy iskelesine uğradım, orada da yoktu. Sait anacığı ile birlikte Burgaz adasında oturur, bindim vapura ikinci gün oraya gittim. Anası Said'in aynı gün İstanbul'a indiğini söyledi. İstanbul'da, tarif ettiğim kaldırımda, ona rastladım. Gene dalgın, sinirliydi. Yüzünden düşen bin parça olur derler ya, öyleydi.

— «Bu iş için ne dersin?» diyecektim, korktum.

— «Merhaba» dedim.

— «Merhaba, eyvallah» dedi.

— «Ne var, ne yok?» dedim.

— «İyilik» dedi.

— «Mark Twain...»» dedim.

— «Aldırma» dedi.

— «Bak» dedim, «Sait, biliyorsun ki ben röportaj yaparım.»

— «Sonra?» dedi.

— «Söyle» dedim.

Sait, beni kırmadı. Teşekkür ederim.

Ben sual sormadan o başladı:

— «Bana, Mark Twain cemiyeti fahrî üyeliği verildi, dünya edebiyatına ettiğim hizmetten ötürü. Birçokları gibi ben de şaşırdım. Dünya edebiyatına hizmet filân etmediğimi söylemiye ne hacet. Bu, üyelik verilebilmesi için uydurulmuş nazik bir sebeptir sanırım.»

Ben aldım, dedim ki:

— «Senden önce, bu cemiyetin ilk üyesi Atatürk'müş...»

— «Biliyorum. Beni sevindiren de işte bu. Atatürk'ten sonra, benim üye olmam, benim için ne büyük bir şereftir. Bir milletin yetiştirdiği en büyük çocuğu ile, o milletin kendi halinde bir küçük hikâyecisinin Amerika'da bir cemiyette buluşmaları küçük hikâyeci için ne bulunmaz şerefli bir fırsattır. Demokrasi de zaten böyle olur. Eğer bu üyelikten memnunsam, bu yüzdendir.»

— «Politika...» dedim.

Sözümü ağzımda kodu:

— «Karışmam.»

— «Peki, seni bu cemiyete ne sebepten, hangi eserin için âza seçtiler?»

— «En büyük devlet adamlarının, başkanların ve başbakanların fahrî veya aslî üye oldukları bir cemiyete beni de seçmenin aslr nedir diye düşündüm, şunu buldum: Demek ki şimdiden sonra dünya çapında bir hikâyeciyi anmak için kurulmuş bir cemiyete dünyanın dört bucağından kendi halinde hikâyeciler de seçilecek.

«Türk hikâyecilerini temsil ettiğim anlamına alınmasın sakın. Her hikâye yazan ve yayan Türk hikâyecisi kendi şahsında bir dilin hikâyeciliğini yaptığına göre, şahsıma Mark Twain cemiyetinin gösterdiği ilgi ve sevgi daha çok Türk hikâyeciliğinedir gibi geliyor bana. Ben de bu ilgi ve sevgiyi bütün değerli hikâyeci arkadaşlarımla paylaşırım. Kabul ederlerse.

«Kendini bütün dünyaya tanıtmış, sevdirmiş, bir halk çocuğu olan hikâyeci Mark Twain'i ananların içine Türk dilinin bir hikâye yazarını almayı düşünenlere de teşekkür ederim.»

— «Mark Twain için ne dersin?»

— «Sen de amma sual sorarsın ha. Ne derim! Mark Twain alay edermiş, güldürürmüş, kepaze edermiş, cemiyetteki sahte vakarları, petrol kırallarını, pamuk prenseslerini, demir beylerini, çelik efendilerini sağlığında. Ölümünden sonra da bir Türk hikâyecisi ile şakalaşmasın mı? Eyvallah Mark Twain!»

Sonra güldü Sait:

— «Daha soracağın?» dedi.

— «Eyvallah» dedim.

Ayrıldık. O, bir sinemanın önünde kaldı.

YAŞAR KEMAL

(Cumhuriyet gazetesi. Mart 1953)

★

SAİT FAİK'LE SON RÖPORTAJ

Bütün gayret ve aramalarına rağmen Sait Faik'i bulamamış ve «**İzlerimiz**» için bir röportaj yapmıya muvaffak olamıyacağımı anlamıştım.

Fakat hiç de böyle düşündüğüm gibi olmadı. Şans eseri diyebileceğim hiç beklemediğim bir anda Sait Faik'le karşı karşıya geldim. Ben istediğim bir kitabı bulabilmek için Beyoğlu'nda kitapçıları dolaşıyordum. Ona, bir iki ahbabiyle sohbet ederken rastladım. Biraz sonra ayrılıp yoluna devam etmesini fırsat bilerek yanına yaklaşıp konuşmıya başladım.

Gerek Sait Faik ve gerekse ben bu tesadüften çok memnunduk. Sait Faik katiyen merasimden hoşlanmıyan bir insan.

— Efendim, diyor, önceden randevu verip, falanca yerde bulunup, hazırlıklı röportaj yapmak ne demek? İşte röportaj dediğin böyle tamamiyle hazırlıksız ve tesadüf eseri olmalı bence.

Sait Faik'le «Kulis» de sessiz bir köşede oturmuş konuşuyoruz. Kendisine soruyorum:

— Hikâye yazmıya ilk ne zaman başladınız, Sait Faik Bey?

— Bursa Lisesinde onuncu sınıftaydım, edebiyat hocamız bir vazife yazmamızı istedi. Ben İpek Mendil isimli bir hikâye yazıp verdim. Ertesi ders hoca bu hikâyemi bütün sınıfa okuttu. Neden okutuyordu bir türlü anlamamıştım. Meğerse hikâyeyi çok beğenmiş, sonra beni yanına çağırıp; eğer böyle yazmakta devam edersen iyi hikâye yazabileceksin sen, demişti. İşte ilk bu şekilde yazmıya başladım. Hocam, bana daima cesaret veriyordu. İkinci olarak Zemberek'i yazdım. Sonra İstanbul'a gelip Edebiyat Fakültesi'ne girdim. Orada rahmetli Kenan Hulûsi'nin verdiği cesaretle hikâye yazmıya devam ettim.»

— Umumiyetle nerede ve nasıl yazarsınız?

— Hikâye yazmak için oturduğum hiç vâki değildir. Hikâye yazmak içimden gelmeli ve sonra oturup yazmalıyım. Hikâyelerimi ekseri herkesin arasında, bir balıkçı kahvesinde ve evimde gece yarısından sonra annem uyurken yazarım.»

— Niçin hep denizden ve balıkçılardan bahsedersiniz?

— Adada oturuyorum. Denizi pek çok severim, balıkçıları da öylesine. Balıkçı kahvesine gider otururum. Oraya çeşitli balıkçılar gelir, ben onlarla ahbaplık eder, kayıklariyle denize çıkar, onları avlamıya çalışırım.

Sait Faik, bunları söylerken, hiç şüphesiz uzaklara denizlere dalmış, balıkçılarını bulmuş onlarla konuşuyordu. Bana:

— **Balıkçıları çok severim ben**, diyordu.

— Hikâyeci olmasaydınız ne olmayı düşünürdünüz?

— **Kahveci, kahveci olmayı çok isterdim. Hem gene de istiyorum. Şöyle deniz kenarında sessiz bir kahvem olsun, oraya kimbilir ne çeşitli insanlar gelip gidecek, ben onları tanıyacak, seveceğim.**

— Hikâyeleriniz yaşanmış vakalar mıdır, yoksa hayal mahsulü müdür?

— **Vakalar yaşanmış değildir, onları ben hayalimde yaşatırım. Şahısların bâzıları hayatta tanıdığım kimselerdir.**

— Kibar zümreyi hiç kaleme almazsınız, niçin?

— **Kibar zümreyi hiç sevmem de ondan. Bana öyle gelir ki, onlar yaşamaktan hiç zevk almazlar. Yaşamaktan zevk alanları severim ben. Yaşamalı bu dünyada...**

— Sizce yaşamak nedir?

— **Balık tutmak, kahvede oturmak, yanımda çok sevdiğim köpeğim, insan tanımak, Beyoğlu'nda bir aşağı bir yukarı dolaşmak, arada içmek, hikâye yazmak, velhasıl hiçbir şeye bağlanmadan avare gezmek bütün gün. İşte ben böyle hayattan zevk alırım, buna yaşamak derim.**

— Şimdi edebiyatçılar arasında tercih ettiğiniz kimlerdir?

— **Vay canına, amma da güç bir sual! Hiç kimseyi gücendirmek istemem, fakat mademki ısrar ediyorsunuz söyliyeyim. Şairlerden Orhan Veli'yi ve Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı, hikâyecilerden ise Oktay Akbal'ı tercih ederim. Bilhassa Oktay Akbal'ın** Duvar Gazetesi**'ni çok beğeniyorum.**

— En çok hangi hikâyenizi seversiniz?

— **En çok, en son hikâyemi severim.**

— Bugünkü edebiyatçı gençliği nasıl buluyorsunuz?

— **Ümit verici. Yalnız, bugünün edebiyatçıları mu-**

ayyen, entellektüel bir gruba ancak hitabediyorlar. Umumiyetle halkta edebiyatçılara karşı alâka çok az, cesaret verici değil. Bundan dolayı edebiyatçıları çekingen buluyorum.

— Bugünün edebiyatçılarına ne tavsiye edersiniz?

— Ben de bu grupa dahil olduğum için bilmem ki, ne diyeyim. Sadece kendi yollarında gayretle ilerleme.

GÜLEN ERDAL

(İzlerimiz. Amerikan Kolejlileri Yıllığı. 1954)

Bu yazı Sait Faik'le yapılan son iki konuşmadan biridir. Önce İstanbul Amerikan Koleji'nin her yıl çıkardığı dergiye (1954) girmiş, arkasından Sait'in ölümü üzerine tertiplenen üstün sayılara da aktarılmıştır.

★

SAİT FAİK'LE SON KONUŞMA

Sait Faik, Sabahattin Kudret; üçümüz Konak'ta buluştuk... «Aşk» üzerinde, Faik Sait'in o güzel hatırı için uzun-boylu duruyoruz.. Zira kendisi eni-konu âşık.. Bu konuya sünger çekip, Abasıyanık'ın yüreğine su serptikten sonra:

— Sait âbi, diyorum. İlk yazın nerede yayımlandı?

— İlk yazım.. İlk yazım.. İlk yazım.. Evet, Milliyet gazetesinde 1930 - 1931 yılları arasında..

İlk hikâyem ise aynı yıllarda «Ses» dergisinde çıkmıştı..

— Peki, ilk tanıştığınız sanatçı kimdir?

— **Yedi Meşale'cilerden Kenan Hulûsi... Onu daima saygıyla anarım...**

— Kenan Hulûsi ile nasıl tanıştınız?..

Dumanlı mavi gözlerinde «böyle soru da hiç duymadım» cümlesini okuyorum... Yüzünü buruşturuyor:

— **Nasıl olacak birader, basbayağı...**

Bu sırada aklına bir şey gelmiş olmalı ki:

— **Orhan** diyor... **Şu memlekette iyi sanatçılar var; kötüleri de zamanla eleniyor.. Ama şu orta sanatçıların faydasına aklım ermiyor; ne dersin?..**

Ben bu çetin soruya karşılık ararken, Sabahattin Kudret taşı gediğine koyuyor:

— **Eğer orta sanatçılar olmasa, dergi sahipleri başacak yazı bulamazlar...**

Doğru söze ne denir!..

— Öğretmenliğiniz de varmış, bu dönemdeki bir-iki anınızı anlatsanıza?

— **Fransa'dan döndükten sonra, bir aralık Halıcıoğlu Ermeni Yetim Mektebinde türkçe grup dersleri öğretmenliği yaptım.. Mektep ta anasının gözünde... Vapurun da kalleşliği tuttu mu ilk derse 10 dakika, 15 dakika geç girerdim... Mektep müdürü her geç gelişimde saatine bakar, ama hiç sesini çıkarmazdı... Ayın sonunda müdürün odasından çıkarken «saat bilmecesi» çözülmüştü.. Meğer papaz efendi geç geldiğim dakikaları bir yere kaydediyor, 45 dakika olunca aylıktan bir ders parası düşüyormuş... O ay yalan söylemiyeyim, elime 13 lira kadar bir para geçti.. Tabii o günün rayicine göre iyice bir para...**

Yine bu okulda öğleden sonraları, zayıf öğrencileri «malûmat-ı vataniye» dersinden yetiştirirdim.. Bir gün kursta ders anlatırken gözüm karşı binanın camına ilişti.. Çırılçıplak kızlar dolaşıp duruyordu.. Belden aşağıları görünmüyordu ama, ayva, portakal, limon büyüklüğündeki

memelerin oynadığını farkediyordum... Meğer o bina, mektebin hamamı imiş, sonradan öğrendim.. O günden sonra bir daha böyle bir hâdiseye şahit olmadım.. Her halde yılda bir defa yıkanıyorlardı.

— Bu okuldan niçin ayrıldınız?..

— Bir gün öğretmenleri gelmediği için, dersim olmıyan sınıflardan birine yolladılar.. Çocuklar hergele mi, hergele.. Beni bir tiye, bir matrağa aldılar ki sorma. «Susunuz!» dedim, olmadı. «Susun!» dedim, gene olmadı.. «Susun ulan eşşoğlu'lar» dedim, büsbütün gemi azıya aldılar.. Bu sırada dışardan gürültüyü işiten papaz, kapıyı açarak: «Niçin çocukları susturmoorsun zo?...» diye bana çıkışmaz mı?.. Tepem attı: «Ulan» dedim «Sıkıysa sen sustur..» Bu hâdiseden sonra anladım ki, öğretmenlik benim harcım değil..

Sait Faik saatine baktı. «Bana müsaade, bir randevum var da..»

Gidiş, o gidiş... Bir sabah hastahaneye kaldırıldığını duydum, bir öğle üstü de öldüğünü...

O. T. ÖZMEZ

(Mavi dergisi. Haziran 1954)

Bu konuşma ölümünden yirmi gün önce Mavi dergisi adına yapılmıştır. Sait'le son konuşma budur.

YEDİNCİ BÖLÜM

ESERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

«Canım Mercan Ustam. Ellerinden hürmetle öperim. Biz de bir zanaat ehliyiz: Yazı yazıyoruz a. Ne Mercan Usta'ya, ne kilimleri dokuyan ellere, ne yazmaları boyayanlara, ne kalıpları dökenlere, ne çeşmi bülbülleri üfleyenlere saygı duyduk...»

SAİT FAİK

(Gün Ola Harman Ola)

SAİT FAİK

«**Babamın Öteki Evi**» hikâyesinin, senelerden sonra, bir daha neşredilmemesinin esefini her zaman duyarım. Eğer maksut eserse mısraı berceste kâfidir diyen kanaatimizce, bir bu küçük hikâye bile, onun ne adam olduğunu anlatmıya yeterdi.

Babası oğlunu bir gün alır, beraber gezmiye götürür. Bir eve gelirler. Bir genç hanım onları karşılar. Başını örtmiye, kaç göçe lüzum görmez. Niçin? Evde bir de yaşlı hanım vardır, belli olur ki o da kaynanadır. O da örtünmemiştir. Babasına bu hanımlar neden o kadar yakındırlar? Hikâyede, güzel bir ustalıkla, bu suallerin hiçbirisi de mevzuubahis değildir. Sebepleri söylenseydi ne olurdu? O zaman hiçbir şey olmazdı. Sonra bir küçük, çocuk peyda olur. Beraber oynarlar. Galiba bir tahta par-

çasını, çok bir şey konuşmadan, yontarlar. Çocuklar da pek konuşmazlar. Konuşacak olurlarsa sanki ayıp bir şey meydana çıkaçak, bir gözyaşlı hâdise olacak, birbirlerine arkadaşça da değil, kardeşçe de değil, yabancı gibi de değil, ama bir tuhaf bakar gibi yaparak, bakmaktan utanarak, açılmaktan ürkerek, iki çocuk, oynarlar, adlarını sormıya, öğrenmiye cesaret edemeden babalarının sırrına, analarının karşılıklı kıskançlığına meydan vermemek ister gibi...

Halbuki çocuklar neler bilmez. Freud'un dediği gibi: Çocuk insanın asıl babasıdır. Evlenmek, kadın, erkek, ayıp şeyler, söylemiye utandıklarımızın hepsini, hepsini çocuk bilir, kız çocuğu da, erkek çocuk da...

Sait Faik, o zaman daha da gençti, bu bahsi, o da açığa vurmadan, olmaz bir maharetle ne güzel anlatır. Sanatkâr, her zaman olduğu gibi, bilginden daha âlim, daha vâzıhtır. Felsefî meslekleri bile şairlerden öğrenen kütleler, az çalışıp çok iş çıkarma sırrını âlâ bilirler.

O zaman bu zaman Sait Faik'i iyi tanırım. Çünkü böyle, bu tarzda bir adama kayıtsız kalınmanın imkânı yoktur. Bu hikâyesiyle ortaya:

— Bu hava da benden!. diye çıkan sanatkâr daha sonra, güç, pek güç çalıştığı halde, birbiri arkasından bir çok yazılar yazdı. Roman bile... Bu yazıların içinde şe cihetten de hikâye olanları da vardır, olmıyanları da... Olanları medihten müstağni, olmıyanları, kendi nevinde kimseye eyvallah etmeden yazılmış şeylerdir.

André Gide'in İstanbul'da bir tuhaf muakkıbı hissini uyandırmaktan âdeta zevk ala ala, bazan gazetelerde yaz deruhte ederek, birçok da hiçbir memuriyet almıyarak şe hirde, adada, soğan kayıklarının yanında, Rum meyhane lerinin küpü başında, sanki başkalariyle konuşur gibi ya parak söylediğini kendi, söylenenleri o anlamıyarak, ma

vi gözleriyle yaşar. O mavi gözlerini kendi de yazılarında kaydeder. Hem de buna lüzum görerek... Halbuki biz kara gözlerimizden hiç bahseder miyiz?

Sait Faik mutlaka yarasa kemiği taşır gibi, o kadar kolayca herkes tarafından sevilirdi. Vapur biletçilerinden, koca okuyucu çoğunluğundan, ehemmiyetli, ehemmiyetsiz, herkes tarafından beğenilir, tutulurdu. Kimse tarafından:

— Adam sen de... Denilmeden, muhabbeti umumiye ortasında, cihanı âlemin beğendiği bir muharrirdi. Ama kendinin böyle olduğunu o bilmez mi idi dersiniz? Mümkün değil... Galiba aksine, acaba yazılarım nasıl tesir ediyor, nasıl yankılar bırakıyor telâşı içinde, başı sonu birbirini tuttuğu pek malûm olmıyan, karanlık, karışık yazılar da yazdı ise onu mâzur tutmak gerekir. Zaten kuvvetli yazarların birçoğunun içinde kendine güvenmiyenler daha fazladır. Yaptığı işin ehemmiyetine pek inanmadan geçip gidenlerin içinde merhum da vardı.

İyi yazmanın, yarına kalacak yazıların sahipleri eserlerinde bunu, hüvehüvesine pek bilip takdir etmezler. Bunun mânası anlamamazlıktan gelmek değil, aksine, tuttuğu sanatın mânasını büyük telâkki etmekten başka bir şey değildir.

Sait Faik onun için çok beğenildi. Çoğunluk bu hale kısa yoldan tevazu ederler. Mahviyet ise herkesin hoşuna gider bir meziyettir. Böyle insanlar iddiasız görünürler. Halbuki iddialarından azap duyup onu kabahat gibi telâkki edenler hep gizlemek ve gizlenmek ihtiyacındadırlar.

Hakikati de söylemek mutlaka lâzım gelirse Sait Faik öyle derinden derine eserler yazmış da değildi. Homer bile: Bana şarap ver diyor, testinin en deriniyle... Fakat dikkat buyurulursa en kocamaniyle demiyor. Evet öyle derinden derine, büyük fırtınaların sesine benzeyen bir

başka türlü sesle haykırmayı mutlaka güzel eserlerin de şartı esasisi demek de doğru olmasa gerektir.

Sait Faik deruhte ettiği işi güzel yaptı. Herkes bunda aynı sözü söylüyor. Herkes tarafından beğenile beğenile, sevile sevile... O da terbiye ve inceliğiyle bize mukabelede tereddüt etmedi.

Mübarek ruhuna dembedem rahmet...

FAHRİ CELAL

(Cumhuriyet gazetesi. 16 mayıs 1954)

★

YALNIZLIĞIN YARATTIĞI ADAM

I

Sait Faik'i bugün bütünüyle düşününce, içimize insan sevgisi salan esrarlı bir kuvvet gibi görüyorum. Bu kuvvetin önünde doymak bilmez bir sevginin bulunup yitirilmişliği, tatmin edildikçe parlayıp alevlenen aşkın şifa bulmazlığı var. Bu kuvvetin elinde **Son Kuşlar** ileri bir uğrak olmuştu. Bu uğrak, **Lüzumsuz Adam**'ı gerilerde bırakmıştı. Bu uğrak azmin, kararın uğrağıydı. Domuzuna asîl bir inatla güzele vurgunluğun, ömürlerini ekmek parasına harcamışların büyüklüğüne inanmışlığın uğrağıydı. «**Gün Ola Harman Ola**» ölçüsünde bir şaheseri ancak bu türlü bir inanmışlık verebilirdi.

Sait Faik'in son eseri, **Alemdağında Var Bir Yılan** yeni bir uğrak yolunda. Bu uğrağın başında bir başka sap-

lantıyla karşılaşıyoruz: Yalnız adam saplantısı. Her uğrak bir yenisinin müjdesiyle yüklüdür. Sait Faik, bu yeni uğrağa doğru henüz yola çıkmış. Yalnız adam hüviyeti içinde, yalnızlığiyle çetin bir savaşa girmiş görünüyor. Bu savaş onu yeni iklimlere ulaştıracaktır.

Sait Faik bu eserde, yalnız adamın mantığına uygun olarak, sade kendinden söz ediyor. Hikâyelerinde üçüncü şahıs yerini «ben»e bırakmış. Yalnız adam, konuşsa konuşsa ancak kendinden konuşabilir. Sait Faik de öyle yapmış. Kendinden söz ediyor, kendi adına konuşuyor. Hikâyelerinin gerçek kahramanı «ben» adına düşüncelerinin, ahlâkının cesaretini ele almış, öyle konuşuyor.

Corydon, O. Wilde ile birlikte daha birkaç kişiyi kastederek şöyle der: «Hepsi de inkâra saptı. Herkes inkâra sapacaktır... İnsanlar, düşüncelerini söylemekte cesaret gösteriyorlar ama, ahlâklarını açıklamıya hiç yanaşmıyorlar. Acı çekmiye katlanıyorlar da, gözden düşmiye gelemiyorlar.» Sait Faik, bu cesarete daha **Son Kuşlar**'da ulaşmıştı. **Alemdağında Var Bir Yılan**'da sanatının o ulaşılmaz kişiliğiyle bu iki yönlü yılmazlığın üstüne bile çıkıyor. Hikâyeleri «ben»le başlıyor, «ben»le bitiyor. Tıpkı **Kalpazanlar**, tıpkı **İmmoralist** gibi.

Alemdağında Var Bir Yılan, baştan başa yalnızlığın, tarifsiz bir yalnızlığın acılığını taşıyor. «Yalnızlık. Yalnızlık güzel. Güzel değil. Kavun acısı.» (s. 18). Bu yalnızlık nereden geliyor? Sanatçının «kilise ahlâkı» üzerine kurulu bir dünya düzeninde yerini bulamamasından. O ahlâk, o düzen ki, dünyayı «yasaklar» ağıyla örmüş. İnsanlara insanları yasak etmiş. «İnsanoğlu için yasaklı hayvan da diyebiliriz. Mikroplar bile birer yasak değil mi? Aşklar yasaktır. Gün olur sular, yemişler bile yasaktır. İnsanlar birbirine yasaktır.» (s. 91).

Bu toplum yasakları yanında, bir de yaşlanmışlığın,

bedence çökmüşlüğün yasağı var. Bu da, ötekisi gibi, dıştan gelen bir yasaktır. İşte Sait Faik'in yalnızlık dramının bilmecesini burada aramak gerekecek. Bu bilmecenin çözüldüğü yerde, çocuklara olan sevgi ile, bu sevgiye engel olan yaşlanmışlığın kurt yeniği ortaya çıkıyor.

Çocuklara yönelmiş sevginin temelinde, sanatçının hep çocuk kalması var: «Karılar sevilir sevilmesine ama ben içimden hep çocuk kaldığım için olacak karılardan çok çocukları severim.» **(Yani Usta).**

Bu çocuk sevgisinin karşısında sanatçının durumu ne olacak? Kafasının işliyeceği, hislerinin durulacağı bir çağda, yüreğinin sesini tıkayamazlığın faciası başlıyacaktır. Çünkü, bu yürek, tıpkı topal martının ölümünün yasını tutan Barba Yakamos'un yüreği gibi «bir tahtası eksiklerin yüreğidir.» Bu yürek çarptığı müddetçe, körpe sevdalara düşecektir. Barba Yakamos: «Kafa dediğin eskir, ihtiyarlar, ölür bile insan ölmeden» diyecektir. Sonra kalbini gösterip: «eskimiyen, eksilmiyen şey buradadır» diye ilâve edecektir. İşte Sait Faik'in eskimiyen, eksilmiyen şeyi yüreğidir. Bu yüreğin, taze yüzler önündeki tatminsizlikten gelen acılığı yerine göre hudutsuz olacaktır. Ona güvendiğini, arkadaşlığından hoşlandığını söyliyen Panco'ya sorun. «Bu işde en talihsiz de sendin.» Çünkü «sana durmamacasına gülüyorum» diyecektir. Ona «kilise ahlâkından» söz açacaktır. Kahvede Luka Efendi'yi siper ederek kendini göstermemiye çalışacaktır. Sonra günün birinde «Çok ihtiyarladın sen» deyiverecektir. Yani Usta, «ağababa» nın randevusuna gelmiyecektir. Yahudi karısının âşıkı genç, yakışıklı arabacının en samimî sözü «suratında nur kalmamış» olacaktır. **Sarmaşıklı Ev**'in genç hamalı «babalık» derken, ne umutlar söndürdüğünün farkına bile varmıyacaktır.

Bundan sonra, sevgilisiz de, alelâde insanlarla da gü-

zel olabilen dünya alabildiğine ıssızlaşacaktır. «Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey. Burada her şey bir insanı sevmekle bitiyor.» (s. 24). Sevmekle bitiyor. Çünkü «ne sen onu, ne o seni anlıyor. Belki anlamak ikinizin de işine gelmiyor.» (**Yılan Uykusu**). Panco istediği kadar karşında, yanı başında olsun. Ne çıkar! «O seni anlarsa değil, sen onu anlarsan bir şeyler olacak.»

Sevgiliyi anlamanın yolu mu? Önce «tanı, tanı, kendini tanı. İşe başla bir kere bu yönden. Sonra onu anlıyacaksın. Kendini mi tanıyacaksın? O bir tahtası eksik yüreği bırak bir yana da kahvenin aynasına bir bak: «Kahvenin aynasında sapsarı, bembeyaz bir adam gördüm. Ürktüm. Bendim.» (**Çarşıya İnemem**). Şimdi Panco'ya dönebilirsin. Aynı ürküntü, aynı irkilti: «Kürk hâlâ serindi. O çıban izi olan yanağını serinliğe dayamıştı. Kürkün dudakları öpüyordu onu. İrkildi. Beni hatırlamıştı. Silkindi.» (s. 20).

İşte bu ürküntünün hayali, bu irkiltinin rüzgârı Sait Faik'in yakasını bırakmıyacaktır. Yalnızlık kavun acısı acılığında alabildiğine işliyecek, işliyecektir: «Caddelerde idim. Binlere karşı birdim. On binlere karşı birdim.» O «seyyarelerden gelir gibi gelen» Panco bile bu yalnızlığı söküp atamıyacaktır. «Sanki her akşam onunla imişim gibi bir yalnızlık duyuyorum.» (s. 23).

Yalnız adam kendi talihiyle baş başadır: «Sokakların içinde, sırtımda talihim, sırtımda kendim, yürümeliyim.» (s. 20). Sait Faik yürüyecek, yürüyecektir. Bu yol onu nerelere, hangi uğraklara götürecek?

Önce isyana götürecek. İsyanın ardından «büyük hayaller» akın edecek, sonra her şey tabiat içinde erimiye doğru yol alacaktır.

II

Çıkış noktası «yalnızlık» olan bir hayat görüşünün son basamağında Sait Faik karara, kesin bir duruma varmış bir kez. Yalnızlığa yenilmemiş, yenilmemiye bakıyor. Umutsuzluğu bir yana atıvermiş. Bakıyoruz, yalnızlığa da, yalnızlığı doğuran şeylerin topuna da kafa tutuyor. Bu, yalnızlığın Sait Faik'te yarattığı ilk tepki oluyor. **Son Kuşlar**'daki hikâyelerin çoğunda bir döğüş, bir kavga havası var. Biliyoruz: Sait Faik'in kavgası insanlarla. Daha doğrusu insanların insanlara ettikleriyle. İnsanların yarattığı «alın yazıları» yla.

Tabiat kuvvetlerine gelince, Sait Faik'in onlarla hiçbir kavgası yok. Hiç değilse, insanları, yardımlaşmalara, dostluklara çağırdığı nisbette. Ayrıca tabiat Sait Faik için, insana yalnızlığını unutturacak en güvenilir bir sığınaktır da.

Şurası besbelli: Sait Faik gözünü, kendine göre olmıyan bir dünyada, yasaklar dünyasında açmış. Bu kilise ahlâkına göre işliyen, sahtelikler dünyasında, tek başına, büyük bir serüvene atılmış: bütün isteği «gerçek»e ulaşmak ve bu sayede kendi durumuna, daha doğrusu, insan'ın durumuna asıl anlamını kazandırmak.

Sürekli bir araştırma olan hayatı boyunca Sait Faik «gerçek»i kimi zaman «güzel»de bulmuştur, kimi zaman «hak» da, kimi zaman da her ikisinde birden. Gerçek, «hak» ile «güzel»de olunca, insanın durumu kendiliğinden anlamını bulmuş oluyor: insan ancak «güzel» ve «haklı» bir dünyada, insan olmanın bütün onurunu kazanabilir. Çirkin ve haksız bir dünyada ise, insan, hele sanatçı onurunu da, varlığının anlamını da kafa tutmakta, dünyayı çirkinleştiren, haksızlığa boğanlarla pazarlığa, uzlaşmıya yanaşmamakta bulur. Her türlü uzlaşmalar insanın

onurunu hiçe indirmek, varlığını inkâr etmektir. İşte, Sait Faik **Son Kuşlar**'daki hikâye kahramanlarını, içinde yaşadıkları dünyanın çirkinlikleri, sahtelikleri, adaletsizlikleri karşısına birer canlı **itiraz** olarak çıkarmış ve böylece insanın en şerefli yanının kafa tutmak olduğunu belirtmiştir.

Yalnızlık karşısında Sait Faik'in ikinci bir durumu var: dünyanın sınırlarından kurtulmak için «Yapma cennetler» e sığınan Baudelaire gibi, Sait Faik de, ruhuna, ağaçlardan, bulutlardan, kuşlardan, böceklerden bir yankı aramakta, bütün varlığiyle evrenin çağrışına kulak vermektedir. Bu çağrı ister kadın, erkek, hüsna, insan, hayvan, hattâ o namussuz Özdemir'den...» (**Kayıp Aranıyor**, s. 46) ister «dağlardan, kuşlardan, denizlerden, insandan, hayvandan, ottan, böcekten, çiçekten» (**Alemdağında Var Bir Yılan**) gelsin, ardından umulmadık bir şey: saadet akın edecektir: «Ne olur, bir kedicik, bir köpekcik olsaydı. Bütün bu olmıyan şeyle, ağrılar, boşluklar, terler ve üşümeler bir daha dönmemek üzere gideceklerdi» (**Kayıp Aranıyor**). «Gelsin de nereden gelirse gelsin... Hişt sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler böcekler, insanoğulları.» (**Hişt, Hişt**).

Bu çağrının, hişt sesinin kesildiği yerde, zengin bir hayal dünyası kapılarını ardına kadar açmaktadır. Burada, artık eşyanın alışa geldiğimiz ilişikleri kırılmış, sürrealizmin sınırlarına girilmiştir. Burada her şey aklın, mantığın kontrolünden çıkmıştır. Artık, aklın alabileceği ger-

çeklerden apayrı, başı boş, rüya ve masal renkleriyle süslü bir başka âlemdeyiz. Artık sanatçının çağrışımları bile bir başkadır: «Tedailerim ne ruhiyat kitaplarındakine, ne de şunun bununkine benziyor. İstanbul deyince Çin'de bir mandarini tedai edebiliyorum.» (**Bir Başka İstanbul**). Bu rüya âleminde, bıçkın Hidayet'i cebimize sokabiliriz. (**Öyle Bir Hikâye**). Sevgilinin bulunduğu odanın kapısı açılıp içeriye rüzgâr girebilir; rüzgârla birlikte yaprakların dökmüş bir ağaç; ağacın ardından duman, dumanın ardından, bir kuş, kuşun ardından da bir bulut girebilir. (**Yılan Uykusu**). Kulaklarımızın dibinden ırmaklar akabilir. Ağaçlar suları yıkıyabilir. Hayvanlar insanları öpebilir; köpekler konuşur, insanlar havlar (**Kalinihta**).

Orada kocayemişlerinin çiçekleri pare paredir. Karabaşları avuçlarımızda ezmekteyizdir. Dilimize arılar konmakta, gözlerimizi arılar sokmakta, güneş 'batmakta, bir karabatak düşünmektedir (**Kalinihta**).

Pascal: «Kim bilir, hayatın bize uyanıkmışız gibi gelen yarısı, uyanıyormuşuz gibi gelen asıl uykudan pek az farklı bir uykudur.» diyor. İşte bu sebepten olmalı: **Alemdağında Var Bir Yılan**'daki birkaç hikâyeyle **Yeni Ufuklar**'da çıkan (sanatçının en son hikâyesi) **Kalinihta**'nın gerçek-üstü havası, bize tıpkı rüyadaki kadar kolay, rüyadaki kadar tabiî geliyor.

Muhayyilenin başıboş, mantıkla ilişiğini kesmiş göründüğü yerde sürrealizm başlamış sayılabilir. Orası, içgüdülerin, içeri tepilmiş isteklerin alanıdır; eşyaların, canlı cansız varlıkların umulmadık bir çehreye büründükleri, alışageldiğimiz gerçeklerin alt üst olduğu bir âlem. Sait Faik, bize bu âlemin kapılarını, **Son Kuşlar**'ın son hikâyelerinden **Kırlangıç Yuvasındaki Kadın** ile aralamıştı. Ama, burada henüz, şuuraltı dünyasının sırlarına erememiş, gözümüz yolda, öyle kalmıştık. Bu hikâye, **Alemda-**

ında **Var Bir Yılan**'daki o 'gerçek - hayal karması içinde işlenmiş güzelim hikâyelerini müjdeliyen bir başlangıçtı.

Sait Faik, bu hikâyelerinde, hele **Yılan Uykusu**'nda sürrealizm'e, âdeta serin bir kaynağa gider gibi öyle kolay, öyle tabiî gidivermiş. Onda, insanı öldüresiye faydacı bir medeniyetin baskılarından kurtarmıya yönelen sürrealistlerin başlangıçtaki o ateşli, edebiyat alanını aşar amaçlarını bilmem aramak yerinde olur mu? Sürrealizmin «başı boş, havada kelime» lerine, «rüyada konuşmalar» ına «toplu çılgınlık» larına «otomatik yazı» larına, nihayet «karamsar alay» larına Sait Faik'te rastlıyacağım diye uğraşmak, onu öbür sürrealistlerle kıyaslamıya kalkışmak boşuna bir çabadan öteye gidebilir mi? Sait Faik sürrealizme, içeri tepilmiş isteklerini bir düş âleminde gerçek görme arzusunun verdiği dayanılmaz, ama o nisbette tabiî bir ihtirasla düpedüz, kendiliğinden kayıvermiş. İç dünyasını şuur üstüne çıkaran rüya, hayal, şiir dolu bu yepyeni ifade şekli, kim bilir belki de ona o tarifsiz yalnızlığını unutturacak, yalnız güzel ve haklı bir dünya yolunda benimsediği itiraz rolünde bütünlüğünü kazandıracaktı.

VEDAT GÜNYOL

(Yeni Ufuklar dergisi. Haziran 1954, mayıs 1955)

★

AVUÇLARİYLE ATEŞ TAŞIYAN İNSANLAR

Milton, büyük sanat eseri yazmak istiyenin, her şeyden önce kendi hayatına baş vurması lâzım geldiğini söy-

lüyor. Tabiî toplumdan bağlarını koparmamış olarak. Çünkü hayat olduğu yerde durmuyor, her an değişerek, kahramanlarını yeni tehlikelerle karşılaştırıyor ve yeni davranışlar istiyor. Yüzyıllar boyunca daima yiğitçe yükselen, yolda şehit düşen veya avare bir iyimserlik havası içinde ömür tüketen sanatkârlar gelmiş; ıstıraba, açlığa, mapusaneye, hattâ en sert ateşe rağmen iyi bildikleri şeyi yapmışlardır. Bu, içinde bulunduğu toplum hürriyetinin sınırlarını mümkün olduğu kadar genişletmek demektir. Kurallara bağlı kalmamak, kendi gönlünce yaşamak. Hele o, ekmeğini nasıl kazanıyor ve onun için ne yapıyor, sorularını soran bir endişenin kapı eşiğinde duraklamıyorsa, serazat yaşamak için mesele halledilmiştir. Sait Faik, kırk sekiz yıllık ömründe, kitaplarından temin ettiği üç beş bin lira dışında para kazanmış değildir. Yani belli bir işe bağlanıp, günlük ekmeğini kazanmak için savaşmamıştır. Biliyorsunuz, Türkiye'mizde şairler, romancılar ve hikâyeciler arasında, kalemleri ile karınlarını doyuran bahtiyarları parmakla göstermek bile imkânsız. Ekmeğimizi kazanmak için mutlaka ikinci bir işimiz var. İşte Said'in böyle bir işi yoktu. İstanbul'un ayak takımı arasında bu sayede dolaştı, onlarla ahbap oldu. Yirmi dört saat sesi kısılmadan konuşan İstanbul'u bir baştan, bir uca böyle kaleme aldı. Yüzlerce hikâyesinde bir satır gösterilemez ki, yaşamaktan uzak kalsın, hayatsız olsun. O kendini hayatla besliyordu. Gözleri bir noktaya dalınca, anlıyordum, «İnsanoğlu ıstırap çekerken benim içimdeki ses, akşam üstü söylenen hüzünlü bir şarkıdan bin kat dokunaklı.» Ateşli bir heyecanla yazar, çok yerde dağınık ve göklerde uçar vaziyettedir. Bununla beraber son yıllarında bu dağınıklıktan kısmen kurtularak, öyle güzel lirik eserler yazdı ki, bugün bizim için o, aşk şairidir, gençliğin ruh yoldaşıdır. Sait Faik, «serbest aşka»

inanıyor ve inancını pratik hayata naklediyordu. Onun bu hali, birçok arkadaşları şaşırtmış, için alaya dökülmesine yol açmıştır. Bundan dolayı günlerce, haftalarca sanat çevrelerinden kaçtığı, daha çok hikâyelerindeki insanlarla düşüp kalktığı olmuştur. Onun için, kırk sekiz yaşında öldü demiyeceğim; bir fırtınada boğuldu. Ben, fırtınalı denizde boğulan insanların cesetlerini gördüm. Said'in ölü çehresinin fotoğrafını görünce, onu bir fırtınada yitirdiğimizi daha iyi anladım... İyot kokan ıslak saçlar, tuzlu avuçlar, kum tanelerinin yapışıp kaldığı balıkçı ayakları. «**Medarı - Maişet Motoru**» nda adadan alınmış çok renkli kartpostallar var, denizin zahmetini çeken insanların serüvenleri var. Geceleyin bir karpuz sergisinin önünde duruyor, orada konuşan, «elini mi kestin baba» diyerek karpuzu ikiye bölen manavın, hemen oracıktaki hayatını yazıyordu. Her gün Köprü'den, Balıkpazarı'ndan, sokaklardan geçen, havuzbaşında oturan insanların nasıl yaşadıklarından haberiniz var mı? Rastladığınız zaman dikkatle bakmıyorsunuz bile; tabii hatırlamak için zihninizi de yormıyacaksınız. Ama Sait Faik'in, onların hepsinin yaşadıkları ömürden haberi var. Üstelik onları öksürüksüz, tıksırıksız, sıcacık bir dille anlatmasını biliyor. O, ayak takımı insanlardan bir gün bile uzaklaşmadı, alay etmedi. Önemli olan da budur; insanlara yukardan bakmak. Bütün bu, köprünün altından geçen insanları saymıya kalksak, bu sayfa alır mı bilmem. Rüzgârın şöyle bir anda çevirdiği kitaplarının yapraklarında rastladıklarım; Halic'i dolmuşla geçen tütün fabrikası işçileri, kollarında hançer ve kızkulesi dövmeleri bulunan balıkçılar ve kayıkçılar, hafifmeşrep Rum kızları (şöyle bir cümlesi var ki hiç unutmam: «Seyredilmekten memnun gülümsüyordu.» **Projektörcü** hikâyesinde, geceleri adanın tenha bir yerinde karanlıkta denize giren, mayosuz Rum kızlarını

anlatır), hoyrat kabadayılar, çifte kaâtçılar, İstanbul'un meşhur Yıkılmaz İsmail'i gibi sarhoşlar, küçük hırsızlar, dolandırıcılar, kendi kendine söylenen çöpçüler... Kahramanlarının ekserisi aylaktır, işsizdir. İnsanın kalbinin üstüne birdenbire bastıran sert gerçekleri vardır. Her günkü hazin hayat dramlarını yaşarlar. Yani, Sait demek istiyor ki, gülsek de, ağlasak da, ne yaparsak yapalım bunlar oluyor. «Onları görüyorum. beraber yaşıyoruz.» Evet doğru, hikâyelerinde hep, birtakım insanlar. Şimdi bu tiplerin hayat sahnelerini göz önüne getirelim. Galata'nın, Köprü'nün sisli rıhtımları, emanetçilerin yanında cıgara ve nefes kokan sabahcı kahveleri, vapurların ikinci mevkilerinde tahta kanapeler, 25 kuruşluk orospuların dolaştığı Gülhane parkının en tenha, en aydınlık saatleri, Balıkpazarı'nın zeytin ekmeğe bedel uskumru ve rakı kokan meyhaneleri, gırgır motorunun direğine tırmanmış isli fenerin soğuk aydınlığında zor farkedilen gözcü ve henüz yaşayan balıklarla dolu kayıklar.

Bütün bu dekorlar kuru kuruya anlatılmıyor. Şiir dolu bir atmosfer içinde soluklarını duyuyorsunuz insanların... Onda, pek çok yılların eskitip çürütemiyeceği şiirli bir deniz havası var. Her okuduğunuz zaman, burun kanatlarımıza o hava yaklaşacak. En kötümser hikâyesini okuduktan sonra bile, açık havaya çıkmış gibi ferahlıyorsunuz. Hayattan en çok şey nasıl çıkarılır? Tabiata itimat edip dizginini bırakmak, kesif ve hızlı yaşamak suretiyle, dersek olur mu? İşte Sait böyle yapıyor. Bütün hikâyelerinde, hayatın akışına kapılmış giden, kendi kaderini yaşayan tipleri görüyoruz. Ne kişilerde noksanlık var, ne dekorlarda... Diyalektiğin tırnaklarını mümkün olduğu kadar törpülemiş. Bıçakların çok keskin olmasını istemiyor. Bundan dolayı, sanki bir buğulu camdan baka-

rak yazıyormuş gibi geliyor insana... Daha çok, alttan alta itilmiş arzular kımıldar onda. Konuşulanlardan çok, tiplerin içinden geçen şeyler anlatılır; hem de ince uzun tartılarak. Benzeri ne eskilerde var, ne yenilerde... Anıları yaşayacak, hikâyeleri yaşayacak. Edebiyatımızın semasında görülmüş en parlak yıldızlardan biri o.

ÖMER FARUK TOPRAK

(Seçilmiş Hikâyeler Dergisi. Nisan 1954)

★

SAİT FAİK'İN REALİTESİ

Sait Faik'in bütün hikâyeleri yaşanmış, kendi biyografisidir. Fakat bu kış yazdığı on sekiz, yirmi hikâyeden evvel yazmış olduğu hikâyeler yine de basbayağı hikââye idi, yani onun hakiki hayatının ancak bir veya iki plânında geçen olayları zaptediyordu. Onlarda herkesin sevdiği ve anladığı şiir dolu dünya görüşünü, sıcak insan sevgisini buluyor ve tadına doyamıyorduk. Asıl yaşıyan Sait Faik bu devirlerin hikâyelerinden çok başka yerde idi. Bunu kendi de biliyordu. Fakat kendi realitesini yakalayamamıştı. «Kafa ve şişe» isimli hikâyesinde «çoktandır ne yaptığımı bilmiyorum. Ancak böyle dolaşırsam bir şeyler görebiliyorum. Yoksa gözümü dört açsam nafile! Böylece hiç kimseyi, hiçbir eşyayı, hiçbir olayı dört başı mamur gördüğümü ve duyduğumu iddia edemem. Beni bir şahitliğe çağırsalar hapı yuttuğumun resmidir.» «Şahitliğimde pek zararlı bir adam olurdum ama hikâyecilik işinde zararı bana dokunuyor.» diyor. İşte bu vision particulière'ini Sait Faik, son mevsimine kadar, bi-

linen ve alışılan şekildeki hikâyelerin içine sığdırmıya çalışmıştır.

Böyle olunca da kişiliğinin ancak bir veya iki plânını tesbit etmiştir «**Alem Dağında Var Bir Yılan**» isimli son çıkan hikâye kitabındaki 17 hikâye, artık o eski kalıplardan kurtulmuş hikâyelerdir. Bunlara surrealiste demek yerinde olur ve Sait Faik'in bütünlüğü bu hikâyelere aksetmiştir. Şuurun bütün plânlarından maktalar yapılarak yazılmış olan bu hikâyelerde Sait Faik'in realitesini bulmamıza şaşmamak lâzım, çünkü Sait'te rüya ile hayat birbirine karışmıştı. Onun yalnız dolaştığı zamanki yüzünü görmüş olanlar bunu kolaylıkla anlarlar. Rüyanın ve realitenin ilhamlarını birlikte kullanarak kendini anlamıya çalışmakla geçmiştir hayatı. Bu tecrübeyi yaşamıştır. «Tanı, tanı, kendini tanı, işe başla bir kere bu yönden, sonra onu da anlıyacaksın».

Sait Faik'in eski hikâyeleri arasında da kendi realitesine çok yaklaşanları vardı, meselâ «**Ayna**» gibi.

Onlarda «inanılmaz realite» (realité fantastique) vardı. Realité fantastique'de kişisel dünya görüşü akseder.

Fakat bu janr hikâyelerin anlaşılması için okuyucunun gayret etmesi lâzımdır. Şiir okumak gibi, böyle hikâyeleri okumak için imajlardaki tezatların arasını doldurmak ister. Sait Faik kendisi çok hususî bir dünya görüşü içinde yaşarken onun eserlerini uzun zaman tam olarak vermemiş, söylediğimiz gibi o kadar hikâye arasında ancak birkaç tanesinde realité fantastique janrında kendi kompleks kişiliğini aksettirmiştir. Ama, bu arada, hepimizin âdeta tiryakisi olduğumuz, ve bizim insanımızı dünyaya tanıtabilecek, üniversel değerde hikâyeleri yazmadı mı? Bu gerçeği bilmiyor değiliz, bizim üstünde durmak istediğimiz, Sait Faik'in hakiki realitesi ve bu realitenin eseridir. Bu da kendini olduğu gibi, şuurun bütün plân-

larında takip edebilmek ve yakaladığını tesbit edebilmekle yaratılan eserdir.

Fakat ne yapılsa, nereye kadar varılsa insan realitesine tam olarak erişilemez. Benim anlatacağım hikâye işte bunun hikâyesidir.

Sait Faik hastalığı ile yaşamayı, onun icaplarına uyan bir hayatı kabul etmişti. Perhizini bozmadan da yaşamanın formülünü bulmuştu kendi kendisine.

Bu yeni hayata altı buçuk sene dayandı, sonunda kanıksadı, az da olsa perhizini bozdu, isyan etti. Bunun gibi on dokuz senedir hikâye yazdı. Modern Türk hikâyeciliğine yol açtı diyebiliriz. Fakat bir sanatçıyı sanat yapmıya zorlıyan ondaki boşalma ihtiyacıdır. Kendini zorlıyan, içinde biriken, kişisel haletleri dışarı vererek rahatlamak zorunu hisseder. Söylediğimiz gibi, o kadar kompleks olan kişiliğini, alışılmış hikâyelerle tam olarak açıklıyamıyan Sait Faik, sanatına da isyan etti. İster anlasınlar, ister anlamasınlar, kendi kendini anlamasına, aydınlatmasına imkân sağlıyan, surréaliste hikâyelerini yazdı. Hastalığa, perhize isyanı ile geleneğe, eski usul hikâyeciliğe isyanı birlikte oldu. Meğer hayatının son mevsimi imiş. Eserini bir nevi bitirmiş oldu.

Kitabının son hikâyesi olan «**Yılan Uykusu**»nu nasıl okuduğumuzu hatırlıyorum. Sait Faik'in kendi arama ve aydınlatma isteğine iyi bir misal olacak.

O gün huzursuz bir hali vardı. Şundan bundan konuştuk. Sonra, dayanamadı, zaten ben de bekliyordum. Yan cebinden sarı defterini çıkardı, gözlüklerini taktı ve heyecanını zapt ederek okudu. Sobalı odaya kar yağıyor, pencereden çıplak dallı bir ağaç, bir bulut ve bir kuş giriyor.

Adamın elleri ceplerinde buz tutuyor. Korkunç yalnızlık. Bir sıcak varlığı sevmek, ancak sevgi etrafında

kendi yaşadığını hissedebilmek. Öteki odaya birisi, bir insan geliyor, buzlar eriyor. O insanı elden kaçırmamak lâzım. Yatağın içine, yorganın altına saklamak, ne olursa olsun muhafaza etmek, babasından, düşmanlardan, herkeslerden saklamak. Bir tek mevcudiyet, bütün dünya ondan ibaret, hayatın damarlarda sıcak dolanışı ancak o suretle mümkün. Yoksa eller, kalb, ruh, hepsi buz oluyor, donuyor. Kendi yaşadığını ancak sevgi ile hisedebilmek. Yoksa yabancı, cansız mı canlı mı belli değil. Herhangi bir mevcutluk içinde. «Kuş onun kafasından benim kafama, benim kafamdan onun kafasına konup duruyordu. Sabaha kadar kuşun kanat seslerini, onun mışıl mışıl uykusunu duydum.» Korkunç bir yalnızlık, huzursuzluk, barışsızlık içinde sadece sevgi onu ayakta tutuyor.

Hikâyesini bitirdiği zaman, kendisine bunları söylemiştim. Evet, demişti.

Bu son hikâyelerde rüya ile hayatın imajları o kadar mükemmel bir şekilde birbirine bağlı ki; okuyanı büyüler, anlamak sonradan gelir, o atmosferin içine dalarsınız, kurtulamazsınız authentique öyle derinden yakalanmıştır.

O zamanlar para bulsaydık, baştaki üç hikâyenin surréaliste bir filmini çevirecektik. O kadar dalmıştık o havanın içine.

Her ne ise! Bunlar hâtıra; mühim olan, Sait Faik'in bu hikâyeleri yazarak içini dolduran sanat yükünden kurtulmuş, kendini anlama yolunda en büyük adımı atmış olması idi. Onu tanımadıklarını sananlar bu son hikâyeleri büyük bir dikkatle okurlarsa nasıl da tanımadıklarını görecek ve yeniden keşfedeceklerdir. O da kendini tanımıya uğraşıyordu zaten, ve bu karışıklık içinden her gün yeni bir tarafı aydınlığa çıkarıyordu.

On dokuz senedir yazdıklarının çoğu Said'in köpü-

ğü idi; dış dünyayı hususi bir görüşle müşahede etmesinin meyvaları idi. Ancak hikâyelerin bâzı yerlerinde kendi insan muammasını bir karıştırır, sonra basbayağı düşünme ile bir yere varılamıyacağını sezerek üzerinde durmadan geçerdi: «**Lüzumsuz Adam**» daki hikâyelerde kendini soğuk kanlılıkla muhakeme eder: «Hayır, hayır! Hiçbir işe lâyık değil, hakkı var insanların... O dünyaya hayretle bakmıya doğmuştur. Hiçbir şey anlamadan şaşırmıya doğmuştur. Başını alıp yollarda dolaşmıya, insanlar neler yapıyor, diye görmiye, görmemiye gelmiştir.»

O insanlar ki her zaman yabancı ve şaşırtıcı...

«Her insandan korkuyorum. Kimdir bu sokakları dolduran adamlar? Bu koca şehir, ne kadar birbirine yabancı insanlarla dolu. Sevişmiyecek olduktan sonra neden insanlar böyle birbiri içine giren şehirler yapmışlar?»

Bu satırlar Said'in hayat karşısındaki davranışını gösterirler. Fakat söylediğimiz gibi, derinlemesine, bütün plânları ile Sait değil.

Sonra, bu hikâyelerde bir saklambaç oyunu vardır. Sahici Sait saklanmıştır. Kendini muhakeme eder, lüzumsuz adam sayar, haksız ve yersiz bulur. Bu suretle, başkalarının hükümlerinden korumuş olur.

«**Alem Dağda Var Bir Yılan**» daki hikâyelerde, artık saklanmıyan, başkalarının hükümlerinden çekinmiyen, sahici Sait var. Müdafaası da: derin, kuvvetli, her şeyi güzelleştiren ebedî güzeliktir, ve bu da «aşk»tır.

Bu son hikâyelerin her biri üzerinde ayrı ayrı durarak onları tahlil etmek, Said'i anlamak bakımından çok verimli ve yerinde bir iş olur.

FİKRET ÜRGÜP

(Varlık dergisi. Haziran 1954)

★

SAİT FAİK

Sait Faik'in hikâyelerini severim.. Bir yazıya böyle damdan düşercesine verilmiş bir yargıyla girmek doğru değil. Bunu biliyorum. Böyle düşünceden çok duyguya dayanır, temelsiz beğeni yargıları okuyucuyu ilgilendirmez. Bunu da biliyorum. Bile bile böyle yaptım. Bir yük attım, kurtuldum. Çünkü bu yazı boyunca ah o ne büyük, ne usta hikâyeciydi gibi düşünceden çok duygulara dayanır yargılardan kaçacağım, daha doğrusu kaçmıya çalışacağım. Neden böyle yapıyorum anlatmak isterim.

Bir atasözü der ki: Kör ölür, badem gözlü olur. Bakın şimdi, bu atasözünün taşıdığı gerçek kimin zararına oluyor. Badem gözlünün değil mi? Gelenek, alışkanlık yerini bulsun diye yapılan bir övme, gerçekten değer taşıyanlar için tehlikeli olabilir. Hele fırsattan istifade, ölenle olan yakınlıklarını belirterek kendilerine bir ün payı çıkarmak isteyenlerin, böyle bir bezirgânlıkla topluluğun ilgisini üzerlerine çekmiye kalkmalarından hep sıkılırız. Ya ölen gerçekten badem gözlüyse? Ona da körlere yapıldığı gibi badem gözlüydü denir mi? Sait Faik gibi alınganlar, titizler karşısında sözler ağızdan tartıyla çıkmalı. Geçen yıl onun ölümü ardından yazılmış yazılardan birinde, yaşlı bir zat. unutmadıysam şöyle şuna benzer bir şeyler demişti: Sait Faik'in hikâyeleri, yakamozlu suları çalkalayan küreklerden dökülen su damlalarının pırlantalaşmalarına benzermiş. Eh, Sait Faik bir işitseydi, işitebilseydi bunu, gösterirdi pırlantayı.

Suut Kemal Yetkin'e yazdığı bir mektupta Nurullah Ataç şöyle der: «Hem bugün yeryüzünde büyük bir değişiklik var Suut; bak, her yanda yeni üretim araçlarına uygun yeni bir düzen kurmak için didiniyorlar; dünün birçok insanları, birçok kurumları yıkılıverdi, çöküverdi,

hiç değilse sarsıldı. Bugünün yazarının bu çalışmalara katılmaması: Bunlardan bana ne? Ben insan ruhunun değişmez derinliklerine ineceğim, oraları aydınlatacağım diye direnmesi olacak şey midir? Toplumun yazar üzerinde etkisi olduğunu söylüyorsun, yazarın çevresine bakması gerektiğini söylüyorsun, gene de bugünkü yazarın dünkü güzellik değerlerine bağlı kalıp onlara göre yaratmasını istiyorsun. Olur mu öyle şey Suut?» İşte size karşı karşıya iki eleştirmeci. Tartıştıkları ne? Mektuba bakalım: «Senin dilediğin gibi yalnız sanatlarının isterlerini düşünecek, güzellik yaratmaktan başka bir şey dilemiyecek yazarlar gelebilir; ama bizim çağımızda gelir mi hiç? Devrimsiz çağlar da doğrusunu istersen ancak doğu acununa vergidir; batı acunu ise ilk çağdan beri boyuna kaynaşmaktadır. Her türlü insanlar, kurumlar üzerine durmadan tartışmaktadır; onun için o acunda bizdeki gibi sanat için sanat hiçbir zaman olmamıştır.» Bundan sonra Ataç, Yetkin'e batıda bir ara sanat için sanat diye bir esinti çıktıysa da tutmadığını anlatır.

İki eleştirmeci arasında geçen şu tartışma. Tanzimattan beri edebiyatımızın nasıl ileri geri zikzak bir gidişi olduğunu gösterir. Bu zikzağa bir de dil zikzağını eklersek çağdaş edebiyatın neler alıp neler verdiğini daha iyi kestirebiliriz. Tanzimatın ilk günlerinde edebiyatımız, Avrupa edebiyatını yapan düşüncelerin hamallığını üzerine almıştı. Şiirde, hikâyede, romanda dersler veriliyor, beğenilen düşüncelerin topluma aşılanması uğruna romandan, hikâyeden, şiirden fedakârlık yapılıyordu. Tanzimat yazarları toplum işleriyle ilgili kişilerdi, bir yenileşmenin hızını taşıyorlardı. Abdülhamit II. in «Beriye dön!» günleri de gelince, edebiyatımızın bir kuzu uysallığıyle «Sanat, sanat içindir» yoluna girdiği görüldü. Bunun nedenliğini burada araştırmak gerekmez. Tabiî bu ana çizgisiyle

böyleydi. Yoksa Tevfik Fikret gibi bu çizgiden çıkanlar oldu. Abdülhamit II. günlerinde fildişi kuleye hapsolunan sanatın, halka sırtını döner dönmez onun dilinden de kesildiği görüldü. Tanzimat dilinden daha bozuk, daha geri bir dil kullanıldı. Bakın Meşrutiyetten sonra Abdülhamit II. günlerinin edebiyatı için Ömer Seyfettin ne diyor: «Onların öyle mısralarına, öyle cümlelerine tesadüf olunur ki, içinde hiç türkçe yoktur. Eski lisanın fenalıklarından hiçbirini değiştirmemişler, yalnız naatları, kasideleri, terkip ve terci bentleri, muhammesleri, murabbaları, gazelleri, kıtaları bırakıp yerine sahte sonelerden müteşekkil tatsız ve eskilerden daha mânasız, meşruk bir salon edebiyatı vücuda getirmişlerdir.» Tabiî Ömer Seyfettin'in salon edebiyatı dediği koltukların, kanapelerin edebiyatı değil, halka sırt çevirenlerin edebiyatıydı.

Meşrutiyetten sonraki edebiyatta hâlâ iki büyük açık vardı ki, doldurulamamıştı. Bunlardan biri Tanzimattan kalmıştı. Tanzimat edebiyatı bir düşünceyi allâmeçe, ukalâca bir deyişe sokmadan şiire, hikâyeye, romana almak işini beceremiş, başaramamıştı. Bu böylesine bir başarısızlık olmuştu ki, birçok kafasız, düşüncesiz, okumaz, bilmez kuşbeyinli salt duygularına güvenip sanatçı olabileceklerini sanmışlardı. Öyle ya, onların şiirlerinde hiçbir düşünce bulunmayışı. Tanzimatın başarısız örnekleri yanında bir ilerleme gibi görünecekti. Gerçekte düşüncesiz edebiyat olacağını sanmakla, romanı, hikâyeyi, şiiri bozmadan bir düşünceyi sanata alamamak birdi. Bu iki açık, iki kötülük birdi. Sanatla düşüncenin bağdaştırılmamasıydı.

Ahmet Haşim, arapçayla, farsçayla yüklü diliyle şiirde mânadan ne kastedildiğini anlamadığını söyler, şöyle der: «Her şeyden evvel şunu itiraf edelim ki şiirde mânadan ne kastedildiğini bilmiyoruz. Fikir denilen bayağı

mütalâalar yığını mı?.., Bilâmübalâğa denebilir ki herkesin anlıyabileceği şiir, münhasıran dûn şairlerin işidir. Büyük şiirlerin medhalleri tunç kanatlı müstahkem şehir kapıları gibi sım sıkı kapalıdır. Her el o kapıları itemez ve o kapılar bazan asırlarca insanlara kapalı durur.» Böyle kapalı kapı ardında görünmeden bilinen sanatçı var mıdır? Ahmet Haşim örnek vermez. Yalnız ona göre, bir şaire okunmadan da hayran olunabilir. Şöhret bir seyyale, elektrik dalgası gibi bir dalga işidir.» Hâmid'in binlerce hayranı içinde onu okumuş olanlar yüzde on bile değilken anlayanlar bu yüzde onun binde biri bile değildir. Şöhret anlayan kuvvetli iki üç ruhtan taşan heyecan seyyalelerinin zayıf ruhları arkasında sürükleyip almasiyle vücut bulur. Başka türlü şöhret asil ve mağrur bir ruh için sebebi hicaptır.»

Görülüyor ya Cumhuriyet sonrasında yetişenler için atılacak büyük adımlar vardı: Dili arındırmak, edebiyatı halkla bağdaştırmak, bir etmek, sanatı fildişi kuleden, düşüncesizlikten kurtarmak. bunu yaparken Tanzimatçılar gibi başarısızlığa uğramamak. Bir Orhan Veli bu yolda şiirleriyle, makaleleriyle ömrü boyunca çalışmıştır. Bir yazısında o edebiyatı, edebiyat yapmaktan, edebiyatça konuşmaktan kurtarmıya uğraştığını söyler. İşte Sait Faik, aynı adımı kendi alanında, hikâyecilikte atmıştır. Onun hikâyelerinde, bayağı şakalar, beklenmedik sonlar, işporta malı espriler, liseli kız duygululuklarını sömüren romantik ucuzluklar yoktur. İnsansever bir düşünceyle böyle bir kata yükselme vardır.

NECİP ALSAN

(Yeditepe gazetesi. 15 mayıs 1955)

★

SAİT FAİK'İN ARDINDAN

Kendisiyle şahsen dostluğumuz, arkadaşlığımız yoktu Nasıl olsun ki, o ömür billâh İstanbul'dan çıkmamıştı, ben de hayata atılalıberi, üç beş günlük «hacı ağa» misafirlikleri müstesna, İstanbul'a uğrayamamıştım.

Ben onu, her münevver gibi, belki serde münekkitlik olduğundan herkesten de biraz fazla, yazılarından tanıyordum. O da beni, bazan kızdığı bazan da memnun olduğu yazılarımdan.

Tanışmak, dostluğundan zevk almak ümidini önümüzdeki senelere, belki bir gün bizim de İstanbul'a düşebileceğimiz günlere saklıyordum. Ölümünün böyle birdenbire araya girivereceği kimin aklına gelirdi? Feleğin ikinci oyunu bu. Orhan Veli'den sonra Sait Faik de işte ömrünün en verimli çağında göçüp gitti.

Ama pek de bir şey kaybetmiş saymıyorum kendimi. Dostları da öyle. Çünkü Sait Faik, kitaplarında, hiçbir sanatçının olamıyacağı kadar canlı, hayatiyet ve gerçeğiyle yaşıyor. Bunu bir mecaz, bir edebiyat cümlesi olarak söylemiyorum. Gerçeğin tam ifadesidir bu.

Onun eserinde balıkçılar, fakir insanlar, dondurmacı çırakları, macera adamları, muvaffak olamamış sanatçılar, sokak kadınları v.s. her çeşit ve her cins insan vardır. Ama hepsinin üstünde, bütün tiplerin içinde yazarın bizzat kendisi, etiyle, caniyle şahsiyetiyle sanatkârın kendi varlığı yaşar. Hayatının her ânını, her hareketini, her macerasını sanatına koymuştur. Bir kahvede oturup bulutları veya sokak çocuklarını seyredişi, balığa çıkmak için sabah erken kalkışı, dostlariyle kavga veya münakaşa edişi, çayırı çimeni gezip dolaşışı, velhasıl hayatının en ufak tecellileri kitabına aksetmiştir. Öyle ki bugün hangi eserine, elinizi atsanız, canlı, karşınızda konu-

şan, fikirlerini, hislerini ileri süren bir Sait Faik bulur onunla sohbet etmiş sayılırsınız.

...Hayatı, yaşayışı, karakteriyle üslûp ve edebî şahsiyeti birbirine bu kadar uyan pek az sanatçıya rastlarsınız. Eskilerin «üslûb-u beyan, ayniyle insan» diye kısaltıkları düstur tam ona göreydi.

Yapmacıksız, süsten ve alâyişten mümkün olduğu kadar kaçan bir üslûp. Her fikri, her düşünceyi en basit fakat en mükemmel şekliyle, en ileri hudutlarına kadar da ifade etmek için çalışırdı. Tertemiz, derin olduğu zamanlar bile berrak bir dili vardı.

Hayatı, kendi hayatı da dahil, en çıplak gerçeğiyle, inilebilecek kadar deriniyle gösterirdi. En basit hâdiseleri, günlük hayatın en ufak teferruatını inceler, onların arkasındaki esrarı bulmıya çalışırdı.

Belki böyle olduğu için de, o hayatta bir gaye bulamamışa benzer. Müstakar bir gaye, belirli bir inanış ve kanaat yoktur eserinde. Eserinde deyince hayatında da demektir.

İnsanı, her cephesiyle insan oğlunu anlatıyor, birtakım müşahedeleri belirtiyor, hayatı size olduğu gibi gösteriyor, iyi hoş; ama nedir bunun sonunda istediği? Vâzıh bir şey yoktur. Söylemiş olmak için söylemek mi? Belki. İşte bunun içindir ki kendi ömrüne, hayatına da bir istikrar ve bir istikamet verememiştir (istikrar verenlerden de pek hoşlandığını sanmıyorum. Hani yukarda, dostluğunu ümit ettiğimi söylemiştim, ama bu ümitten pek de fazla bir şeyler beklememiş olduğumu da itiraf edeyim. O, bizim gibi muayyen bir hayat kalıbına, çerçevesine girmiş, mazbut ve müstakar bir hayat nizamı koymuş, kafasında doğru veya yanlış birtakım gayeler ve ide-

aller sıralamış «hudutlu» adamlardan pek hoşlanmazdı gibi geliyor bana.)

Hayat belki mâhasızdır, insanlar belki zalim ve kötüdürler, mukadderat belki en olmaz, en isyan edilecek saçmalıklar yapıyor (ve meselâ daha genç yaşında Sait Faik'i elimizden alıyor) evet, doğru. Ama gene de bu hayatın ve bu mukadderatın mevcut şartları içinde insan oğlunun yapacağı şeyler vardır. Ona bir vazife, bir misyon düşmektedir. Herkese bir vazife ve hayat sınırı verilmiştir. Şu komedyada hepimiz, rollerimizi iyi veya kötü yaptıktan sonra çekip gideceğiz. Bu role hulûsla, hüsnüniyetle sarılmamız gerek.

İşte Sait bu role girmek istemiyen, muayyen bir çembere sığmayı reddeden sanatçılardandı. Belki ölümünün maddî sebebi de bu köksüzlüğünün tabiî neticesidir.

«İsyan ediyordu, büyük okuyucuya karşı geliyordu» diyeceksiniz. Yok, o kadar değil. O ne bir «Titan» dı, ne de bir «İkarus.» O kadar ulvi, öyle muazzam ve yırtıcı bir şahsiyet de değil. Ama bir Promete idi, «gökten dehâ-yı nârı» değil de, «dehâyı sanatı» çalan bir Promete.

MUHTAR KÖRÜKÇÜ

(Zafer gazetesi. 18 mayıs 1954)

★

SAİT FAİK

Bundan bir hafta önce ölümüne hayıflandığımız Sait Faik, eserini kendi derbeder hayatına göre katlayan orijinal bir hikâyecimizdi. Bu yüzden onun hemen bütün hikâyelerinde sayısız hâtıraların ve tecrübelerin izleri var.

Said'in biricik endişesi, her varlıkla temasa gelmek, her nesneye dokunuvermekti. O, her yöne serbestçe kayıvermeyi ve her sefalet manzarasının sathında pürüzsüzce belirivermeyi arzuluyordu. Hatâyı gururla bir tutan ve peşin hükümlerle beslenen «yalan adam» a karşı nefreti sonsuzdu.

Zira Sait Faik, bereketli realiteyi ehlileştirmekten ve darala darala şu veya bu olmaktan ziyadesiyle tiksiniyordu. Birteviyeciliğin bizi donduracağına, belli bir hayat kaidesi üstünde yığılı yaşanamıyacağına kaniydi. Bu kanaatle, sempati ve merhamet temalarına önem veriyor, küçük hikâyelerine yatırdığı kahramanların hayalen yerine geçerek, onları, kendi zengin diliyle konuşturmıya bakıyordu. Niyeti, feyizli bir tekrara yapışarak tatlı veya acı bir ânın büyüsünü hususî bir ebediliğe, teferruatı şairane bir bütüne çevirmekti. O bu uğurda, her soydan «mukaddesatı» küçümsüyor, katıksız bir ihtiras ve aşırı bir derbederlik kesilivermiye can atıyordu.

Şüphesiz Sait Faik, realiteyi en hurda teferruatiyle kucaklayıp idealiteye ulaştırmayı dert edinen daima «ayakta» bir sanat adamıydı. Fakat onda, anormal bir taraf, dişilikle erkeklik arasında sallanan noksanlığa benzer bir şey vardı. Bu vurdum duymazı, karalamış bir satır halinde yaşatan işte bu noksanlıktı. O bu noksanlığın zoruyladır ki, mevzuundan yoksul «şehvetperest bir insan» ın çaresizliğiyle kıvranarak, İstanbul'un «geceleri birbirine yapışan dar sokakları» na düşecek, «çıplak çocuklarla, aç gezenlerle, işsiz delikanlılarla» dertleşecekti. Sanki o, iki zıt seksüel duygu ortasında bocalıyarak kendi kendisini dalgınlaştırmayı bir nevi zulüm ve inat mertebesine çıkarmıştı: Hem herkesi seviyor, hem de herkesten iğreniyordu; hem her kese acıyor, hem de merhametten ürküyordu; hem anlaşılmadığı için üzülüyor, hem de «tek ve kapalı» kalmıya azmediyordu.

Böylece Sait Faik, hemen istisnasız bütün hikâyelerini bu mütenakız duygular ve tecrübelerle süsleyecekti. Çünkü onun nazarında sanat, ölçüsüz bir ihtirasın kotarıp meydana koyduğu «yaşanmış» m meyvasıydı. Sait, ne şımarık bir fantezinin, ne de bir ilham yokluğunun peşinden koşmayı dileyordu. Benimsediği ideal, hayatı basit işaretlerle tesbit etmekten ziyade, onu, mağrur ve sağlam bir lirizme kavuşturarak bulanık çağımıza uymaktı.

Bu maksatla Sait Faik, hâdiselerin üslûbunu kendi dramına ve üslûbuna sindirerek, beşerî sefaleti şiire has bir gerçeksizlik içinde yüzdürüyordu. Gayesi, hâdiselerin ilk intibaını aşarak beşerî mevcudiyete özlü bir mâna eklemek ve elde ettiği her tecrübeyi çınlıyan bir şuur haline getirmekti. Bu bakımdan onun dünyası, tıpkı hayat gibi, devamlı bir çatışmanın ve bir yırtılışın dolu dizgin boşandığı bir dünyadan farksızdı.

İşte Sait Faik, böyle bir dünyada kendi kahramanlarına birbirini kakan fikirler söyletecekti: Onlardan birinin benliğinde, bazan her şeyden üstün saydığı bir dâvayı, bazan da bir aksi dâvayı savunuyordu. Kâh uysal bir dileği, kâh öfkeli bir arzuyu parlatıp kurcalıyordu. Kendi sesinde olduğu kadar kahramanlarının sesinde de aynı düzensiz telâş, aynı lirik belâgat, aynı veciz çekingenlik ve «başka» sına uzanmıya özenen aynı esrarlı sempati gizliydi.

Fakat Sait Faik, «başka» sının hesabına, kendi kendinden sıyrılmayı aslâ göze alamıyacaktı. Zira kucaklamayı özlediği nokta, sadece beşerî büyüklüktü. O bu gayretle bütün hikâyelerini, kendi bölümlü varlığıyle hudutlayıp üniversel bir hayalin ardından koşuyordu. İradesini ön plânda tutarak kısır nesneden uzaklaşmayı ve fizik realitenen mâverasına yükselmeyi kolluyordu.

Bu acıdan Sait Faik'i, hayırlı tasarılar ve projelerle

avunan bir kahraman farzedebiliriz. Çünkü o, mütevazı ve insanî bir görüşe tırmanabilmek heyecaniyle şuur altını ve anlık realiteyi beşerî devamlılığa bağlamıya çalışıyor, modern küçük hikâyeciliğin Türkiye'deki bayraktarlığını yapıyordu. Cemiyetin baskısına boyun eğen seri malı insan yerine hür iradeli kardeş insanın, felâket cehenneminde pişip kuruyan ve «dikleşen» gerçek insanın faziletini övüyordu.

Belli ki Said'in başlıca kaygusu, ferdiliği umumiliğe doğru taşırtan «mutlak» ı yakalıyabilmekti. O bu hevesle, her fedakârlığa katlanacak, gerçek sanatın cılız bir tarihî âna inhisar etmediğini isbata savaşacaktı. «Mutlak» ı, yalnız düşüncede değil, fiil ve hareket sahasında da arayacak, mahsus âlemi mânevî âleme tabi kılarak değerlendirmeyi dileyecekti.

Bu sebepten Sait Faik'in inşasına savaştığı insanlık, realite hükümleriyle kıymet hükümlerini, kütlenin muazzam ümidiyle tek taraflı ümidi, hayatla kitap metnini birleştirmeyi hedef tutan bugünün aktüel insanlığıydı. Ve o — sanat namına — tehlike ile kaide arasında, homoseksüalite ile iffet arasında çetin bir ömür süren derbeder hikâyecilerin en sevimlisiydi. Allah rahmet eylesin!

NAZIM KEMAL

(Yeni Sabah gazetesi, 17 mayıs 1954)

★

SAİT FAİK

Daima en uzak ihtimal ve en yakın gerçek, ölüm. Son günlerde, ölümün o çarpışına uğrıyacağına yakın, ne

olduğunu bilinmez, gözle görülmez, ama varlığını kesin duyuran bir soğuk nefesle rengi solmuş gibiydi. Şehirde daha çok kalıyordu. İnsanlar arasına daha çok karışıyordu. Âdeta, dünyayı kendi içinde yaşamaktansa dünyaya karışmak hususunda daha büyük bir zaaf hissediyordu, diyebilirim.

Sait Faik, günümüzün en mühim Türk hikâyecisiydi. Yazık ki onun hikâyeci olmadan önce bir insan, bir canlı, bir arkadaş olduğunu çoğumuz yakınlarda anladık. Son yayımlanan hikâyesi: **«Yağmurlu Hikâye»**. Ölümü ve gömülüşü de yağmurlu bir günde oldu. Muhakkak, böyle olacağını bilse, böyle bir tesadüfe kurban gideceğini kestirse, dişini sıkar, bir açık havada ölürdü. Çünkü nefret ederdi modası geçmiş edebiyattan.

«Alemdağında Var Bir Yılan» ın, yani son kitabının bir hikâyesinde, **«Sarmaşıklı Ev»** de, ihtiyar hamalla şöyle konuşurlar:

«— Her şey şarta bağlı şunun şurasında.

— Şartsız şurtsuz yaşıyanlar da var.

— Var, var ama...

— Ölüm de var arkadaş, ölüm... Şu köşkün sahibi de ölecek, şu horoz da....

Göğsüne vurdu:

— Şu ben de..

Yüzüme baktı:

— Şu sen de.»

İşte bu cümleyi duyunca, Sait Faik'in ne hissettiğini, o dehşeti nasıl canevinde duyduğunu anlamak isterdim. Belki ölürken duyarım o ânın enginliğini. Kimse farketmiyordu. Said'i saran ölüm havasını. Bâzılarının içinde, onu sevenlerin, müphem bir telâş seziliyordu ama, gene de konduramıyordu kimse. Daha gençti çünkü. Elisinde değildi. Bâzı arkadaşlar, şu satırları okurlarsa, ha-

tırlıyacaklardır. Sait Faik'ten şu veya bu münasebetle bahis açıldıkça, sanki kendi ölümümmüş gibi, tabiî bir dereceye kadar kayıtsızlıkla, «sonunun yaklaşmakta olduğunu» içim ürpererek söyledim. Görünüyordu. Ne yapsam, ne kadar yanıp yakılsam engel olmak, görmemek, görmezlikten gelmek kabil değildi ki! Halbuki tesellisi meydanda: meşhur olmuş. Şimdiden mektep kitaplarına girmiş. Günümüzün gerçekten en değerli hikâyecisi. Daha ne ister... Ne mi ister... Elbet yaşamak isterdi daha... Kendi kendine, kendi hayatını yaşamak. Daha yaşamak. Eseri nasıl olsa kendisinden sonra yaşıyacaktı. Hiçbir şey öldüremez onun yazdıklarını. Bir kere yayımlanmıya görsün. Mademki cevheri var, elbet dosdoğru ebediyete gidecekti... Ama kendi... İşte bir kriz, alıp götürüverdi. Halbuki o ne güzel isterdi yaşamayı, nasıl severdi. Duyardı yaşadığını, alabildiğine. Biz, alelâde adamlar için hayat, günlük değirmende, kendiliğinden öğütülüp giden bir zaman harcanışı... Onun için öyle miydi bakalım? O, yaşadığı her ânın felâketini, acısını, tadını, yaşama sevinciyle titriyen benliğinde kimbilir nasıl duyardı?

«Dülger Balığının Ölümü» **«Sinağrit Baba»** hikâyelerinde bize balıkları anlatırken balıkları değil, Sait Faik'in kendi yüzünü görürüz. İçiyle, kocaman, parlak, açık renkli gözleri, soluk benziyle... Balık olmuştur o hikâyelerinde. Balıklar da insanlaşmışlardır. Oldum olasıya şairdir zaten Sait Faik. Şiir yazmayı denediği zaman katiyen muvaffak olamadı. Çünkü şiirin dışından haberi yoktu. Onun şiiri kendi içindeydi. İçiyle konuştuğu zaman, yani hikâyelerinde şiirlidir, daha şiirlidir. Bu şiirin sırrı, duygululukta aşırı olmaktan çok dış hayatın basit teferruatını içinden geldiği gibi, darmadağınık, gerçekteki gibi sıralayıvermesinden çıkıyor. Bugünün şairinin yapmak isteyip

de yapamadığını o, hikâyelerinde ulaşılmaz bir üstünlükle elde ediveriyor. Başka dillere tercüme edin Sait Faik'i; değerinin zerresini kaybetmez. O kadar beşeridir. Hayata o kadar candan bağlıdır.

Sait Faik'in bütün kitaplarını, çoğunuz gibi, ben de okudum. Her seferinde de yeni bir yolculuğa çıktım onunla. Kâfir, ne yapar yapar, alelâdenin en görmediğimiz sadeliğini bulur çıkarır. Hani «**Eftalikus'un Kahvesi**» nde der ya «ben hikâyenin nasıl yazıldığını da pek bilmem» diye... Bu sözü yıllardanberi söylediğine göre, inanmak lâzım. Lâkin eski yazılariyle yeni hikâyelerini karşılaştırınca inanmak gelmiyor insana. O derece yontulmuş, daha basitleşmiş, basitin içinde en güzeli öylesine bulmuştur ki, bu olsa olsa, bir iç evriminin neticesi olabilir. Bu iç evrimini, Sait ne derse desin, içten geldiği gibi yazıvermek diye kabul edemeyiz.

Bir vakitler gayet zor ve az yazdı. Daha doğrusu öyle bir devre vardır hayatında. 1940 ile 1945 arası. Sonra, birdenbire «velût» bir hikâyeci haline geldi. Hastalık onu yıldırmıştı biraz. Hayata daha çok bağlandı. Ve, Yarabbi, onun kadar az vasıtayla hayatın gerçeğini duyurabilen bir başka yazar gösterebilir misiniz? Nasıl da, şu, bu teferruatı sayıp dökerken araya bir fikir kırıntısını, dağılan zihnin bir hayal oyununu katar; yoldan geçen birini, gözleriyle takibederken, nasıl birdenbire karşınızda etiyle, kemiğiyle, canlı bir insan buluverirsiniz!.. Bu işin bir sırrı vardı, muhakkak. O sır, sanatkâr denilen müstesna yaratılışlı adama malûm, o cam gibi şeffaf gözlerin aynasında parlarken bir anlık ömrün renklerini tesbit ediveren ayrı bir imkân, apayrı bir kudret...

ZAHİR GÜVEMLİ

(Varlık dergisi. Haziran 1954)

★

SAİT FAİK İÇİN BİR ANKET

1. Sait Faik'in Türk roman ve hikâye sanatında kendine has vasıfları varsa nelerdir?

2. Sait Faik'in nesrindeki konuşur gibilik sizce Türk nesrinin hedeflerinden biri mi olmalı?

3. Sait Faik'in romandan ziyade hikâyede ısrar etmesini nasıl izah ediyorsunuz?

4. Sait Faik'in sanat mizacında şiir cevherinin hikâyeciliğe galip olduğunu söyliyenleri haklı bulur musunuz?

5. Sait Faik hakkında başka söylemek istediklerinız var mıdır?

Edebiyat Fakültesi Yeni Türk Edebiyatı Tarihi Kürsüsü Profesörü Dr. Mehmet Kaplan:

1. Sait Faik bize «yaşanan» ı getirdi. «Yaşanan», müşahede edilen veya düşünülenden daha fazla ve daha başka bir şeydir. Müşahede eden veya düşünen hayata karşı seyircidir. Bundan dolayı «sathı» görür. Halbuki «yaşayan», varlığa karışır; onun derinlik ve karışıklığını kuvvetle hisseder. Said'in hikâyelerinde orijinal mizacının hayatla kaynaşmasından doğan binbir canlı intiba vardır. Bunlar tanzim edilmemiş, ayıklanmamış, muayyen bir ideolojiye, bir estetiğe, bir zümreye göre ayarlanmamış, hemen hemen olduğu gibi verilmiştir.

Sait, mizacı itibariyle de bir «rind» idi. «Rind», şarkın yetiştirdiği olgun adam tipidir. O, bu garip, güzel ve anlaşılmaz dünyanın içinde, kalbi iştiyakla dolu, avâre dolaşır. Varlığı parçalanmış bir bütün olarak hisseder. Bundan muztarip olur; insanları, hayvanları, nebatları ve eşyayı sevgi ile kucaklar; sevgisi ile her şeyi birbirine bağlamıya çalışır. Said'in anlatma tarzı garplı, yaşayış tarzı ve hayat felsefesi şarklıdır. Onda çok modernleşmiş bir şeklin içinde, Mevlânâ'dan, Yunus'tan, Bağdatlı Ruhî'den bir şeyler vardır.

2. Edebiyat, geniş ve derin mânasiyle, zaten bir konuşmadır; yani insanlarla ve varlıkla anlaşma iştiyakıdır. Sait'te konuşma, **Alemdağında Var Bir Yılan**'ın iki hikâyesinde olduğu gibi bazan mistik bir seviyeye yükselir. Sait burada köpekle ne güzel konuşur. Sualinizdeki «konuşur gibilik» sözünde bir taklitçilik var. Çokları hikâye bunu icabettiriyor diye bir mukallit konuşmasına gidiyorlar. Bu insanı hakir görmektir. Said'in konuşması ruhun insanı ve varlığı kucaklamasıdır. Bir teknik, bir maniyer değildir.

3. Sait, mizacı ve mizacına bağlı hayat görüşü icabı «an» da yaşayan bir insandı. Roman ise bir «zaman» sanatıdır. Sait'te olmıyan bir «inşa» kabiliyeti ister. Bundan dolayı Sait, yaradılışına en uygun olan hikâyeyi tercih etmiştir. Roman denemeleri, hikâyelerinin uzamasından başka bir şey değildir.

4. Evet, Said'in mizacında şiir cevheri galipti. Fakat bunun bir kusur olduğunu sanmıyorum. Modern hikâye vakasız ve tezsizdir. Zengin ve karışık hayat intibalarına dayanır; şiiriyet bu tarz hikâyenin tabiî bir unsurudur. Sonra sevgi daima şiir doğurur, günlük hayatta bile. Sevgisiz insanlar şiirsizdir.

5. Sait hakkında söylenecek daha çok şey var. O, kanaatime göre, Orhan Veli ile beraber, son neslin en kuvvetli simalarından biridir. Yaşayışları, hayatın güzelliğini duyuşları, avarelikleri, türkçenin şiirini buluşları ve genç yaşta ölüşleriyle ne kadar birbirlerine benzerler. İstikbalin edebiyat kitaplarında onlar, bugünün yıldızları olarak yanyana parlayacaklardır.

«Dünya» gazetesi muharrirlerinden Bedii Faik:

1. Her şeyden evvel dili!. Gösterişsiz, pürüzsüz, ay-

dınlık bir dildir bu. Öyle ki, bir hikâyesini okuyup bitirdikten sonra, şayet düşünür ve üzerinde durursanız, lisanını farkedersiniz. Şöyle söyliyeyim; Sait, ne göze, ne kulağa, her şeyden evvel ruha anlatır. Karşınızda değil de, içinizde konuşur gibidir.

Sahtelikleri yok mudur? Pek çok. Ama bütün bunlar onda yadırganmaz. Bazan özenir; bir güzelliği yakalar ve sık sık tekrarlar. Meselâ, güneşte henüz kızarmış bir bacak, Rum kızının bacağı, güzel şeydir. Sait bunu yakalamıştır; derhal kullanır, ne yapıp yapıp kullanır; tabiilikten ayrılsa da, münasebet düşürmese de kullanır! Ama buna rağmen yine de hoş kaçar.

2. Şayet Said'in nesrinde konuşur gibilik varsa evet!. Fakat yine de ancak Sait kadarı!... Yani âzamisi Sait kadar olmalı bence. Nihayet bir yazı dili de ayırmalıyız. Okuyucu dinleyiciden farklıdır!

3. Roman daha fazla sabır ister! Sait'te eksik olan buydu. O bir kelebek avcısıdır ki, gözüne kestirdiği avı yakalar yakalamaz hemen iğneyi batırmalı ve koleksiyonuna koymalı. Artık kelebeğin anatomisiyle uğraşmaz. Halbuki romancı için bu zarurîdir.

Küçük resimlerde bâzı renk veya çizgi hatâları kaybolur. Ama aynı resmin agrandismanı, bunları meydana çıkarmıya kâfidir. Bir küçük hikâye hiç şüphesiz en az roman kadar zordur, fakat yazarın mizacına ait birtakım, kusur da demiyeyim de, «adam sendecilik» leri, «boş verişleri» yine de saklar! Nitekim Said'in intizamsızlığı, derbederliği, ancak bir romanındaki kahramanının adını eserin sonunda şaşırmasiyle, okuyucunun huzuruna varabildi.

4. Said'in, ancak kendi neslinin her hikâyecisi kadar, şair olduğunu sanıyorum. Fazla değil!

5. Zengindi, fakir görünmiye bayılırdı; temiz olması

pek kolaydı, pis yaşamıya çalışırdı. Rahat etmesi pek âlâ mümkündü, rahatsız olmıya bayılırdı ve her tabiat güzelliğini pek isabetle tesbit edebildiği meydanda iken, kadını anlamaması, görmemesi mümkün değildi; görmemiş gibi davranırdı!

Oscar Wilde: «Ben dehâmı hayatıma verdim. Eserlerimde yalnız kabiliyetim vardır» dermiş. Sanırım ki, Sait de bütün samimiyetini sadece eserlerine vermiştir!

Dahiliye mütehassısı Dr. Fikret Ürgüp:

1. Sait Faik'i daha ziyade hikâyeci olarak tanırız. Humain (insanî) kalarak, yaşıyan Türk muhitinin muhtelif sınıflarını üniversilleştirecek kudrette hikâyeler yazmıştır.

2. Her yazarın üslûbu kendi keşfettiği bir hususiyettir. Sait Faik hikâyesinde ancak bu üslûpla kendini tam oldu addediyordu. İhmalkârlık görülür bu stilde. Ancak Sait Faik o şekilde yazınca kendini tam addediyordu. Bu ona has idi.

3. Çalışma metodu kısa nefesli idi, diyebiliriz. Bütün hikâyeleri büyük bir romanın parçaları olup son kitabındaki sürrealist hikâyelerinde kendi ifadelerini tamamlamış ve romanını da bitirmiş olarak kabul edilebilir.

4. Sait Faik'in etrafı, her şeyden evvel şair göziyle gördüğü muhakkaktır. Düşünce adamı çok sonra gelir.

5. Sait Faik hakkında şahsen çok söyliyeceklerim var. Birkaç makale yazdım ve acele etmeden ileride **Sait Faik'in Şahsiyeti** ismi altında, yeni mânasiyle «anthropologique» mânada bir kitap yazmayı düşünüyorum.

«Türk Düşüncesi» dergisi müdürü Peyami Safa:

1. Sait Faik'in nesrinde en küçük his unsurlarının

derinliğine büyütülmesi gibi, tamamiyle aristokratik bir hassasiyetin pejmürde, yalınayak ve lâübali bir ifade ile zıtlaştığı görülür. Bu, sanki bir hayırseverler cemiyetinin müsameresinde balıkçı rolüne çıkmış zengin bir burjuvanın kendi tabiatiyle rolü arasındaki çatışmanın bir başka çeşididir. Bu nesirde, aynı zamanda eşyayı, hâdiseleri ve insanları dalgın, sisli ve dağınık bakışları ile seyreden bir şairin, nesrin matematik disiplini içine girmekte çektiği zahmeti de bize hissettirir. Sait Faik'in **Semaver** adındaki hikâye kitabı çıktığı zaman onu halka tanıtan ilk makaleyi **Cumhuriyet**'te ben yazdım. Fakat onu bugüne kadar mahdut bir sanat çevresi dışında halka tanıtmak için yazdığım birçok yazılar da âdeta neticesiz kaldı. Sait Faik'in yalnız İstanbul'un bâzı sanat çevrelerinde sevilen bir hikâyeci kalmasının sebebi yukarıda işaret ettiğim tezatlarıdır. Eğer Sait balıkçı rolünden vazgeçip Sait Faik hüviyetinde görünen ve ilmî mahiyetini hiçbir zaman öğrenemediği bir ideolojinin peşinde gitmekten sakınmasını bilen bir şair olsa idi, büyük cevheri millî ölçüde tanınmış ve tasdik edilmiş olacak, hakkında hüküm vermek istiyenleri tereddütler içinde bırakmıyacaktı. Said'i öldürücü bir boheme sürükliyen gizli yırtılışın sebebi de bu tezatlardır. Bütün bunları düşündükçe kaybımıza daha çok acıyorum.

2. Dünyanın hiçbir medenî nesrinde konuşur gibilik vasfını bulamazsınız. Çünkü nesirde konuşma dilimizi destekliyen jest kategorilerini, mimiği, ses tonlarını ve bakışları nesre has bir üslûp telâfi eder. Bundan başka konuşma dili ortak dile dahil olduğu halde nesrin edebî dili ihtisas diline dahildir. Romanlardaki konuşmalar dışında nesir edebî dilden ayrılıp konuşma diline yöneldiği nisbette soysuzlaşır. Bugün Türk nesrinin geçirdiği buhran ve hayret verici şiir bolluğunun yanında nesrin dehşet verici kıtlığı bu soysuzlaşmanın en açık delilidir.

3. Said'in romandan ziyade hikâyede kendini araması şair mizacının romana has büyük inşâ kabiliyetinden mahrum olduğunu gösterir. Burada Said'in **irrationnel** (akıl dışı) ruh yapısı ile roman **rationnel** (aklî) yapısı arasındaki fark üstünde düşünmeliyiz.

4. Öyle sanıyorum ki bundan evvel söylediklerim dördüncü soruyu yeter derecede cevaplandırmıştır.

5. Sait hakkında bir hâtıramı anlatayım. Bir gün onu Beyoğlu meyhanelerinin bir tezgâhı başında buldum. Üstü başı perişandı. Bana işsizlikten şikâyet etti. Halinde bir aç münevver mahzunluğu vardı. Benim de iş ve para durumum iyi değildi. Yüreğim parçalandı.

— Sana bir iş arayayım, dedim.

Merhametime dikkat etti ve kızdı.

— Yok canım dedi. Para için değil, işsizlikten sıkılıyorum, yoksa annemden ben her ay iki yüz lira alırım.

Doğru söylüyordu. O zaman ben kendime acıdım.

Anketimize cevap verenlerden **Prof. Halide Edip Adıvar** sorularımızın dışında kalarak Sait Faik hakkında, sadece, şunları söyledi:

«Son devir hikâyecileri içinde en çok beğendiğim bir genç yazardır. Türkçesi de çok mübalâğalı değildi, tabiî idi. Kendine has bir konuşması ve yazması vardı.»

Edebiyat Fakültesi Psikoloji Kürsüsü Profesörü Sabri Esat Siyavuşgil de sorularımızın dışında kaldı ve Sait Faik hakkında fikirlerini şu cümlelerle özetledi:

«Onun dünya nimetlerine dört elle sarılan yaşamak hırsını, şu dünyanın toprağını, suyunu, yemişini ve güneşini yudum yudum tadarken duyduğu yaşama sevincini

düşünüyorum da, Sait Faik'siz edebiyat bana kasvetli geliyor.

«Galata ve Beyoğlu'nun o güneş yüzüne hasret, dar ve melânkolik sokaklarına biraz ışık ve koku serpen o idi. Köprü'den Halic'e geçen mavnaların balya istifleri üzerine oturtup yağdan harelenen sulara baktırdığı Karadeniz uşaklarını hayata ve aşka dair konuşturan o idi. Boğaz'a inen kuytu vadileri menekşe kokusuna boğan, Burgaz'dan balık avına çıkan sandalları eski kalyonlar gibi hayal ve hakikatle süsleyen, manavın mostralığındaki portakalları birer Japon feneri gibi elvan elvan ışıklandıran o idi.

«Sait Faik bir mağara uykusuna uzanmış olan edebiyatımızın bir köşesine hayatı nakletmişti. O köşe onun sayesinde canlı kaldı ve hikâyeciliğimiz onun yaşama sevincine imrenerek dirildi ve serpildi. Edebî mecmualarda ve kitap halinde çıkan yüzlerce hikâyesi, bugünkü nesle şeref veren bir asâlet beratıdır. O, hayatın binbir girdabı içinde bile kaleminin haysiyetine saygı göstermiş, onu bir çomak veya kaşık olarak kullanmıya tenezzül etmemiş, hakikî bir sanat adamı idi. Onun ölümü ile edebiyatımızın bir payandası devrilmiş oluyor, İstanbul sihirli köşelerini ve muammalı insanlarını keşfeden büyük bir şairden mahrum kalmış oluyor.»

Prof. Siyavuşgil bilhassa, onun **Mahalle Kahvesi** adlı kitabı hakkında: «Sait Faik'in **Mahalle Kahvesi**'ne girdiğim vakit, tabelâdaki realist edaya rağmen, koyu bir romantizm, hattâ şaireliğe kaçan ezik bir hava içinde kaldığımı görünce hayrete düşmedim. İstanbul sokaklarının gece yarısından sonraki manzarası ve insanları, balıkçı kahveleri, tavşan satan ihtiyar kadın dekorunun arkasında, iki eli ceplerinde, caddeleri arşınlıyan, Köprü'de durup vapurlara bakan, sıra kahvelerine dalıp çıkan, bit-

miyen, avunmıyan, gözünü kapamıyan sıkıntısını, huysuzluğunu ve tiksintisini boynunda lâle gibi taşıyarak sokak sokak dolaşan bir şehir hayaleti var.

«Sait Faik, huzurunu en fazla kaybettiği anlarda, realizm tabelâsını indirip asıl hüviyetiyle hikâye sahnesine çıkmaktan da çekinmiyor. O zaman hikâye, bir iç yolculuğunun dışa vurmuş bir monoloğu oluyor.

«**Mahalle Kahvesi'nde** olmıyan tek şey, nüktedir, frenklerin dediği gibi humour'dur. Sait Faik, gülmesini ve gülümsemesini bilmiyor. Hâdiselerin ciddî görünüşünden kendisini kurtarmak istemiyor. Hikâyelerinde ne bir tutam alay, ne de bir çentik muziplik var. Sait Faik'in hikâye dünyası, Rodin'in **Düşünen Adam** heykeline benziyor. Yalnız bu adam, yumruğunu çenesinden çekmiş, ayağa kalkmış, kaşlar çatık, şehri adım adım dolaşmaktadır. Eğer mizaha düşkünseniz, bu kapanık yüzlü adamın peşine düşüp **Mahalle Kahvesi'ne** gitmemekte serbestsiniz. Fakat bir de bu kahveye mutlaka uğramak isterseniz, hasır iskemlelere oturup duvardaki resimlere gözleri dalan öteki müşteriler gibi, siz de iç âleminizle sakin ve hazin bir mürakabeye varmak ve bilhassa gülümsememek zorundasınız.» demektedir.

EDİBE DOLU

(Türk Düşüncesi dergisi. Haziran 1954)

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÖZEL YAŞAYIŞI VE SANATÇI KİŞİLİĞİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER VE ANILAR

«Nereden gelirse gelsin, dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, hayvandan, ottan, böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin... Bir hişt:.. hişt... sesi gelmedi mi, fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insan oğulları... hişt, hişt...»

SAİT FAİK
(Hişt, Hişt...)

SAİT FAİK

Sait Faik öldü. Hakkında çok yazıldı, çok söylendi. Dostları, sevenleri, hayranları aynı zamanda klâsik «son vazife» his ve düşünceleriyle ondan, hikâyelerinden sütun sütun bahsettiler. Tek satırını okumamış olanlar bile birkaç gün için Sait'ten hâtıralar anlatmıya çalıştılar. «Sengi musallâda kadri bilinenlerden» birisi de bu suretle Sait Faik oldu. Şimdi o mezarında «ebedi uykusunda» değil, çürümektedir. Arkasında ihtiyar bir anne, birkaç kitap, pek az insan için birçok hâtıra, birkaç dost için de uzun sürebilecek ve akıllarına her geldiği zaman dudaklarında hafif bir tebessüm, «hay Sait Faik hay!» diye yarı hüzün, yarı neşe ile başlarını sallıyacakları «Bir zevki tahattür» bıraktı. Şu satırları yazarken ben biraz da ağlamıya yakın bir hisle dolu olarak bu zevk içindeyim.

1932 senesinde Varlık'ta **«Strasburg Hâtıraları»** nı yazıyordum. Bir gün aynı mecmuada **«İhtiyar Talebe»** isimli bir hikâye çıktı. İmza: Sait Faik Abasıyanık. Bu hikâye Fransa'da Grenoble'de talebeler arasından seçilmiş birkaç tipi anlatıyordu. Bunlardan birisi yakın bir dostuma, şimdi Etibank'ta yüksek bir memur olan Derviş'e o kadar benziyordu ki, kendisini buldum. **Varlık**'taki hikâyeyi okumasını söyledim. Güldü, «hakkın var. Sait Faik'in bu tipi yalnız bana benzemiyor. Bizzat benim. Sait Grenoble'de arkadaşımdı» dedi.

Aradan birkaç ay geçti. Bir gün İstanbul'da bir meyhanede Muhip Dranas'a rastladım. Yanında sarışın, geniş yüzlü birisi vardı. Bana tanıttı. Salt Faik. Ona döndü:

«Samet Ağaoğlu. Hikâyelerini beğendiğin Samet.» Sonra: «Bilir misin diye devam etti: Samet Strasburg'da talebe imiş. Hâtıralarını yazıyor. Ben de Grenoble'de idim. O halde ben de yazarım ve yazacağım diyor.»

Gülüştük. Birkaç dakika içinde senelerden beri birbirini bilen insanlar gibi samimileştik. Ondan sonra bazan uzun fasılalarla, bazan sık buluşmalarımız, birkaç defa kavgamız oldu. Ekseriya birbirimize uzaktan selâm gönderdik.

Okumadı. Yaşamak için de çalışmak ihtiyacını hiç duymuyordu. Zaman içinde büyük hikâyeci seviyesine çok yaklaştı. Fakat, en güzel yazılarını bile uğraşmadan, gelişi güzel, karalama nevinden, canı sıkılan adamın kâğıtlar üstüne resimler çizmesi kabilinden yazdı. Buna rağmen onda belirmiş bulunan derin istidat biraz aşağıda tahlilini yapacağım tezahürleriyle bir noktadan, esaslı bir ruh ve zekâ kabiliyetinden gıda alıyordu. Bu, Sait Faik'in etrafını; insanları, hayvanları, eşyaları ile ve hepsini safha safha derin, karanlık, gizli taraflarına kadar müşahede etmek heves ve iştiyakıdır. Bu iştiyakın onun

yüzüne kadar çıkan vasıtası gözleriydi. Yuvarlaklarından her gün biraz daha fırlıyan, gördüklerine kısa bir zaman sabit bir şekilde baktıktan sonra durmadan araştırılmıya koyulan bu gözlerdeki ışıklar sarı yeşil, ince yosunlar, sarmaşıklar gibi şayanı hayret bir süratle her tarafı sarıyordu. Sait Faik'in gözleri yüzüne değil, bütün vücuduna, bu vücudun bütün hareketlerine garip bir sallanma, garip bir sarhoşluk hali veriyordu.

Yaşamak için çalışmak ihtiyacını duymak dedim. Allaha şükür, sanatkârın büyük tembellik ve avârelik denizi içinde balıkları, kayıkçıları, çocukları, fırtınalariyle yüzebileceği derecede servet sahibi bir ailesi vardı. Babası da, annesi de onun kendi ekmeğini bizzat kazanmasını mânevî bir zevk olarak daima istediler. Fakat, hiçbir zaman buna neden muvaffak olamıyor diye kızmadılar. Nihayet bir zaman geldi ki, evlâtlarının tanınmış bir sanatkâr olmasında kendi emellerinin tahakkuk ettiğine inandılar. Babası öldüğü zaman biraz para bıraktı. Annesi ise oğlu ölünceye kadar her sabah cebine harçlığını koymayı unutmadı.

Babası daha hayatta iken bir iş sahibi olsun diye Sait'e İstanbul Balıkpazarı'nda küçük bir zahire mağazası açmıştı. Muhip Dranas da o sıralarda İstanbul'da bir yerde çalışıyordu. İki sanatkâr bir müddet birbirlerini ölesiye methederek, kızdıkları zaman aynı derecede hücumdan çekinmeden, fakat hemen hemen gece gündüz beraber yaşadılar. Sait Faik, sabahları 12 ye doğru dükkâna geliyordu. Muhip, öğleden biraz sonra vazifesini bırakıyor, Said'in yanına damlıyordu. Orada bazan müşterilerin de yanında edebiyattan, sanattan, kadından ve çocuktan bahsediyorlar, sonra birden canları sıkılıyor, dükkânı pazarın en hararetli saatinde kapatıp soluğu Beyoğlu'nda alıyorlardı. Nihayet Sait Faik, dükkândaki

malları, bir an evvel tüketmek için zararına satmıya başladı; birkaç ay sonra da boş mağazasının anahtarını babasına teslim etti.

Sait Faik, dünyada her sahada çok görülmüş, romanların, piyeslerin, psikanaliz tecrübelerinin mevzuu olmuş canı sıkılan insanlardan birisidir. Bu hal onda zaman zaman büyük ıstıraplara kadar varıyor, onu birçok defa fikirlerinden âdetlerine, yaşayış tarzına kadar sirayet eden değişiklikler içinde bırakıyordu. Bütün dostlarının hayatta iken müşterek şikâyeti, öldükten sonra da müşterek hâtırası olan uzun kayboluşları ile durup dururken çıkardığı kavgaların sebebi bu can sıkıntısıdır. Fakat sıkıntının tezahürleri bunlardan ibaret değildi. Bir iş tutmaması, bir ikisi müstesna, kadınlardan kaçması, nihayet ölümü vaktinden evvel getiren hastalıkları hep aynı sebeptendir.

Sait Faik'teki bu can sıkıntısını tamamen anlatan bir hâtıram var:

Üç sene evvel bana bir mektup yazdı. «Fransa'ya, bilhassa Paris'e gitmek istiyorum. Oraları göreceğim geldi. Bu arzumu tatmin edemezsem öleceğimi sanıyorum. Bana biraz döviz temin et.»

İstediği oldu. Aradan on gün kadar geçti. Bir gün Sait Faik'in beni görmek istediğini söylediler. Galiba henüz gitmedi dedim. İçeri girdi, kendisini bir koltuğa bıraktı. Yorgun gözüküyordu. Yüzüme bakmadan «Samet, diye başladı, gittim, o canım Paris'i göreceğim diye . Titreyen kalbimin tayyareden iner inmez garip bir lâkaydi ile, hattâ pişmanlıkla dolduğunu hissettim. Büyük şehri yirmi dört şaat dolaştım. Her taraf bana tatsız geldi. Anladım ki, ne Paris benim bıraktığım şehirdir, ne ben o zamanki Sait Faik'im. Daha fazla duramadım, yine tayyareye atladım ve geldim.»

Sesi her zamankinden daha kısıktı. Cebinden bir avuç Fransız frangı çıkararak sordu:

«Dövizleri getirdim, nereye iade edeceğim?»

Sait Faik, çocukları seviyordu. Onun bu hisleri çocuklarda müşahede ettiği safiyetten doğmuştur. Kendisine sorduğum zaman bana verdiği cevap şu oldu:

«İnsanlar büyüdükleri zaman iğrenç oluyorlar. Ruh ve beden safiyetini yalnız çocuklarda buluyorum. Hele erkek çocuğun mütemadiyen arayan, her şeyi merak eden ayna gibi pırıl pırıl zekâsı bana tarif edemediğim, hiçbir zaman tarif edemiyeceğim bir sevinç veriyor!»

Kadın aşkını ise galiba iki defa tattı. Birisi daha ziyade bir hevesten ibaretti. İkinci gerçek bir temayüldü... Hattâ evlenecekti. Ne oldu, neden, bir gün birden vazgeçti.

Bunları Sait Faik'in ruh ve dimağ yapısını biraz olsun meydana çıkarmak için yazıyorum. O da benim neslimin sanat sahasında Orhan Veli gibi hepimizden daha ileride, fakat yarım kalmış bir simasıdır. Her ikisi de hayatlarında erişebileceklerinin en üst derecesine varmışlardı; daha öteye geçemiyeceklerdi. Buna mukabil her ikisi de bir taraftan «daha ilerinin» muhakkak yaklaştığını gösteren mübeşşirler oldular. Diğer taraftan yine her ikisi de genç yaşta ölmekle kendileri için «yaşasalardı büyüklük katına çıkacaklardı» dedirtmek imkânını verdiler. Sait Faik'in Türk edebiyatı içindeki yeri hakkında şimdiden hüküm vermek güçtür. Onun üzerinde arkadaşlarının, dostlarının veya okuyanların bugün verdikleri hüküm ile, yarın, Sait Faik'in hayatına karışmamış, onu görmemiş, veya tanımış olanların tesirlerine, telkinlerine mâruz kalmamış olanların takdirleri birbirlerinden farklı olabilir.

Ancak muhakkak olan bir şey var:

Sait Faik bir sanatkârdı. Hakikî istidatlara sahipti. Neslinin kendi sahasında en ileri simalarından birisi idi.

SAİT FAİK İÇİN

Sait Faik için hikâyeci diyorlar. Fakat az hikâye yazmıştır. Buna mukabil hikâye ismi altında, o zannı veren bâzı vakalar, hâdiseler, mükâleme arasında kendi iç âlemini, tabiatın bu âlem üzerindeki akis ve intibalarını durmadan tesbit etti. Hele son senelerde yazdıkları hikâye değil, fakat bir fikrin, bir tahassüsün, müphem bir arzunun; kelimeleri, cümleleri, derin bir sanat sezişinin yarattığı âhenk içinde sıralıyarak anlatmasından ibarettir. Son senelerde, «**İhtiyar Talebe**», «**Bahar ve Kalorifer**» gibi hikâyelerin yerine onda yepyeni bir kabiliyetin doğmıya başladığını gösteren kalem tecrübelerine girişti; kendisini insandan başka bir mahlûkun, bir martının, bir dülger balığının yerine koyarak hayatı, bir martı, bir dülger balığı gibi düşünmek ve düşündürmek yollarını aradı.

Burada üslûp dediğimiz ve ancak sanatkâr için bahis mevzuu olabilecek bir ruh ve dimağ muammasına temas etmek istiyorum:

Üslûp sanatkârın eserine şahsından ve şahsiyetinden verdiği parçadır. Bunun içindir ki, üslûba, sanatkârın eserinde akseden ruh ve zekâsıdır demek pek âlâ mümkündür. Üslûbu, böyle bir tarif içinde kabul edersek, Sait Faik'in bütün şahsiyetini, ister hikâye olsun, ister olmasın, yazılarında bulabilirsiniz. Michel - Ange, ruh ve dimağındaki ıstırabı taştan bir ayağa aksettirmişti. Picasso, dünya görüşünü aynı üslûp yoliyle çizgilerinde tecessüm ettirebildi. Beethoven, Mendelssohn, aynı şeyi müzikte yaptılar. Sait Faik, bilerek veya bilmiyerek türkçeye bu kabiliyeti vermek gibi bir hevesin de peşinde gözüküyor. Bu itibarla bâzı yazılarında, türkçenin bir lisan olarak tefekkür ve tahassüsün ifadesini «beşerî» diyebileceğim bir rütbeye eriştirmiye doğru yürüdüğünü söyliyebilirim.

Sait Faik, bu kabiliyetlerinin farkında mıydı? Bu su-

ali haklı olarak sormak lâzım. Çünkü, kendisinde tecelli eden istidatları da sıhhati gibi harcadığında şüphe yok. Bu harcamayı evvelâ lisanda yapmıya başlamıştı. Bir zamanlar cümlelerin kuruluş kaidelerini alt üst ederek yazmak moda olmuştu. Sait Faik de bu modaya uymakta gecikmedi. Bu beni hakikaten üzüyordu. Onu menbaları marazî bir ruha kadar çıkan bu telkinlere mukavemet etmesini istiyordum. Bir gün İstanbul'da, Bahçekapı'da kendisine rastladım. Beyoğlu'na kadar yürüdük. Yeni yazı tarzını şiddetle tenkit ettim. Bana hiç cevap vermedi. Yalnız o günden sonra gene yazılarının içinde şahsiyetini meydana koyan eski üslûbuna döndü.

Sait Faik'in istidatlarını harcamasının ikinci tezahürü, roman yazmıya teşebbüsüdür. Roman büyük inşadır; devamlı, mantıkî bir düşünmenin mahsulüdür. Bir yandan bu inşa için lâzım gelen sabır, diğer taraftan mantıki teselsülü muhafaza için zaruri dikkat Sait Faik'in mahrum olduğu hassalardı. Daha çok uzun hikâye mahiyetinde olan birkaç roman tecrübesinde bu hassalardan mahrumiyetinin neticeleri gözükmektedirler. Meselâ «Medarı Maişet Motörü» nde şahısları birbirine karıştırdı. Biraz yukarıda yazdığım gibi Sait Faik'in Türk edebiyatı tarihi içindeki yeri hakkında şimdiden bir şey söylemek doğru olmaz. Yalnız bu hususta işaret edilmesi mümkün bâzı taraflarını göstermek yerinde olacaktır.

Sait Faik, Halit Ziya'dan bu yana insanı ele almış sanatkârların safındadır. Onun asıl mevzuu Halit Ziya, Yakup Kadri, kısmen Halide Edip, Kenan Hulûsi gibi insandır. İnsanın ruhu, arzuları, endişeleri, saadetleridir. Bu kısım hikâyeci, hattâ romancılarımız itiraf etmelidir ki pek azdır. Bizde daha çok cemiyet ve onun dışı hikâye ve romanın mevzuu olmuştur. Hele hikâyede, sınıf tezatlarından harb hâtıralarına kadar çok kolay işlenebilir ce-

miyet mevzuları büyük ekseriyet tarafından daima rağbet görmüştür. Ömer Seyfettin'den Sabahattin Ali'ye, İlhan Tarus'a kadar bir kısmı hakikaten çok güzel ve muvaffak hikâyecilerimiz hep bu yandadır.

Sait Faik efsane temi üzerine bazan insana hayret veren ruh derinliklerine kolaylıkla girmesini bilerek durdu. Fakat o derinliklerin karanlıklarından dışarıya ancak kendisinde kalan kırık dökük intibaları çıkarabildi. Dalgıcın daldığı derinliğe şaşıyoruz ama bize kadar getirdikleri hayran olduğumuz bâzı renk parçalarından, duyup kaybettiğimiz nihayetsiz derecede melâl ve hüzün dolu bâzı seslerden, zaman zaman da nerede olduğunu bir türlü anlamadığımız fırtınaların uğultularından ibarettir:

«Bir yer var biliyorum,
Her şeyi söylemek mümkün.
İyice yaklaşmışım, duyuyorum,
Anlatamıyorum.»

SAMET AĞAOĞLU
(Varlık dergisi. Ağustos 1954)

★

DÜNYA ERMİŞİ

Bir giden Sait Faik var, bir de kalan. Giden için ne kadar ağlasak, dövünsek, parçalansak boş, geri döndüremeyiz. Ama kalan Sait Faik bizim, yaşadıkça bizim, bizlerden sonra da başka nesillerin. Geçici Said'i toprağa verdiğimiz günün ikindisinde, yağmurlu bir Beyoğlu saatinde, kalan Sait Faik'e Beyoğlu'nda rastladım. Bu defa sokakta avare, şairce dolaşmıyordu, bir vitrine bakmıyordu,

sigara almıyordu. Artık o vitrinin içindeydi. On üç kitap halinde bizlere, yoldan olduğu gibi, hayattan da, o anlık geçip dönen kişioğullarına, bakıyor, sesleniyor, çağırıyordu.

Kalan Sait Faik'i artık bu on üç kitapta bulacağız. Bununla yetinmek zorundayız. Sait Faik'in eseri bu kadar. Bu eser, bizim neslin kendi iç romanı, kendi hayatımızın bir çeşit tarihçesi de demekti. Çünkü çoğumuz birçok duyguları, izlemleri ilk defa onun hikâyeleriyle yaşamışız. Meselâ aşkı, aşkın ölmezliğini ilk Said'in hikâyelerinden duymuş, tatmışızdır. Kendi serüvenlerimize onun aşka, sevgiliye verdiği anlamın karıştığını farketmişizdir. Yaşamanın boşluğunu, hiçliğini bilmekle beraber gene de gündelik hayatın küçücük sevinçleri içinde avunmalar, mutluluklar bulunduğunu, onu elde etmenin hiç de güç olmadığını onunla öğrendik, onunla yaşadık. Öylelerini bilirim, Said'in bâzı hikâyelerini şiir gibi ezberlemişlerdi. Çevrelerine Sait'ten öğrendikleri anlamı vererek, onun gözüyle, onun duyuşiyle bakıyorlardı. Onun çizdiği açı bir neslin görüşlerini, duyuşlarını bir noktada toplamıştı. Nelerdi bunlar. Meselâ şu İstanbul, pek çoğumuz için ancak Sait'le beraber olunca anlam kazanan bir şehirdi. Köprü'sünden İstiklâl Caddesi'ne, pastahanelerinden iskelelerine, Adalar'ından en kenar semtlerine, park kanapelerine, bulutlarına, göküne, boyacı çırağına, terzi kızlarına kadar. Bütün bir nesil İstanbul'u Sait Faik hikâyelerinin derinliğinden, şiirli havasından görmiye, sevmiye alışmıştı. Sonra bu dünyanın insanları... Onlar da bizim için, adım başında rastladığımız o bomboş, hikâyesiz, şiirsiz, serüvensiz kişioğulları olmaktan çıkarak, üzerlerinde durulmıya, düşünülmiye değer, ayrı ayrı romanlara konu olacak niteliklerde varlıklar olarak göründüler.

Kişiyi yaşamıya itiyordu Sait. Zorla değil; ispat

ederek, açıklayarak, kandırarak da değil. Çünkü gerçekte, kendi kişisel hayatında o da hayata o genel anlamında bağlılık, düşkünlük, kopmazlık duymaktan uzaktı.. Bu yüzden karamsar bir hava sezilirdi yazılarında. Yaşamak için, şu gündelik hayatı sürdürmek için inatçı bir hırsı, bir isteği yoktu. Çoğu defa iğrenirdi gündelik, boşuna yaşamalardan. Aşklarında, dostluklarında, hayallerinde boyuna kırılırdı. Ya da öyle sanırdı. Ama bize bıraktığı iki romanı, yüzlerce küçük hikâyesi, şiirleri kişioğlunu yaşamıya, hayatın her çeşit zevkini, bütün güzelliklerini, en değişik duygularını, en zengin hayallerini duymıya, tatmıya bir çağrıştır. O ilk bakışta karamsar, umutsuz gibi gelen hayat izlenimleri üzerinde biraz durunca, biraz o kelimelerin derinine inmek istenince, hayatı, insanları, kısacası kişinin gündelik zaman parçalarını bütüniyle yaşamasını çılgınca, umutsuzca seven, özleyen büyük bir şairin, bir ermişin aşırı duygu taşkınlığından doğan geçici bir karamsarlık olduğu görülür. Aslında aşırı bir iyimserlik özleminden başka bir şey olmıyan bir duyguydu bu. Sait, yaşamayı en büyük serüven, en üstün değer, en erişilmez şiir sayardı. Bunun dışında üstün tek değer sanattı. Bütün ömrü sanatla hayatı birleştirmek için çılgınca bir çaba ile geçti denebilir. Hayatta mutluluğu bulmak hem öylesine zor, hem öylesine kolay bir şeydi ki... Ama bu, mutluluğa erecek olan insanın kendi iç duyguları ile yakından ilgiliydi. Ne bileyim, hayatın şusu busu bile, kişiyi, eğer içinde istek varsa mutluluğa erdirebilirdi. Geçici de olsa. Bir kibrit çakışı, bir sigara dumanı bile...

Kalan Sait Faik yüzlerce hikâyesi, iki romanı, şiirleri ile işte böyle bir yaşama ermişi, yüzyıllara doğru uzanan insan kalabalığına doğru seslenen bir yaşama filozofu olarak konuşuyor. Onun karamsarlığı öylesine şiddetli bir hayat aşkından doğuyor ki sonunda en kara, kapkara u-

mutsuzluklar bile yitip gidiyor, o aşırı karamsarlığın sonunda kişiyi yücelten, mutluluğa götüren eşsiz bir iyimserlik duygusiyle karşılaşıyoruz. Sait Faik yarına sadece büyük bir hikâye yazarı olarak değil, bir iyimserlik filozofu, bir dünya ermişi olarak da kalacak.

OKTAY AKBAL

(**Vatan** gazetesi. Sanat Sayfası. 16 mayıs 1954)

★

SAİT FAİK'İN ARDINDAN

1939 baharında bir gün, bir arkadaşım Babıâli'de Meserret kahvesinde kâğıt oynıyan bir genç adamı göstermiş: «İşte, Sait Faik bu» demişti. Sırtında bir trençkot vardı. başında yukarıya doğru ittiği şapkası, ağzında sigara. Birkaç yıldanberi **Varlık**'ın eski sayılarında, ilk kitabı «**Semaver**» de, hikâyelerini, hem de kaç kere okumuştum. Hatırladığıma göre ikinci kitabı «**Sarnıç**» o günlerde yayımlandı. Okuyanı âdeta sarsan, alışılmamış anlatışı, duyuşiyle şaşırtan, insanın üzerinde bir sihirbaz etkisi yapan bu yazar için edebiyatsever bir başka arkadaşımdan küçücük bir de hikâye duymuştum. Bilmiyorum doğru muydu? Uzun dostluk yıllarımız boyunca sormadım. O sıralarda bir akşam tiyatroda görmüşler Sait Faik'i. Çoğu kere yaptığı gibi paradiden seyretmiş oyunu. Bir hayli zamandanberi yazısı bir yerde çıkmadığı, ortalıkta da görünmediği için dostları bir ara yeni yazıları olup olmadığını, ne yaptığını, neyle vakit geçirdiğini sormuşlar. Durmuş bir an, sonra aldırmıyan bir edayla: «Hayır, yazmıyorum» demiş. «Arada, sırada sinemaya gidiyorum!»

SAİT FAİK İÇİN

Bu karşılığını düşünür, aramızda konuşurduk da, küskünlüğüne yorar, haklı bulurduk. Değerini tanıyan Sait Faik, dilimizin eşsiz hikâyelerini toplıyan bir kitabı, «Semaver» i ortaya koyar da, bu ilgisizlikle karşılaşırsa nasıl küsmez, nasıl her şeyi bir yana bırakarak arada bir sinemaya gitmekle yetinmez derdik. Oysa ki «Semaver» de, zamanında çıkan kitapların topladığı ilgiyi toplamıştı. Hele «Semaver» in, yazarının ilk kitabı olduğu düşünülürse bu büsbütün böyleydi. Ama yeter miydi?

Gene aynı yılın sonbaharında ona boyuna, geceleri sinemalarda rastlardım. Tanışmazdık. Ön sıralarda otürur, koltuğuna iyice gömülürdü. Koyu yeşil bir pardesüsü, çok dar kenarlı, kahve rengi bir şapkası vardı. Sinema dönüşü dalgın, Beyoğlu'nun gece yarısı kalabalığında çeker giderdi. Sinemada bulunanlar arasında yazılarını okuyanı, seveni var mıdır acaba diye çok düşünmüşümdür. Elbette ki yoktu. Sait Faik, edebiyatından hoşlanacak bir okuyucu kütlesini hazır bulan talihli yazarlardan değildi. Aksine okurlarını görüşüne duyuşuna göre o eğitti, yetiştirdi.

O sıralarda tanıştık, arkadaş olduk. Konuşması çok tatlıydı. Kendini zorlamaz, bir edebiyat adamı davranışı içine sokmak istemezdi. Bütün sevdası herhangi bir insan gibi görünmekti. Hele ilk tanıştığı kimselerde kayıtsız, edebiyata pek aldırmıyan bir insan izlenimini uyandırdığı çok olmuştur. Ama biraz ilgilenilince, dikkat edilince bütün bu kayıtsız görünüşün altında kaderini sanatın kaderiyle birleştirmiş kişiyi görmek zor olmazdı. Belki sanatı kendilerine kaygı etmemiş olanların, sanatla çok ilgili görünmek istiyen hallerinden tiksinmişti de, bu duygusundan kurtulamıyarak böyle yapıyor, her şeyin uydurmasiyle savaştığı gibi, bu derbeder, kayıtsız görünen haliyle de uydurma ciddilik, uydurma ilgiyle savaşıyordu. Bu içten, olduğu gibi görünmek istiyen edasını kesik cüm-

lelerle, inadına edebiyatça olmıyan konuşmasından tutun da giyimine kadar sindirmişti. Kaç kere «Sanatçı değişik bir yaratık olarak görünmemeli, insanlar içinde bir insan olduğunu unutmamalıdır» dediğini duymuşumdur. Yazılarındaki o anlatılmaz sıcaklık, ilk cümlesiyle insanı hemen sarıveren büyü, bir bakıma da gerçek duyguları, gerçek düşünceleri yakalamak için kendi kendisiyle de yaptığı bir savaşın sonucudur. İyice tanımadığı, türlü yönünden bilmediği ne bir duyguyu, ne bir düşünüşü, ne bir insanı, ne de bir çevreyi anlatmıştır. Zaten dünyaya bir edebiyatçı, bir hikâyeci gözüyle bakmaz, bildiği gibi yaşar, sonra da yaşama tecrübesinin yükü kendisini zorlayınca kendini kalem kâğıdın önünde bir sanatçı olarak duyardı sanıyorum.

Ölümünden üç gün önce hastahanedeki odasında geçen kısacık zaman bir yana, son gördüğüm günü hatırlıyorum. Bu aynı zamanda Sait Faik'in çok sevdiği caddelerde, zaman zaman ilgiyle öteye beriye bakarak, kararsız dolaştığından ötürü hoşnut, son avârelik günüydü. Günlerinin büyük bir kısmını, kimi kere yaşadığı, yaşamakta olduğu için memnun, kimi kere bilinmez kim bilir neden üzüntülü küskün, ama her zaman yaşamanın şiirini tadarak, en küçük bir ânı bile kaçırmamıya çalışarak dolaştığı Beyoğlu'nda rastladım. Saat yarımdı. Beraber aşağı yukarı bir iki kere yürüdük. Ben bir şey alacaktım, onu aldık. Birdenbire nereden aklıma geldi bilmiyorum, yedi sekiz yıl önce diline doladığı bir şarkıyı hatırlattım. Pek hoşuna gitti. Belki yedi sekiz kere mırıldandı durdu. Sevinçli, sıhhatli bir görünüşü vardı o gün. Son yıllarda aşağı yukarı her konuşmamızda sözü döndürür dolaştırır, hastalığına getirirdi. Ben de, bu bakımdan ilgilenmiye, bir şey söylemesem de bu gözle bir kere bakmıya alışmıştım. Sait'te eski günlerinin canlılığını, sevinçli halini gö-

rünce sevindim. «Öğle yemeğini nerede yiyeceksin?» diye sordum. «Eve gideceğim» dedi. Dandrino'ya girdik. İstekle, ilgiyle yağ, peynir gibi şeyler aldı. Akşama doğru da Beyoğlu'nda buluşacaktık. «Gecikme» diyordu.

Gelmedi o akşam Sait Faik. İki gün sonra o gün evinde hastalandığını, hastahaneye kaldırıldığını duydum. Hastahaneye gittiğimizde, bu kere makamsız, sadece güftesini söyliyerek o şarkıyı hatırlattı bana. Anladım ki Sait Faik yıllardanberi unuttuğu bu şarkıyı gene, bir zaman için diline dolayacak, bir çocuk gibi keyifli, bu şarkıyla sokaklarda gezecek. Yeni bir oyalama kaynağı bulmuştu, hiç olmazsa bir zaman için. Gülümsüyordu. Yanından ayrılırken «Gene gelirim Sait» dedim. O bembeyaz hastahane odasında bir şarkının ilk mısraını hafifçe gülümsiyerek, mırıldanan sonra bana dönüp «Değil mi?» diyen halini hiç unutmıyacağım...

SABAHATTİN KUDRET AKSAL

(Vatan gazetesi. Sanat sayfası. 16 mayıs 1954)

★

SAİT FAİK DE GİTTİ...

Orhan Veli birdenbire öldü. Yavaş yavaş ölünmez tabiî, sonunda bütün ölümler bir an işidir; ama Orhan ölünceye kadar ölüm bizim için bir hikâye idi. İşin gerçeğini onunla anladık. Şaşırtıcı bir şeydi bu.

Sait Faik'in ölümünde biraz daha tecrübeliyiz artık. Eskiden Hâmit Bey'ler, Tevfik Fikret'ler, Hâşim'ler ölürdü. Şimdi sıra bizim kuşakta; Orhan'lar, Sait Faik'ler...

Sait Faik, bizim edebiyatımızın en büyük yazarların-

dan biriydi. Hikâyeleri arasında çok sevdiklerim, az sevdiklerim oldu. Ama hiçbirini, bütün bütün kötü bulduğumu hatırlamıyorum. Başka bir kalemi vardı sanki. En basit, en bayağı, en günlük olaylara, konuşmalara şiir havası vermeyi bilirdi. Onun yeni bir kitabını aldığım zaman mutlaka seve seve okuyacağımı düşünürdüm. Öyle de olurdu. Yaşamayı, en kötü şartlar içinde de olsa, sevdirirdi. Yaşayışın çirkinliklerini örtbas eder, onu «Siz çirkin sanıyorsunuz ama, o kadar değil canım» der gibi, gülerek beğendirmiye özenirdi. Yoksulların, sürünenlerin yaşayışını bile şirin görmiye, göstermiye kalkması, yaşayışı olduğu gibi sevmesi kimi adamı yadırgatırdı. Ama bunun altında gerçekten az rastlanır bir sevgi, bir büyüklük vardı.

Sait Faik, Bursa Lisesi'ni bitirmiş. Sonra Fransa'da birkaç yıl okumuş. Adalı idi. Hem Adapazarlı, hem Burgaz adalı. Ben tanıdığım zaman işi gücü yoktu. Ama anlatırlar. İstanbul'da bir azınlık okulunda öğretmenlik etmiş. Varlıklı idi sanıyorum. Burgaz'da, çok tatlı bir evleri vardı. Orada annesiyle yaşıyordu. Bir gün Bedri Rahmi'nin atelyesinde, sanatkârların parasızlığı, yoksulluğu üstünde konuşuyorduk Ben:

— Eskiden, Fransa'da filân, sanatkârları zengin kadınlar korurlarmış. Şimdi nerede? dedim.

Sait:

— Benim için öyle bir kadın var, annem, dedi.

Şu menhus hastalığı başlamadan önce, Ada'dan İstanbul'a indi mi, içer, gezer, tozar, bitlenir... Yorgun argın Ada'ya dönermiş. Güler yüzlü annesine, güzel evine, adasına. Hastalandıktan sonra ise neşesiz, sıkıntılı bir adam olmuştu. Bir defa adada onlara misafir gittik. İstanbul lâfını açtı:

— Ah birader, ne türlü hayatlar var ama, sıhhat olmadıktan sonra, nasıl görüp yazacaksın? dedi.

Artık elimizin altında kaç hikâyesi kaldı ise onunla yetineceğiz. «Sait ne yazmış? Ne yazacak?» demek yok bundan sonra. Bir sanatkârın ölümü meğer ne dokunaklı şeymiş!.

MELİH CEVDET ANDAY

(Dünya gazetesi. Sanat sayfası. 15 mayıs 1954).

SAİT FAİK ABASIYANIK

En son geçen yaz Burgaz adasında görmüştüm. Beğenmemiştim halini: dudaklar büsbütün incelmiş, kupkuru, beniz sapsarı... İçimin burkulduğunu duydum. Ama insan kondurmak istemiyor ki!

Gençti daha. Ellisini bulmamıştı. Ölümü tabiî görülecek bir yaş değil. Ama arkasında oldukça dolgun bir eser bıraktı: hikâyeler, iki roman, bir şiir kitabı. Bunların hepsinin de olgun eserler olduğunu söylemiyorum, Sait Faik Abasıyanık deyişini, o canlı, kaynaktan fışkırır gibi deyişini, ancak son yıllarda bulmuştu. Günden güne bir ilerleme, bir arılanma seziliyordu. Sait Faik Abasıyanık, kendisinden beslenen umutları gerçekleştiriyor, büyük bir yazar oluyordu.

Sait Faik Abasıyanık'ın eserinde ilk göze çarpan şey, yeniliğidir. Zoraki bir yenilik değil, zamanını anlamış, kavramış, zamanını yaşıyan bir adamdı o. Sanatına onun kadar bağlı az yazar tanıdım. Sanatı dışında bir işle uğraştığını görmedim. Üne ermiye bile özenmedi, tanınmak için yazılarından başka hiçbir şeye başvurmadı. Burgaz adasında oturur, balığa çıkar, insanlarla konuşur, hikâyeleri-

nin konularını toplar, hazırlanınca da oturur yazardı. Edebiyatçılarla konuşmayı, uzun uzun tartışmalara girmeyi de pek sevmezdi. Kızdığı olurdu, o zaman da çıkışıverirdi. Söyledikleri haklı mı, haksız mı, pek araştırmazdı orasını, kendisini, sanatını savunurdu.

Günümüz şiirinin başında Orhan Veli olduğu gibi günümüz hikâyesinin başında da Sait Faik Abasıyanık vardı. İkisi de genç yaşta ölüp gittiler. Ama adlarının uzun zaman anılacağından, değerlerinin günden güne daha iyi anlaşılacağından şüphem yok.

NURULLAH ATAÇ

(Türk Dili dergisi. Haziran 1954)

★

SAİT FAİK'İ YAŞATAMADIK

Sait, ansızın öldü. Ölüm haberi bile vaktinde alınamadı. Cenazeyi evinin bulunduğu sokaktan geçirdiler. Bakmayın gazetelere ağlıyan tek kişi yoktu. Yalnız yaşlı bir kadın, o da her tabutun arkasından ağlayan cinsten. Şişli camiinde, yüz kişi kadardık. Nasıl bir yağmur!.... Revakın altına sığındık, sigara üstüne sigara içtik. Haldun'u o gün ilk defa dudağında sigara ile gördüm; onu da bitiremedi ya, düşürdü. Mezarın başına geldiğimiz zaman, biz daha azalmış, yağmur daha çoğalmış, imam dada hızlanmıştı. Öylesine çabuk okudu ki, kimse âmin demek fırsatını bile bulamadı. Sonra... araba bulmak için koşuşmalar, itişmeler.

Dönüşte, şoför: «Kimdi bu, ağbi?» dedi. «Sait Faik» dedik. Anlamadı. Üstelemedi de. Biz de bir şey anlama-

dık ya. Hiçbir şey olmamış gibi davranmak için aşırı bir gayret gösterdik, «Sait be, bu havada ölünür miydi?» diye bağıranlarımız oldu. Ama, sonraları, yavaş yavaş sıkıntı içimize çökmiye, yerleşmiye başladı.

Şimdi, Sait Faik hakkında konuşmak için daha çok erken. Ama, birtakım şeyler var ki, onları söylemek için hiçbir vakit erken değil: Sait Faik, en büyük hikâyecilerimizden biri olan Sait Faik, eserlerinden hemen hemen hiçbir şey kazanamadan ölüp gitti. Keşke, değeri anlaşılmamıştı da ondan böyle oldu, diyebilseydik; ama, değeri anlaşıldığı halde parasız öldü.

Anası olmasaydı, o da sıkıntı içinde yüzecek, yahut gidip bir bankada memur olacaktı. Sait Faik'i yaşatamadık. Onun gibi yaşatamadığımız, ellerine imkân veremediğimiz birçok yazarımız var. Bunlar için de hiçbir şey yapılmıyacak, biliyorum. Dört beş bin okuyucu nasıl olsa onları besliyemez, bunu da biliyorum. Yarın bir gün, içlerinden biri ölünce, ben yine buna benzer şeyler yazıp sızlanacağım, yine bir avuç insan bir cami avlusunda birleşeceğiz, sayfalar tertipliyeceğiz, anma törenleri yapacağız. Bu böyle. Orhan Veli, arkasından Sait Faik, arkasından...

Hepsi de, toplumda birer sığıntı, emeği gereğince ödenmiyen, sıkıntı çeken, yarının ekmeğini kazanmak için çırpınan kişiler. Sonra bir de kıskançlık!

Sevdiğim bir dost söyledi, «Birçok hikâyeciler şimdi memnundur!» dedi. Rezalet ama, doğru. Gerçek, ideale falan uymuyor. Okuyucu kıtlığı var. Mesele şu beş on bin kişiyi başkasına kaptırmamakta. Hayat kavgası bu. Beş on bin kişi bir yanda, Said'in adını bile bilmiyen yirmi iki milyon insan öte yanda. Sonra, bir de edebiyatmış, şuymuş, buymuş... Geç!

ADNAN BENK

(Dünya gazetesi. Sanat sayfası. 15 mayıs 1954)

ÖLÜMSÜZ OLDUĞUNU BİLMEZMİŞİZ GİBİ

Sabah gazetesinin birinci sayfasında resmini görünce irkildim. Parti kavgalarından, Hindiçini savaşından, Boğaz'daki asma köprüden, Ege'deki yağmurlardan, demir - perde gerisindeki kızılların korkusundan, Galata'daki cinayetten, kırk altı apartıman soyan hırsızdan söz açan gazete vitrininde ne işin vardı? Senin gibilerin resmini gazeteler hep felâket haberleriyle birlikte basarlar, diye bellemiştim. Bundan dolayı resminin üstündeki iri puntolu yazıları korka korka okudum, korktuğuma da uğradım:

«Sait Faik Abasıyanık evvelki gece vefat etti.»

Elim ayağım kesildi. Hiç beklenmedik bir haberdi bu Sait. Fani hayatımızdan, bir olup bittiye getirip kaçıvermen, erken yaşta, kalemini sahipsiz ve mirasçısız bırakıp gitmen olur şey değil.

Resminden, ölüm haberini veren satırlara her zamanki alaycı gözlerle nasıl da bakıyorsun? Gazetenin sol köşesindeki döner ayna reklâmı gözlerimi alıyor. Varlıktan yokluk'a bu ne çabuk ayna tutmak? Bu, tez bıkan tabiatının bir icabı idiyse, bizi biraz olsun ölümüne alıştırmalıydın Sait...

Seni iki yıldan beri görmemiştim. Fakat son günlere kadar çıkan yazılarında gök gözlerin hep alaycı, muzip bakışlarla gülerdi bana. Tasalı, göçüp gitmekten korku duyan bir mizacın en küçük izleri yoktu onlarda. Bâzı bâzı Beyoğlu sokaklarında, Balıkpazarı meyhanelerinde, Burgaz adası kıyıların da hüzünlü dolaşırdım seninle... Tıpkı on yıl önce birlikte gezdiğimiz gibi... Ama daima ölümsüz, daima aydınlık, daima mavi; sinağritlerin geniş yürekliliğiyle ve uysallığiyle akıp giden bir hayat deko-

ru içinde görürdüm seni... Küçük insanların, kantocuların, garsonların, kestane satıcılarının, balıkçıların, fabrika işçilerinin gündelik yaşayışlarına şiir katar, kederlerine ortak olur, gelecekten umutla söz açardın. «Lüzumsuz adam"larla Balıkpazarı meyhanelerinin loş ve sarhoş karanlığında düşünürken, Beyoğlu sokaklarının kimsesizliğinde yapayalnız dolaşırken de ölümü hatırlatmazdın bana... Azçok herkes aşksız, biteviye yaşamanın usanç verici yalnızlığında, bu gurbet hissiyle kararmış sokakların, sarhoş ve loş meyhanelerin buruk şiirini tatmıştır, o tehlikeli zehrin sarhoşluğunu tanır. Bundan dolayı insana o mağmum yazılar da sadece kapalı havaların veya akşam saatlerinin hüzniyle, tatlı bir kalb çarpıntısı verir, hiç de ölümü düşündürmez.

Olur şey değil Sait... Ölümsüz olduğunu bilmezmiş gibi ölüm oyunu oynaman, olur şey değil. Yeni Türk sanatını kurmıya çalışan arkadaşlarının hangisi şimdi senin yerini dolduracak? Hiç kimseye benzemezdi senin çalışma tarzın. Yaşayışında olduğun gibi, sanatında da tek başına idin.

Gauguin'in tablolarındaki sıcak şiirli, yosun ve meltem kokulu, egzotik zevk senin sanatına da hâkimdi. O, Tahiti adalarını ve insanlarını ebedileştirdi. Sen Burgaz adasını, insanlarını, hattâ kıyılarında yaşıyan acayip isimli balıklarını ölümsüz bir hayata kavuşturdun. İstanbullu hemşerilerin kadrini bilip bu adaya senin adını verirler mi, evini müze haline getirirler mi, oraya büstünü dikerler mi bilmem, ama edebiyat tarihimizde bu ada, adınla birlikte yaşayacaktır.

KEMAL BİLBAŞAR

(Yeditepe gazetesi. Haziran 1954)

★

ALLAHAISMARLADIK SAİT

Said'i tanıyalı yirmi yıl oluyor. Bugün takdirle andığımız kitaplarından hemen hiçbirini yazmamıştı. Yalnız «Semaver»i elden ele dolaşıyordu. O kitapta, ilk gençlik yıllarımızın âvareliklerine bir pay mı çıkarıyorduk nedir, hemen ısındık, Said'in tiryakisi olduk. O gün elele tutuştuk ve bu, son dakikalarına kadar sürdü gitti. «Uyanış» mecmuasının, şimdi hepsi de birer orta yaşlı insan olan genç yazarları arasında o da vardı. «Genç hikâyeci» damgasını, son günlerine kadar acı bir gülümseme ile üzerinde taşıdı. Sonraları birkaç el değiştiren ve çeşitli kılıklara giren ilk «Ses» mecmuasında da Sait'le beraberdik.

İlk tanıdığım günlerin Said'i ile son günlerin, ruhça hâlâ çocuk ve temiz, fakat bedence çökmüş ihtiyarı arasında ne kadar da büyük fark var. Alın kırışmış, saçlar seyrekleşmiş ve beyazlaşmış. Olduğundan en aşağı on, on beş yıl ihtiyar gözüken bir madde yığını. Huysuz, hırçın, geçimsiz...

Birbirimizi sevdiğimizden bir an bile şüphe etmedim. Fakat nedense birbirimizi iğnelemekten, kızdırmaktan pek hoşlanırdık. Keyifli zamanlarında gelir, bir hikâye yazdım, yirmi lira verirsen veririm, der; ve böylelikle beni kızdırdığına masumca inanırdı. Onun bu neşesini yoketmeyi istemezdim.

Hayranlıklarımı söylediğim zaman da kızar görünürdü, tenkid ettiğim zaman da. Bunların hangisinin sahte olduğunu kestirmek o an için mümkün olmazdı. Kimbilir, belki her iki davranışında da samimi idi, haklı idi.

İnsan ömrünün grafiği birtakım kelimelerle ne de kolay çizilebiliyor: «Küçük bey, kardeşim, ağabey, amca, bey baba!» gibi. Tanımadığımız, yolda ilk defa rastladığımız, kişiliğimize tamamen yabancı bir insanın bu riyasız hi-

taplarından en sonuncuya Sait, lâyık olmadığı halde pek erken ulaştı. Bunun, ancak yakın bir dosta ifşa edilebilecek elemini kaç defa tekrarlamıştı.

Said'in henüz toprağı bile soğumadı. Yüzünün çizgileri, bakışlarındaki parlaklık, sesinin tonu, dudaklarındaki şeytanî gülümseme hâlâ insanı mahvedecek bir canlılık taşıyor. Acısını bir evlât acısı gibi içimde duyuyorum. Daha fazla ne diyebilirim:

Allahaısmarladık, Sait!

HÜSAMETTİN BOZOK
(Yeditepe gazetesi. Haziran 1954)

★

SAİT FAİK İÇİN

«Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmıyacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka neydi? Burada namuslu insanlar arasında sâkin ölümü bekliyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kâğıt kalem aldım, oturdum. Adanın tenha yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam ölecektim.»

SAİT FAİK
(Haritada Bir Nokta)

Kırmızı, yeşil, sarı, mavi... renk renk neon lâmbaları barların, berberlerin, büyük mağazaların ve zeytin yağlarının isimleri için bir yanıp bir sönüyor. Akşam bitti bitecek. Gece belki de başladı. İnsanlar, insanlar, bir neh-

rin birbirlerini idrak etmiyen zerreleri gibi insanlar, birtakım insalar.

Bayılırdı İstiklâl Caddesi'nin bu saatlerine. «Nesi var bayılacak zevksiz herif?» derdim. O da, «odun» derdi.

İhsasları her an ve her şey için körpecikti, uyanıktı. Bu caddeyi üç boyutunca hem de içiğiyle cıcığıyla bildiği halde her seferinde de ilk intibaların tahrik seviyesine ulaşabiliyor, renkli neon lâmbaları karşısında trenden yeni inmiş bir kura neferi gibi heyecanlanabiliyordu.

«Odun» diye tekrarlar ve devam ederdi: «Sizin ovadan ilk defa İstanbul'a gelmiş birini düşün. Bu kalabalık, bu güzel güzel kadınlar, şık adamlar, lokantalar, pırıl pırıl vitrinler, renkli lâmbalar... adamcağız masalda yaşıyormuş gibi olur.»

Kendisi de binbir gece masalı dinler gibi olur ve seccadenin üzerinde uçmayı mümkün görürdü. O canım hikâyeler de başka türlü nasıl yazılabilirdi?

Hikâyeler dedim. Bu da lâf. O hikâye yazmıyordu ki.. Hele bâzı parçaları için hikâye denilmesine sinirlendikleri bile olurdu. Bazan içini çeker, benimkiler de hikâye mi? derdi. Bilirdim ki böyle zamanlarında övülmek ihtiyacı duymakta, kuvvet aramaktadır. Bir defasında ona, hikâye dediğin şey kaç para eder diye başlıyarak «Kameriyeli Mezar»ını anlatıp ağlamıştım. Kolumu sıkıp, saadet bundan ibaret bizim gibi «bilmem ne...» lere deyişini ömrüm oldukça unutmıyacağım.

O bir dünya teklif edenlerdendi ve bunun kabulünü hayatın kendisi ile bir tutuyordu: Ne eksik ne fazla, tam o kadar. Kısacası yazmak için yaşayordu.

Yazmak için yaşayor ve açık mektuplar, harikulâde mektuplar yazıyordu. Türkiyede pek az sevgili, pek az dost onlar kadar güzel mektuplar okuyabilmiştir.

Başımıza belâ kesilen şahsiyet buhranının, o, sanat sa-

hasındaki sayılı istisnalarından biriydi. Onu bu büyük başarıya ulaştıran ve narsizm midir, yoksa korku mudur anlıyamadığım yalnızlığı, aynı zamanda melânkolisini doğuruyordu. Bu, yazılarının açık ve ortak grafiğini çizen, ayrıca da bedbinliğe pek benziyen melânkoli, belki de hodbinliğinin, ferdiyetçiliğinin bir pişmanlığı, hattâ diyeti idi: **Lüzumsuz Adam**'dan sohbetlerinde de dert yandıkları olmuştu. Halbuki **Lüzumsuz Adam**'a karşı minnet ve teşekkür duyan binlerce kişi vardı, bir edebiyat vardı. O'na, bir de **Lüzumsuz Adam**'ı övmeyi dene,, bu onun hakkıdır derdim. Sonunda kabul etmiş ve yazacağım demişti. Fakat «**Sivri Ada Geceleri**» anlattığı kadar açık bir hikâye olmamış, ihtimal yersiz bir tevazu Said'in kendine karşı olan borcunu ödemesini engellemişti.

Kendimi epey zorladım, fakat şu hâtırayı anlatmadan geçemiyeceğim, zira bunun Said'in koca hayatını aydınlatacağını sanıyorum:

Son günlerinden biri imiş. Pasaj'da Degüstasyon'un arkasındaki küçük büfede karşılaştık. Bir başkasına sözüm vardı ama ısrarına dayanamayıp kalmıştım. Gidip on tane marka aldı. «Ne haber cimri herif, yoksa fakir muharrir rolünü bırakıyor musun?» dedim. «Herkese ısmarlamak istiyorum bu gece» dedi. Gerçekten öyle de yapıyordu: Omuzları kaykık apaş namzedlerine, perişan alkoliklere ve sonradan yanımıza gelen bir ahbap gurubuna ısmarladı. Çok geçmeden sarhoşluk başlamış, adam akıllı kalabalıklaşmıştık. Kulağıma eğilerek, «Ekelim» dedi. Bir punduna getirip ektik. Beni Kulis'e götürdü ve orada bir aşktan bahsetti. Bu tezgâhtar kızın veya ressam hanımın hikâyesine benzemiyordu. Said'in aslâ çekemiyeceği derdin dik âlâsı idi. «Bunun için mi içiyorsun» dedim. «Evet» dedi. Sonra bir hanım geldi. Beraber oturduk. Bunun sevgili'nin arkadaşı olduğu anlaşılıyordu. Konuştu-

lar ve Said'imizin neye mahkûm olduğu ortaya çıktı. İçim sızlamış, ağlamaklı olmuştum, «Ben gidiyorum.» dedim. Anladı ve «Defol git.» dedi. Önce karikatürist Ali Ulvi'ye, sonra da kapıya tosladım. Koşup geldi ve böyle zamanlardaki o suçlu gülüşiyle, «Ulan bozkır ayısı, sen evvelâ böyle kibar yerlerde yürümesini öğren.» dedi.

Kırk yedi yaşında öldü. Fakat bunda üzülecek bir şey yok: Kimse dünyaya kazık kakacak değil. Gogol kırk bir yaşında ölmüştü. Otuzu bulmıyan, Gogol'dan meşhurları var. Dert başka: Sanatın üzerine hırslariyle, kalleşlikleriyle, dedikodularıyle ve bütün bu çirkinlikleri doğuran kabiliyetsizlikleriyle üşüşen ve eleştirmeci denilen iki ayaklı, yere dik basan parazitlerin arasından artık adamlar çıkmıya başlasa da üzüntümüz sadece bir insan ölümüne inhisar etse. Bir düzüne kitap, hem de tâbilerin kefen soyuculara benzediği bir devirde. Dile kolay bu. Sait Faik mümkün olan kahramanlığı yaptı da gitti. Bundan sonra olsa olsa bir Sait Faik katlinden bahsedilebilir. Kalemlerini kana bulamak istemiyen mesullerin on ikişer liraya kıymalarını diliyoruz.

TARIK BUĞRA

(İstanbul dergisi. Haziran 1954)

★

SAİT FAİK'LE

Şaka değil, karşımda oturan Sait Faik. Daha yirmi yaşında, bir üniversite öğrencisiyim. Semaver'de, Sarnıç'ta topladığı hikâyelerini teker, teker okuyor, gene de doyamıyorum.

O zamanlar şair, hikâyeci, ressamların uğrağı, İstiklâl Caddesi'nde bir pastahanedeyiz. Üniversite çağında ilk denemelerini veren bir nesil, Sait Faik diyor, başka bir şey demiyoruz. Onun o şiir dolu, bir türlü dile getiremediğimiz sevgilerimizi, yaşama isteklerimizi, kısa bir cümle içinde, bir iki muhaverede dile getiren hikâyeleri yok mu, öylesine bütün iyi niyetlerimize uygun ki...

Dikkat ediyorum, o öylesine sade, yapmacıksız, gösterişten uzak.

Hep beraber pastahaneden çıkıyoruz. İstiklâl Caddesi'nde Taksim'e kadar uzanıp dönüyor, bir birahanenin sokağa yakın bir masasına yerleşiyoruz. Şaşıyorum. Ne kadar çok tanıdığı, dostu var. Caddede öyleydi. Şimdi de dakika geçmiyor ki, birahanenin önünden geçen biri, kapıdan, merhaba Sait diye başını uzatmasın. Her birine merhaba kız, merhaba Yorgi diye adiyle yahut takılarak el sallıyor. Yıllar geçtikçe Said'in bu tarafını daha iyi tanıyorum. Beyoğlu'nda onunla yalnız kaldığımız akşamların çoğunda, beni her akşam başka bir yere götürüyor. Çoğu ikindi üzeri buluşuyoruz. Asmalımescit'te, Elit pastahanesine uğrayıp, yaşlı Rumlar, mütekait memurlarla yüzü beş kuruştan briç oynuyoruz. Çoğu, Sait'le ben kaybediyoruz. Briç bitince, eh diyor, ne yapalım? Sen bilirsin diyorum. Başlıyor pazarlığa. Sen iki lira koy, bir lira da ben koyayım. Dona'ya uğrayalım. Salam alalım, tarama alalım, Tepebaşı'nda Mustafa'ya gidip bir şişe siyah şarap açtıralım. Oradan da sinemaya gideriz. Sonra da bundan güzel bir akşam geçiremiyeceğimize beni inandırmıya çalışıyor. Fena mı, diyor söyle allahaşkına. Ben de ondan zengin değilim. Güzel olmasına güzel ya, diyorum, niye sen bir lira koyuyorsun? Pastahaneden çekişe çekişe çıkıyoruz. Ama sonunda gene de Sait, hiçbir şey demeden, masrafları paylaşıyor.

Beyoğlu'nda köşe bucak hangi kahveye, hangi koltuk meyhanesine, hangi bodrum lokantasına uğrasak karşılaştıklarımız, patronu, garsonu, müşterileriyle Said'in dostu. Hiçbir akşam harcadıklarımız üç beş lirayı geçmiyor. Gene de iyi karşılanıyoruz. Sağdan soldan bizi ağırlamak isteyenler çıkıyor. Patronu garsonu, hizmette, ikramda geri kalmıyorlar. Onu hikâyeci olarak değil, sadece Sait olarak tanıyanlar da çok seviyor. Hiç kimsenin edinemiyeceği kadar dostu var.

Hastalığı ortaya çıktığındanberi ağzına içki koymadı. Eski uğradığı yerlerde az göründü. O, İstanbul'un Neyzen gibi, Ahmet Rasim gibi çok sevilmiş, popüler, nadir insanlarından biriydi. İstanbul'un sevgili çocuğuydu, kısaca. Eminim ki, hâlâ da İstanbul'un köşe bucağında, daha ölümünü duymıyan kendi halinde, usta, balıkçı, çırak, şoför, kaldırım yosması, sayısız dostu, Sait nerelerde, diye akşamları birbirlerine onu soruyorlar. Hastaymış, ölmüş gibi cevaplarla karşılaşınca, bir türlü inanamıyor, hadi canım yalandır diye birbirlerini avutuyorlardır.

NECATİ CUMALI

(Demokrat İzmir gazetesi. Sanat sayfası. 29 mayıs 1954)

★

EL İLE GELEN

Burgaz'ın plâj gazinosunun önündeyiz. Yazın en keyifli günlerinden biri. Sait kıyıda yüzüyor. On beş yirmi adım ötede. Burgazlı oyun arkadaşlarından birisi takılıyor:

— Sait, sana bir tekne getirelim, çamaşır teknesi, onun içinde yüzersin.

Sait gözlerini oğuştururken:

— Sen o tekneği al da diyor... Bilmem... Ve teknenin iler tutar tarafını bırakmıyor. Sonra tekrar yüzmiye başhyor.

Çok eskidenberi tanıdığım bir edebiyat kurdu, Maks Bilen yaklaşıyor. Senelerdenberi türkçeden fransızcaya şiirler, hikâyeler tercüme eden bu sevimli delikanlı ötedenberi Sait Faik'i tanımak istermiş.

— Ne olursun, beni tanıştır, dedi. Sait bize doğru yüzüyordu. Kayaların yanıbaşında su yarım metre ancak vardı. Derken korkunç bir küfür savurdu, Sait. Yine gelip arkadaşlarından birisi fena bir şaka yaptı sandık. Fakat ortada bizden başka kimse yoktu.

Sait bir el ile bileğini sımsıkı yakalamış, hem yürüyor, hem de birbiri arkasından korkunç küfürler savuruyordu:

— Dragonya, namussuzum dragonya, zehirli balıkların en namussuzu. Ulan şu kadar millet arasında sen gel de beni ısır. Vay canına yandığımın işi.

Bizim tanıştırma safası yarım kalmıştı. Sait ötedenberi balık üstüne çalıştığı için balığın zehirlisini, zehirsizini bizden iyi bilirdi. Bir defa da Orhan Veli ile iskorpit tutmuştuk da bütün yalvarmalarımıza boş vermiş, iskorpite elini bile sürmemişti:

— Neme lâzım, tuttuğunuz balığı becerin de iğneden çıkarın. Ya beni çarparsa!..

Hiç unutmam Orhan'la iskorpitleri pabuçlarımızın içine sokmuş, iğnemizi kurtarmak için uzun zaman kafa patlatmıştık. Sonunda zavallı iskorpitin ağzını, burnunu çarşambaya çevirip, güç belâ oltalarımızı kurtarmıştık.

Sait önde, bir sürü meraklı arkada eczanenin yolunu tuttuk. Arkadaşlarından birisi daha biz kıyıda iken ona ille de balığın çarptığı yere işemesini tavsiye ediyor-

du. Böyle yapmazsa başına işler açacağını bağıra bağıra ilân edince, Sait, yine küfrede ede bir kenara çekilerek ilk tedaviye kendi eliyle girişti.

Eczaneye giderken meraklı kalabalığı bir kat daha arttı. Başını arkaya çevirip de otuz kırk kişinin arkasına takıldığını görünce, Sait, küplere bindi, arada çok yakınları olduğu halde topumuza birden bastı kalayı.

Eczanede evvelâ amonyak sürmüşler. Sonra bir enjeksiyon yaptılar galiba, amma Said'in acısı hâlâ dinmemişti. Mütemadiyen bileğini oğuşturup duruyordu. Derken bir ihtiyar balıkçı yaklaştı, yarı rumca, yarı türkçe bir şeyler söyliyerek Said'i kıyıdaki küçük bir dükkâna götürdü. Orada küçük bir şişeden kaz tüyü ile Said'in bileğine yağlı bir şeyler sürdüler. Fakat bütün gün Said'in bileği zonkladı durdu. Küfürleri de.

Sait bize ötedenberi Sivriada'yı metheder dururdu. Adaların her köşesinde hikâyelerinden bir salkım, hayatından bir parça bulunduğunu çok iyi bildiğimiz için ilk fırsatta onunla birlikte Sivriada'ya gittik. Bizim külüstür marka motörün arkasına iki balıkçı teknesi bağlamıştık. Gün batarken Sivri'ye gidecek, geceyi orada geçirecek, balık tutacaktık. Balıkçılar Said'in en güvendiği tecrübeli kimselerdi. Sait, ikide bir onlara takılıyor, çok sert şakalar yapıyordu.

Burgaz'dan Sivriada'ya varmamız iki saat kadar sürdü. Adanın önünde bizim oltalara boyuna kolyos geliyordü. Balıkçılara da habre karagöz. Hava kararınca Sivri'ye sokulmak pek kolay olmadı. Binlerce martı gün battığı halde adanın üstünde müthiş bir uğultu çıkararak dönüp duruyorlardı. Kıyıda birbiri arkasına dört beş tane martı ölüsüne rastladık. Sait martıları inceledi:

— Dün vurmuş olacaklar... Dün buraya bir sürü yabancı geldi. Tabancalarını tecrübe etmişler. P... ler.

Sonra kıyıda güzel bir ateş yaktık. Tuttuğumuz balıkları kızartmıya başladık, yanımızda balıktan başka her şey vardı. Domates, bol meyva, içki. Bütün varımızı tecrübeli balıkçılarımıza ikram ediyorduk. Fakat bu balıkçılar kolyostan dolup taşan ıskaramıza bir tek karagöz koymayınca Said'e sokuldum:

— Peki ya karagözler? Hep kolyos üstüne mi çalışacağız?

— Ne zannettin oğlum! Karagözleri onlar sen eğlenesin diye tutmadılar. Karagözler onların ekmek parası. Gözünü açsaydın, sen de kolyos yerine karagöz tutardın.

Ateşin keyfine diyecek yoktu. Balıklar çıtır çıtır kızardıkça, kadehler boşaldıkça, Said'in keyfi artacak sanıyorduk.

Sait, içki içenlerin hepsine ters ters bakıyor, ikide bir:

— Ulan gözümün içine bakarak içmeyin barı. Sizde insaf, merhamet yok mu? diyordu.

Balıkların çoğu henüz ıskarada iken Sait ayaklandı:

— Ben sıkıldım, döneceğim.

Başta balıkçılar, hepimiz olmaz diye tutturduk. Sait dayandı.

Ben zaten karagöz meselesine içerlemiştim. Arkasından bu çıkınca fena halde somurtmıya başladım. Said'i çok iyi tanıyan dostlardan birisi kulağıma fısıldadı:

— Terslik çıkarma. Hemen gidelim. Sen yoksa Said'in hastalığını bilmiyor musun?

— Bilmez olur muyum yahu.

— O değil, bu da başka. Onda öteden beri bir bunalma hastalığı vardır. Birden içine bir bunalma geliyor. Hadi kalk, yola çıkacağız.

İstemiye istemiye kalktık. Balıkçılar bir ağızdan:

— Yapma be Sait Beyciğim. Kırk yıllık balıkçıyız, böyle bir havada biz bile yola çıkmayız. Hiçbirimiz doğru

dürüst kürek çekmesini bilmezsiniz. Başınıza bir belâ çıkaracaksınız. Deniz sabaha doğru düzelir, çıkarsınız.

Ne dedilerse para etmedi. Gecenin saat on birine doğru denize açıldık. Bizim motörü bir görseniz bu cesaretimize parmak ısırırdınız. Motörümüzün ne mal olduğunu bütün dostlar gibi Sait de pekâlâ bilirdi. Bizim motörcülüğümüze gelince buji temizlemekten başka bir tarafından anladığımız yoktu.

On birde çıktık demiştim ya, sabahın üçüne doğru Burgaz'a vardık!.. Tepeden tırnağa sucuk gibi ıslanmıştık. Hiç unutmam bir ara Sait karanlıkta doğruldu. Müthiş bir telâşla bana döndü:

— Yahu, önüne baksana, koskoca geminin tam göbeğine gitmekte mâna var mı?

Motörü büyük bir gayretle çevirdiğimi hatırlıyorum. Said'in önümüzdeki gemi dediği şey, tâ Süreyya Paşa plâjı dolaylarında parlayan kuvvetli bir ışıktı.

— Vay anam vay, demek sen buralarını böyle bilirsin ha? diyecek oldum.

Sait mahçup:

— Uzun etme be birader. Birdenbire o ışığı burnumuzun dibinde bir gemi ışığı sandım. Herkesin başına gelir.

Sabaha doğru Said'in evine geldiğimiz zaman, annesi uyanıktı. Sait hayretle:

— Biz sana geceyi adada geçireceğiz dedik ya.

Annesi hiç oralı olmadı:

— Ben döneceğinizi pek âlâ biliyordum. Amma bu havada nasıl becerdiniz, hâlâ şaşıyorum, diyordu.

BEDRİ RAHMİ EYUBOĞLU

(Bayram gazetesi. 4 haziran 1954)

★

SAİT FAİK

Onu çocukluğundan beri tanırdım; talebemdi. Sınıfta sakin ve dalgın, bahçede yalnızdı. Daha sonraları — Paris dönüşü — Sait Faik'i biraz daha bulutlanmış gördüm. Hikâyelerinin dikkati çekişi bu demlere rastlar.

Kalemine imtiyaz istemiyecek kadar, asîl ve cömertti. Perişanlığında gizli bir ahenk vardı. Çakır gözleri, tabiat ve eşyayı hatmettiği için, gönlünün dünyasına çevrilmişti.

Sular bir kürek çarpışiyle nasıl yakamozlanır ve damlalar pırlantalaşırsa, hayat da onun kalem dokunuşlariyle öyle içinden ışıklanır, canlanır, mânalanırdı.

Balıkçıyı, kendi havası, kendi anlayışı, kendi şivesiyle göstermek ona mahsustu. Adaların başkalarına kapalı güzelliklerini, onun menşurundan süzüldükten sonra biz de sezer ve severdik. Tip yaratmakta, yarattıklarının atmosferine girmekte Sait Faik bir tane idi.

Mütevazı bir derviş abasına bürünmüş, derin bir gururu vardı.. Menfaat eğesi işlemez, diş geçmez gerçek bir gurur. Ben, en çok bu halini severdim. Bütün ömrümce aramızdaki kürsü sıra mesafesini bozmadı. Hattâ şaka ettiğim demlerde bile..

Geçenlerde Beyoğlu'nda karşılaşmıştık. Omuzları düşük, yüzü yorgun, gözleri gamla bulutlu idi. İlk sözü:

— Hastayım hocam!

Olmuştu.

Zaten söylemesine de lüzum yoktu. O melûn illetin alâmetleri ta karşıdan görülüyordu.

Avutucu birkaç söz kekeledim. Dudakları acı bir gülümseyişle büzüldü.

İşte toprağa verdiğimiz genç adam, böyle bir varlıktı. Ana toprak doğurur, başaklar boylanır, çiçekler açar

ve erguvanlar dalları tutuştururken, Sait Faik gömüldü. Tabiat, bu yaratıcı evlâdına sanki renk, koku ve ışıktan kucağını açıyordu.

HAKKI SÜHA GEZGİN
(Vakit gazetesi. 15 mayıs 1954)

★

SAİT FAİK ÜZERİNE

Sait Faik Abasıyanık çağdaş Türk hikâyesinin kurucusudur... Bugün çeşitli etkiler altında onu küçümsemiye çalışanlar — varsa eğer — hikâye zevklerini ona borçludurlar. Sait, hayatta iken de çok beğenilmiş, çok sevilmişti. Ama zaman geçtikçe daha çok beğenilecek, daha çok sevilecektir. Her türlü dış etkilere karşı bağımsız olarak keyfince yaşadı, keyfince yazdı. Mizacının dışındaki güzelliklere özenmedi. Bu sebepten kişiliği çok kuvvetli, çok belirlidir... Bütün bunlar, onun ardından hemen söyliyebileceğimiz sözlerdir. Oysa Sait için daha pek çok şeyler söylenecek, pek çok şeyler yapılacaktır... Şimdiden yayılmıya başlamış, hâtıralarında gördüğüm yanlışlıklardan birini de bu vesile ile düzeltmek isterim. Ölümünden sonra bir gazetede, onun Fransa'ya giderken pasaportuna «işsiz» kaydı konulduğu yazılmıştı. Gerçekte bu olay şöyle olmuştur:

O zaman Emniyet 3. Şube Müdürüydüm... İnzibat Komisyonu toplantısında bulunduğum bir gün kapı polisi içeri girerek, birinin beni görmek için direndiğini söyledi. Dışarı çıktım, Sait'le karşılaştım. Pasaport işlemini yaptırırken memurların kendisine işini sorduklarını, muharrir olduğunu söylediği halde bu sözüne inanmı-

yarak bunu ispat edecek bir belge istediklerini anlattı. Çok kızgındı. Kendisini, Şube Müdürü Muzaffer Erman'ın odasına götürdüm, arkadaşım Muzaffer'le tanıştırdım. Muzaffer, onu tanımaktan büyük şeref duyduğunu söyledi, gereken işlemin yapılması için hemen emir verdi. Hattâ, «Sait'e de muharrir denmezse, kime denir» diye şakalaştık... Said'in pasaportuna da, o gazetede bildirildiği gibi «işsiz» değil, «muharrir» yazıldı.

ORHAN HANÇERLİOĞLU

(Mavi dergisi. Haziran 1954)

★

SAİT FAİK'LE NASIL TANIŞTIM?

Şehzadebaşı'nın tarihî hayatında ehemmiyetli bir yeri olan bu Halk kıraathanesi dar, uzun, iki taraflı aynalı bir koridoru andırırdı. Peykelerde oturanlar arkalarını aynaya dayadıklarından kendilerini, her gün biraz daha eriyişlerini karşıki aynada gözlerini dört açarak görürlerdi. Dört beş basamakla çıkılan sofanın sağ tarafında kahve ocağı ortasında büyük bir briç masası, sol tarafında abdesthane vardı. Lodos estiği zamanlar bu sofanın arkadaki bahçeye açılan kırık penceresinden giren rüzgâr önce apteshaneye uğrar, ağır sidik kokusunu cigara dumanına karıştırıp bütün yüzleri okşadıktan sonra sık sık açılan kapıdan sokağa fırlardı.

Ben bu kıraathaneyi bir pazar günü daha yakından tanıdım. Önünden geçerken arkamdan biri seslendi. Döndüm baktım, İzmir erkek lisesindeki resim öğretmenimiz

Turgut Bey başını kahvenin penceresinden dışarı uzatmış, bana eliyle «gel» diye işaret ediyordu. İçeri girdim. Yanındaki sarı saçlı, uzun boylu beyle beni yanıştırdı. Bu, o sıralarda Paris'te tahsilden dönmüş olan Ahmet Kutsi Tecer'di. Turgut Bey'i çok sevdiğimden hemen her pazar bu kahveye gitmeye başladım. Güzel sanatlara karşı bendeki ilk kıvılcım onunla bu kahvede yaptığımız sohbetlerde parlamıştır.

... O yıllarda, evvelce Profesör Mehmet İzzet tarafından kurulan, felsefe cemiyetinin dağılmasından sonra Halk kıraathanesi bayağı bir mahfil haline gelmiş, cemiyetin âzaları felsefe, ilim, tarih üzerindeki sohbetlerine, bazan da uzun süren münakaşalarına bu kahvede devam etmiye başlamışlardı. Arasıra Mustafa Şekip (Tunç), Hilmi Ziya (Ülgen), Mehmet Servet, Hasan Âli (Yücel), Hüsnü (Yaman), hemen her akşam Mükrimin Halil (Yinanç), Emin Ali, Sabri, Nazmi Acar gelir, felsefe, ilim sohbetlerine, sık sık günlük politika, iktisat meseleleri, bilhassa o zamanlar bütün dünyayı sarsmış olan büyük iktisadî buhran mevzuları da katılırdı. Ben bu konuşmaları, yeni edindiğim iyi hazmedilmemiş fikirleri bir punduna getirip öne sürmek için fırsatlar kollayaraktan, pusuya yatmış bir aslan gibi, sonsuz bir dikkatle dinlerdim. Sabahın ikisine üçüne kadar konuştuğumuz olurdu. Bu sohbet halkasının dışında kalmakla beraber, bir kare yapmak için arkadaş beklerken arasıra konuşmalara katılanlardan Münip, Ahmet Hamdi (Tanpınar) ın kardeşi Yusuf Kenan, Türkiyat Enstitüsü kâtibi Tevfik, meşhur pokerci Abdullah vardı. Sofadaki briç masası ise Bestekâr Muhlis Sabahattin'in başkanlığında, Tarihçi Ahmet Refik'in ağabeyisiyle daha iki zattan mürekkep devamlı topluluğa mahsustu. Almanya'dan yeni dönen Sabahattin Ali ise konuşmalar veya kumar bitip herkes dağılınca,

veya bir dostuna gidip geç dönünce, içeride kalırdı. Gidecek yeri olmadığından, kıraathanenin sahibi şaşı gözlü ilkokul öğretmeni onun her gece peykede yatmasına müsaade etmişti.

İstanbul'un şiddetli soğuklarından biri, bir aralık ayı gecesiydi. Üç dört gündür durmadan yağan kar sokaklarda yığılmış, yolları kapamıştı.

İşte o soğuk günlerden bir akşam Abdullah Bey, yanında uzun boylu, sarı saçlı, toz pembe yüzlü, mavi patlak gözlü bir delikanlı ile beraber kahveden içeri girdi. Mükrimin Halil, İbni Haldun'un tarih felsefesinin bilmem kaçıncı defa bir hülâsasını yapıyordu. Yeni gelenin arkasında gri bir elbise vardı, kıravatı yana kaymıştı. Arkadaşiyle önce merdivenin yanındaki masaya, Tevfik Bey'in yanına oturdular, sonra hepsi kalkıp sokak tarafındaki pencere yanında bulunan masalardan birine geçtiler. O sırada da Münip Bey gelmiş, kare tamamlanmıştı. Mavi patlak gözlü delikanlı peykeye, ötekiler sandalyelere oturmuşlardı. İnsandan dostluğunu esirgeyen haline rağmen onu pek cana yakın bulmuş olacağım ki tarihî sohbeti en hararetli yerinde bırakıp kalktım, geldim, peykede yanına oturdum. Masa başında onun sağında oturan Münip Bey'le aramızdaki dostluk bana bu cesareti vermiş olacak. Bizi birbirimizle tanıştıran olmadı. Oyun hararetlendikçe, ortada dönen para büyüdükçe münakaşalar da artıyordu. Güzel kâğıt geldiği zaman, o, elini belli etmek korkusuyla, bu sevinci öteki oyuncularla paylaşamadığından, gizlice bacağını çimdikliyor, yahut da cebinden küçük bir İstaflilina şişesi çıkarıp bana dönerek dikiyordu.

Bursa Lisesi'ni bitirip o zaman İstanbul Darülfünunu'nda okuyan Sait Faik çok sonra yazdığı **Kriz** hikâyesinde Necmi'nin hayatını anlatırken, kendisinin bu ay-

aklık günlerinden pek çok şeyler hatırlamış olacak.

Sait epey para kaybetmişti. Hem yenilmenin verdi sinirlilik, hem de gittikçe artan çakırkeyiflik onu hırnlaştırıyordu. Ansızın elindeki kâğıtları fırlatıp yumağıyle masaya vurdu. Kıpkırmızı kesilen suratında kan nağına dönmüş gözlerini Münip Bey'e dikerek:

— Senin dinini imanını... hergele oğlu hergele! diye sünturlu bir küfür savurdu.

Kahvede şimdi herkes ona bakıyordu. Nazik bir adam olan Münip Bey sapsarı kesilmiş, öfkeden dudakları titriyor ama bir şey söyliyemiyordu. Sofada Muhlis Sabahattin'in dâvudî sesi gürledi:

— Hey ne oluyor gençler! Efendi gibi oynayın, kaybederken de efendi gibi!

Herkes susmuştu. Sait sanki bu susuştan utanmıştı. Eli yanında duran elimi istemiyerek gizlice sıktı. Belki de benden bir yardım istemişti. Karşıki aynada sararmış yüzünde bir çift buğulanmış mavi göz görüyordum. Oyuna devam edildi. Said'in gözünü hemen hiç aynadan ayırmadığı dikkatimi çekti. Çünkü her bakışımda gözlerim aynadaki gözleriyle karşılaşıyordu. O da bunun farkına varmış olacak ki kulağıma eğilip yavaşça:

— O, yanındaki hergele ile öteki kâğıt düzüyorlar! diye fısıldadı. Hemen cebindeki İstafilina şişesine sarıldı, birkaç yudum daha içti.

Artık sıra turlara gelmişti. Sait hep kaybediyor, kaybettikçe daha öfkeleniyor, öfkelendikçe de İstafilina şişesine sarılıyordu. Çakırkeyif hali sarhoşluğa değişmişti bile. Arasıra elinden masanın üstüne bir kâğıt düşüyor, bu yüzden sık sık oyunu bozup tekrar kâğıt yapmak icabediyordu. Bir ara Sait şöyle bir kıpırdandı, beni yana itmesiyle Münip Bey'in bileğini yakalaması bir oldu. Masa başındaki oyuncular daha «Ne oluyor?» demeye kalmadan, adamın suratına tokatı şaklatmıştı.

— Seni eşşoğlu eşşek seni, kâğıt düzmek ha!

Ayağa kalkmış, deminki gibi suratı yine kıpkırmızı idi, gözleri yine kan çanağına dönmüştü. Ayakta sallanıyor, durmadan küfrediyordu. Münip Bey de ayağa kalkmış, Said'e vurmıya hazırlanırken bu defa suratına inen bir yumrukla sandalyeye çökmüştü. Araya girdik, Münip Bey'i bir tarafa çektik. Sait dağılan saçlarını düzelterekten ağır ağır sofaya doğru ilerledi. Muhlis Sabahattin'in önünde durdu, acemice, sallanarak selâm verdikten sonra:

— Onun yaptığını size yapsalar yutar mıydınız? diye sordu.

Muhlis Sabahattin elindeki kâğıtları masanın üstüne bırakıp öfke ile gözünden düşen monoklunu tekrar sol gözüne yerleştirerek:

— Ulan hıyar, hilesiz kumar olur mu? diye cevap verdi. Masaya bıraktığı kâğıtları tekrar aldı, sağ eliyle dayandığı bastonunu iki defa yere vurup:

— Pas! dedi.

Sait boynunu büküp apteshane tarafına doğru yürüdü. Beş dakika sonra yine sofada göründü. Merdivenlerden indi, hiç kimsenin yüzüne bakmadan, hiç kimseye de allahaısmarladık demeden yürüdü, çıkıp gitti.

O gittikten sonra, garson, hâlâ sersemlikleri geçmemiş olan oyunculara:

— Ne seans parasını verdi, ne kahve parasını, dedi.

Münip Bey, mazlum haliyle mırıldandı:

— Biz veririz!

Ben de gitmek için kalktım. Herkese «eyvallah!» dedim. Tam kapıdan çıkarken Sabahattin Ali ile karşılaştım.

— Sait Faik gitti mi? diye sordu.

— Gitti, dedim. Çıktım.

Karlı yollara düşerek gidip odamda yattım. **Kitab-ı Mukaddes**'in kalın baskısından yastığım o gece boynumu çok acıttı, bütün gece soğuktan titredim.

Bu hâdiseden sonra Sait Halk kıraathanesinde hiç görünmedi.

ŞERİF HULÛSİ

(Varlık dergisi. Mayıs 1955).

★

KALİNİHKTA SAİT

Nisuaz'a baktım, yoktun: «Baylan'da...» diye düşündüm: «Mutlaka Baylan'da. Tek başına. Yahut bir paket Yenice ile başbaşa.» Sonra birdenbire artık hiç; ne bugün, ne yarın, ne öbürgün; Baylan'da veya Nisuaz'da olamıyacağını, sinemaların önünde dolaşamıyacağını hatırladım: «Ulan!..» dedim; «Sait be!..»

Ve gittim bir deniz kıyısı buldum: Her şeye rağmen İstanbul, kok kömürlerine rağmen; dumanlara, pis dumanlara; insana eğri eğri bakan rıhtım hammallarının yorgun yüzlerine rağmen İstanbul kalabilmiş bir deniz kıyısı buldum. Ve o zaman bileklerindeki damarları açan; geceleri saatler uğul uğul uğuldarken bir Sirkeci otelinde veremlerini büyüten adamların yalnızlığını düşündüm. Ve seni. Sen ki yalnızdın.

Kahvenin kapısından mütebessim giriyor, masanın üzerine gazeteleri atıyorsun. Gözlüklerini aranıyor taranıyor, bir sarı defterden, iri iri, seyrek seyrek yazılmış

hikâyeler, roman başlangıçları okuyorsun. Beraber yolculuklar kuruyoruz. Her defasında, bir dahaki sefere Paris'te St-Michel üstündeki kahvelerde yahut ne bileyim Marsilya'da Canabière'deki sinemalardan birinin kapısı önünde buluşmıya karar veriyor; oralarda romanlar yaşamayı, romanlar yazmayı; asrımızın ve kendimizin şahane kederini, adamı dağlara uğratan sancısını satır satır dökmeyi düşünüyoruz.

Sen ki bu ağrıyı bilirsin. Yüreğinin üstünde ikinci bir yürek gibi; bir kahbe, bir puşt, bir canavar yürek gibi vurur; birçok hikâyelerini yarıda bıraktırır, zehirler; şehri yadırgatır; etrafını saran ve seni bir tropik nebatı gibi yarı hayran yarı şaşkın seyreden haşerata sövdürür. Nasıl bilmezsin onu? Nasıl duymazsın? Yalnızlığını, sancını dürer büker iç cebine yerleştirir, alır başını İstanbul halkına, halkımıza, halkımızın o kendi halinde ve büyük ellerine gidersin. Balıkçılarına gidersin. Yüksekkaldırım'ı insan yapan, yaşatan Yahudi ve Rum çocuklarına gidersin. Kundura boyacılarına, arabacılara ve tezgâhlarda karadut satanlara gidersin. Gidecek başka yerimiz var mıdır ki?

Daha daha birlikte bir cigara dumanı örtünür, Hayırsız'daki serseri ayıbalığının yürek paralayıcı serüvenini düşünürüz. Yorulursun. Gözlerin düşer. Dalarsın. Sinemalara gideriz. Büsbütün dalarsın. Filmin sonunda ne olduğunu çoğunluk ben anlatırım. Hastasındır. Ölüm bir yarasadır, etrafında kayar dolaşır, öfkelenir söversin: Kitapçına söversin, kitaplarına söversin, arkadaşlarına söversin; bir de bakarsın ki eninde sonunda elinde bir yalnızlığın, bir sancın, bir de yazılarını ve kafanın içini dolduran hayallerin kalmış, onlara söversin.

Beyoğlu'na yağmurlar yağar. Kahvenin camları, fakir orospular ıslanır. İşsiz aktörler, çocuk hikâyeciler,

kendini bir bok sanan kalem parazitleri gelip gelip seni bulurlar. Ne yapacağını bilemezsin. Sıkılır birden hepimizi terkeder kalabalığa karışırsın, kaybolursun, gidersin. Yahut bir sabah ciddi ciddi sanattan konuşur. Her seferinde senin bu işi nasıl ciddiye aldığını görür, sevinirim. Kendi lâflarımı söylerim, bir kısmı hoşuna gider, paylaşırız, bir kısmı gitmez, paylaşmayız. Ama ne olursa olsun, en son arkadaşın benim, bu değişmez! Koca dünyada, şu ve şu meridyen dereceleri arasında atom ve hidrojen bombaları konuşulur, yeni Türk edebiyatına yeni yollar aranır, fıkır fıkır kaynarken arkadaş olduğun en son adam benim. Nasıl olduk bilmeyiz. Belki Beyoğlu'nu yaşamanın daha doğrusu çekmenin marifeti, belki ortaklaşa kahrımız, belki sadece tesadüf. O gün bugün hep böyle birbirimizi arayoruz. O gün bugün hep böyle birbirimize anlatacak şeylerimiz oluyor.

Ama sen konuşmuyorsun ki, şimdi. Orada, yağmurun altına upuzun uzanmışsın. Islanıyorsun. Bir cami avlusunda, bulaşık bir yağmurun altına uzanmışsın. Islanıyorsun. Sana trençkot aldığımız günü hatırlıyorum. Hani üç kere cayıp karar verdiğin yeşil trençkotu. Şimdi ne olacak o trençkot? Sen oraya upuzun yatmışsın, öyle ıslanıyorsun. Şikâyet etmiyorsun. Konuşmuyorsun. Sövmüyorsun. Öyle ıslanıyorsun. Bir kelime söylesen!.. Tek bir kelime! Söylemezsin ki! Susarsın böyle, gözlerini yumarsın, beraber Grenoble'da bir pansiyon ararız; bulutlar ararız, mavi gözlü bulutlar, dağlarda soğuk soğuk uçuşan iğne kuşları arar buluruz; sonra bir kahveye çöker yaşasın su! yaşasın gök! yaşasın insanlar! yaşasın edebiyat! diye gürleriz.

Gözlerini açmıyacaksın. Beni dinlemiyorsun. Bir şey diyeceğin de yok. Yalnızdın. Daha çok yalnızsın. Sancın vardı, yüreğini buran sancın, şimdi daha çok var, daha

çok buruyor yüreğini. Biz, ötekiler, hepimiz bu kıyıda kaldık. Elimizden bir halt gelmiyor. Yüreklerimizi eski gazeteler gibi buruşturup buruşturup atıyoruz.

Kalinihkta, Sait!

ATTİLA İLHAN

(Seçilmiş Hikâyeler Dergisi. Nisan «Haziran» 1954)

★

SAİT FAİK'İN ARKASINDAN

Sıkı Yönetim mahkemesindeyiz. Yıl, 1943... Mahkeme reisi paşanın karşısında mavi dumanlı gözleri dolu dolu, sesi boğuk, boğazında bir düğüm, otuz beş yaşında bir çocuk var. Böyle büyük rütbeli bir askerle, bütün hayatında ilk defa bu kadar yakın, karşı karşıya bulunuyor. Azarlanmaktan korkan, ürkek çocuk bakışları yerde, başı önünde...

— Sen, yazdığın hikâyede emirberin (hizmet eri) ayağına çelme taktırmışsın!.. Emirberin elindeki dolmalar yere dökülmüş. Bunun mânası?..

Hayatı boyunca, insanların neden hiç durmadan sevişmediklerini bir türlü anlıyamamış olan sanığın bükülmüş dudakları titriyor:

— Efendim, okununca da anlaşılacağı gibi, hikâyedeki vaka Birinci Meşrutiyet'te geçmiştir. Bahsettiğim emirber, o devrin...

— Ya!.. Demek ki sen...

Sanığın kulakları uğulduyor, gözleri kararıyor. Söylenenlerden yalnız bir kelime duyabiliyor:

— Bu!..

Askerî savcının, cübbesinin yeninden uzanmış, vücudundan belki on defa daha büyük görünen işaret parmağı tekrar tekrar sanığı gösteriyor:

— Bu!..

«Bu!», Sait Faik'tir; Sait Faik, durgun deniz bakışlı çocuk... Sait ağlıyor. Süngülü iki muhafızın arasında olduğu için değil, karanlık merdiven altında horlandığı için değil... «Bu!..» olduğu için ağlıyor.

Çocuklarımız, çocuklarımızın çocukları, bizim isimlerimizi unutacak. Hangimiz, dedemizin dedesinin ismini biliriz? Doktor, avukat, hâkim, mühendis, paşa, hepimiz unutulacağız. Ama çocuklarımız, onun ismini unutmıyacaklar. Edebiyatımızda bir «Sait Faik» var diye övünecekler.

NUSRET KAFDAĞLI

(Büyük Doğu gazetesi. 21 mayıs 1954).

PERİŞANLIK

Üzüntümün, perişanlığımın biraz yatışmasını beklemeliyim. Ancak bir zaman sonra Sait hakkında doğru dürüst konuşabilirim. Acı, yeni, taze olunca, gidenin ardından, insan elinde olmıyarak, şöyle adamdı, böyle kişiydi diye lâf ediyor. Hep de iyi tarafları aklına geliyor. Zaten Said'in kötü tarafı yoktu ki...

Mart ayı içinde babamı kaybettim. Herkes sırası gelince babasını kaybeder. Ve bu acının ne demek oldu-

ğunu bilir. Aradan bir buçuk ay geçti geçmedi, Sait Faik Abasıyanık gibi bir ağabeyimi kaybettim. İsteyen inansın, babama nasıl ağladımsa, ağabeyime de öyle ağladım. Bana ilk yazı yazmıya başladığım sıralarda — 1938 ile 1942 arası — tam, ağabeylik etmişti. Bundan sonra zaman zaman İstanbul'a gittiğimde arkadaşlık ettik. Benden tam on yaş büyüktü. Liseyi bitirdiğim senelerde o, şöhretli bir yazardı. İlk birkaç yazımdan sonra elimden tutan, yol gösterenlerin başında gelir.

Öyle çok lâf etmesini sevmezdi. Hep işlerin alayında görünürdü. Fakat onun sanat üzerine konuştuğunu, hattâ ilmî konuştuğunu yakın arkadaşları çok iyi bilirler. Ancak ve ancak karşısında bir kişi olmalıydı konuşması için. Ve en az, beş duble bira içmeliydi. Sevdiğini sever, sevmediğini kızınca, yanından bile kovardı. «Bir gözü pek, yüreği açık, çocuk kadar saf, şeytana pabucunu ters giydirecek zekâda yazar idi.»

Şimdilik onu anmak için bir iki hâtırasını anmakla yetineceğim:

Beyoğlu'nda o zamanlar Nektar namlı bir meyhanede oturuyorduk. Vakit gece yarısına yakındı. İkimizdik. Kapı açıldı. Meşhur bir yazar ile çömezi göründü. (İsimleri bende saklıdır.) İkisi de kafayı iyice tutmuşlardı. Bize doğru geldiler. Said'in canı sıkılmıştı. Lâfımız yarım kaldı. Hoşbeşten sonra, meşhur yazar, «Uykunun medeniyetsizlik olduğuna dair» müthiş bir konferansa girişti. Uyku sadece alışkanlıkmış, medenî insan uyumazmış v.s. Said'e baktım, gözlerini iri iri açmış dinliyordu. Çömezi büyük yazarı tasdikle meşguldü. Lâfı ne kadar uzadı şimdi hatırlıyamayacağım. Ama galiba meyhaneyi kapatacağız dediler. Sokağa çıktık. Ayrılırken Sait, meşhur yazara döndü:

«Ulan eşek kerata,» dedi, «ayakta duracak halin yok.

Şimdi gidip köpekler gibi yatıp uyuyacaksın değil mi?...»

Bir zamanlar cumartesi toplantıları yapardık. Sanat severler, bâzı doçent ve profesörler, her hafta cumartesi günleri bir kahvede toplanır, ileri geri konuşurduk. Sait bâzı bâzı bu toplantılara gelirdi. Böyle bir toplantıda, aramıza yeni gelen itibarlı bir hocayı karşılamak için herkes ayağa kalktı. Ben de tabiî doğruldum. Sait, yanıbaşımda oturuyordu. Birden beni kolumdan çekip yerime oturttu. Şaşırmıştım. Ortalık kalabalık olduğu için soramadım. Sonra yalnız kalınca beni adam akıllı payladı:

«Sen kitap yazmış adam değil misin?.»

«Yazdım.»

«Sanatçısın ya?»

«Öyle gibi.»

«Ne bok yemeye iki paralık doçent bozuntusuna ayağa kalkarsın?...»

SAMİM KOCAGÖZ

(Yeni Ufuklar dergisi. Haziran 1954)

★

BÜYÜK KAYBIMIZ

Evvelce de zaman zaman üzerinde düşünmemiş değilizdir ama, şimdi, ölümünün acısı içinde daha iyi duyuyoruz: Bir Sait Faik muamması vardı bizim için. Ortalama bir kültür, bir sanat seviyesi vardır her milletin. O milletin fertlerinden biri kolay kolay bu seviyenin üstüne çıkamaz. Sait işte bizim bu ortalama seviyemizi çok aşmış bir insandı. Kuluçka tavuğun, altındaki yumurtaların birinden çıkmış ördek yavrusuna şaşkın şaşkın bakı-

şı gibi bakardık ona. Hikâyeciliğimizin bugün hayli yükselmiş seviyesi arasında bir mızrak boyu yukardan görürdük başını. Kimseyle kıyaslanamaz, kimseye benzemezdi. Yerli yabancı hiçbir etki sezilmezdi yazılarında. Nerden geliyordu bu üstünlük, bu bambaşkalık? Ne ailesinde, ne yetişme şeklinde, ne kültüründe, ne çalışma tarzında bunu açıklıyacak bir ipucu bulamazdık.

Saman kâğıdından defterlerin sarı yapraklarına çırpıştırdığı hikâyelerinin çoğunda, bir daha okunmamış olmanın elle tutulur delilleri göze batardı; başiyle sonu birbirini tutmıyan cümleler, yazıldığı sanılırken dalgınlıkla atlanmış kelimeler, virgül yerine konmuş noktalar (hele bu noktalar, bâzı hikâyelerinin cümlelerinde lüzumsuz kesilmelere sebep olurdu). O yüzden hikâyelerinin çoğunda birtakım aksaklıklar kalmıştır. Bunları, hattâ kitaba alırken bile düzeltmek zahmetine katlanmazdı. Bu derece büyük bir şekil kaygısızlığı, çoğu hikâyelerinde gönlümüzü ışıldatan o parıltılı şekil mükemmelliğiyle nasıl bağdaşabiliyordu? Pek az okuduğunu söylerdi. Doğruydu da. Gazeteleri ve dergileri okurdu ama, uzun eserlerden, romanlardan, klâsik kitaplardan sıkılırdı. Sırf kültürünü artırmak kaygısiyle hiçbir külfete sokmazdı kendini. Şu halde o hikâyelerindeki ruh ve mâna derinliği nereden geliyordu? Bu muammayı belki de hiçbir zaman çözemiyeceğiz. Tabiatin böyle anlaşılmaz cilveleri vardır. Ama böylesine istisnalara ancak asırlarda bir rastlanır. Sait Faik de bizim için talihin böyle seyrek rastlanır lûtuflarından biriydi. Kendi dilimizi en iyi yazan sanatçı olduğu için onun tadına biz vardık. Başka dillere lâyıkiyle çevrilmediği için başkaları onu tanımadı. Halbuki Nobel mükâfatını almış nice sanatçılardan kalır yeri yoktu. Bu sözleri, ölümünün taze acısı içinde aşırı duygunluğun ilham ettiği bir mübalâğa sananlar bulunabilir. Halbuki değil

şimdi, hattâ sanatının en olgun eserleri olan son hikâyelerini yazmadan önce de bu kanaatteydim. Günün birinde kendisine lâyık bir çevirici çıkarsa ortaya, bu bizi çok aşan şöhretimizi bütün dünyaya tanıtabileceğimize kuvvetle inanıyorum.

Her ölenin ardından «doldurulması imkânsız bir boşluk bıraktı» demek âdet olmuştur ya, bana kalırsa yalnız Sait Faik için doğrudur bu söz. Onu da pek bayat bir lâf diye söylemiye dilimiz varmıyor. Sait için değer hükümleri vermenin henüz zamanı gelmedi, biliyorum. Şimdilik asıl yapılması gereken, hakkındaki hâtıralarımızı tesbit etmektir. Yazıları kadar kişiliği ile de eşsiz bir insandı. Yalnız eserlerinin değil, bıraktığı hâtıraların da bir kırıntısı bile kaybolmamalıdır. Büyük sanatçı, büyük insan, büyük dost Sait Faik'e karşı borcumuzdur bu. O yalnız bir hikâye yazarı değil, eşsiz bir hikâye kişisiydi. İlerde daha iyi anlaşılması ve anlatılması için hayatının bilinmedik hiçbir tarafı kalmamalıdır, diyorum.

YAŞAR NABİ

(Varlık dergisi. Haziran 1954)

★

SAİT FAİK İÇİN NOTLAR

Muhakkak ki aristokrat değildi. Aristokratlık, halktan üstün ve ayrı olmak duygusu ise Sait'te bunun tam tersi vardı: Halktan ayrılan, halktan üstün görünmiye çalışandan hiç hoşlanmazdı. Öğrendiğimize göre yedi sekiz yaşlarındayken babasının aldığı bir bahriyeli elbisesini, başka çocuklar böyle şey giymiyor diye dünyada

giymiye yanaşmamış. Demek ki bu, herkes gibi olmak, herkese uymak isteği onda, sonradan edinilmiş bir his değildir, doğuşundan gelme bir tabiattir.

Aydın kimselerden çok halktan insanlarla, hattâ ayak takımı denen kimselerle bulunmaktan, konuşmaktan hoşlanırdı. Onu lüks lokantalarda, süslü pastahanelerde gören olmamıştır. Bir gün Tokatlıyan'ın kapısı önünde Abdülhak Şinasi'ye rastlamıştık. Üstadın daveti üzerine içeri girdi ve masasına oturdu ama, buna oturdu denemez pek, iskemleye şöyle bir ilişti. Orada oturduğumuz yarım saat kadar bir zaman âdeta iğne üstünde otururmuş gibi bir hali vardı. Hemen hiç ağzını açmıyor, kendini dışarı atacağı anı âdeta iple çekiyordu.

Çile çeken insanların arasında yaşayışı, onların dertlerine yakından şahit oluşu yüzünden hakları yenenlerin dâvasını güder, insanlık duygularını kaybetmiş, haris, açgözlü vurgunculardan nefret ederdi. Ama siyasetle, ideoloji meseleleriyle ilgilenmez, insanları sınıflara ayırmazdı, daha doğrusu onları toplum içindeki mevkilerine ve yaptıkları işlere göre değil, insanlık duygularına göre sınıflardı.

Çok sevdiği Ada balıkçılarının kılığına girer, kendisini yadırgıyacakları için bu küçük insanlar arasına ütülü pantalon ve kıravatla karışmaktan utanır, fakat Beyoğlu caddesinde, meşin ceket, yakası açık damalı gömlekle dolaşırken hiçbir utanç duymazdı. Pek çok dostlarının yadırgadığı bu kılık garabetine gösteriş için başvurmadığına eminim.

Mark Twain Cemiyetinin üyeliğine seçilişinden sonra bir gün düzgün bir kılık, boynunda kıravatla idarehaneye

uğradığı zaman: «Galiba Mark Twain Cemiyetini mahcup etmemiye çalışıyorsun» diye takılmıştım. Gülmüştü.

En yakın arkadaşlarına bile iyice açılmaz, hele yazılarından, edebiyat üzerine düşüncelerinden, tasavvurlarından söz açmayı pek sevmezdi. O yüzden sanat görüşü, yazış tarzı hakkında yakınları üzerinde ayrı ayrı intibalar bırakmıştır. Bakın meselâ ben şekil meselesine fazla önem vermediğini örnekler göstererek söylemiştim. Bedri Rahmi de, gene örnekler göstererek, bunun tam tersini ileri sürdü. Hangisi doğru? Fakat iki iddiada da doğru olan taraflar var. Her yazdığına hayran olan sanatçılardan değildi Sait. Ama yazıları üzerinde cümle, kelime kelime durmadığına da şüphe yok.

Eli sıkı olduğunu yazdı arkadaşları. Doğrudur. Bunun yanında, bir de her zaman parasız görünmek merakı vardı: Fakir insanların hayatını severdi. Onlar gibi fakir olmadığı için vicdanı rahat mı etmezdi nedir, parasızlıktan sızlanmadığı günü pek yoktu. Hep sıkıntıdaymış gibi bir hali vardı ama sıkıntı ;ekmiş olduğunu pek sanmıyorum. Bunun yanında, samimî olmadığı bir hevesi de iş arama iddiasıydı. «Bana bir iş bul yahu!» derdi. «Etme, Sait, sen masa başına oturup akşamlıyacak adam mısın, bırak bu ağızları» derdim de kızardı. Ama, sabahın dokuzundan akşamın beşine kadar bir masanın başında oturmıya bir hafta bile dayanamıyacağını kendi de pek âlâ bilirdi. Yoksa iş arama isteği ciddî olsaydı, Sait kadar seveni çok bir insan elbet ki aylâk kalmazdı. Ama o ne ve-

lût bir aylâklıktı! Edebiyatımız için, büyük bir talih eseridir ki geçinecek azçok bir serveti vardı da kendisini sıkıntıdan patlatacak bir memurluğa veya açlıktan öldürecek bir sefalete mahkûm olmadı.

Huysuzluğu ve geçimsizliği üzerine çok şey yazıldı. Ama iyi bir insan olduğuna da hiç şüphe yok. Kızdığı zaman açıkça söyler, tersler, kavga ederdi. Yalnız kin gütmezdi. Çabuk geçerdi hırsı. Kimseye komplo kurmaz, iftira etmez, yalan dolan, dalavere bilmezdi. Sinsi tabiati yoktu. Olduğu gibi görünen bir insandı.

Benden iki yaş büyüktü ama ilk yazısını 1929 da **Milliyet** gazetesinde ben bastırmıştım. Demek ki yirmi beş yıllık bir hukukumuz var. Dikkati üzerine çeken ilk hikâyeleri **Varlık**'ta çıktı. Bütün hikâye ve romanlarını ben yayımladım. Dolayısiyle araya birçok menfaat meseleleri girdiği halde bu kadar uzun bir münasebet devresi içinde hiçbir ciddî ihtilâfımız olmadı. Bu da geçimsiz bir insan olmadığına delâlet eder.

Arada ufak tefek anlaşmazlıklarımız olmadı değil, ama hiçbir zaman beni kıracak bir söz duymadım ağzından. Üstüne varmamak, damarına basmamak, kancıklık ve kalleşlik etmemek şartiyle kimseye yan bakacak adam değildi. Ara sıra bir şeye kızıp söylense bile aldırmazdım. Kötü niyetli olmadığını bilirdim. Zaten çok daha ağır sözlerini, hattâ küfürlerini bile ciddiye almamıya alışmıştı arkadaşları.

Varlık Yayınları arasında çıkan ilk kitabı olan «**Lüzumsuz Adam**»ı daha önce yüz liraya Rakım Çalapala'ya

satmıştı. Kitabın adı **«Kestaneci Dostum»** olacaktı. Fakat aradan bir seneden fazla zaman geçtiği halde kitap basılamamıştı. Sait bir gün bana geldi. O sıralarda kitap çıkarmıya daha yeni başlamıştım. Şu yüz lirayı Çalapala'ya ver de kitabı sen bas, dedi. Olur, dedim. Yalnız **«Kestaneci Dostum»** hikâyesi için başından geçen bir vakayı anlatmıştı. Orada bir memur, kestaneci çocuğun mangalını bir tekmede devirir. Hikâye bir dergide basıldıktan sonra bir gün Said'i karakola çağırmışlar. Çocuğun mangalını deviren memurun kim olduğunu sormuşlar. Şaşırmış. «Canım, aslı yok, hikâyedir o.» demiş ama dinletememiş. Bu yazılı bir ihbardır, ille kabahatli memurun adını söyliyeceksin diye tutturmuşlar. Sonra ne olmuş, bilmiyorum ama, malûm ya, daha tek parti devrindeyiz. Ne olur ne olmaz, şimdilik o hikâyeyi kitaba koymıyalım, dedim. Tabiî o yüzden esere yeni bir ad bulmak icabetti. **«Lüzumsuz Adam»** hikâyesini de yeni yazmıştı. Kitaptan önce **Varlık**'ta çıkacaktı. O hikâyeye de bir ad bulamamıştı. Vaktiyle Sabahattin Ali, **«Lüzumsuz Adam»** adiyle bir roman yazmayı tasarlamış, yazamamıştı. Çok hoşuma giden bu ad aklıma geldi. Said'in hikâyesine de son derece uyuyordu. Gel **«Lüzumsuz Adam»** diyelim şu hikâyenin adına dedim. Kabul etti. Kitabın adı için de «Ne istersen yap» diye bıraktı gitti. Sonradan bu ad değiştirme hâdisesini hayli değişik bir şekilde anlatmıştı bir yazısında. Meselâ bu vaka **«Lüzumsuz Adam»** kitabına ait olduğu halde **«Mahalle Kahvesi»** nin basılışında geçmiş gibi anlatmış, ismin değişmesine razı olduğu halde gûya haberi olmadan yapılmış gibi göstermişti. Uğradığı haksızlıkları zaten yazılarında böyle mübalâğalı ve değişik şekillerde aksettirmek âdetiydi. O küçük hâdiseyi de zihninde büyütmüş, düşündükçe hırsı artmış, hikâyeleştirmişti.

Yazı çıktıktan sonra kendisine sitem bile etmedim yaptığı haksızlık için. **«Kestaneci Dostum»** hikâyesine de, o arada hususî bir önem verdiğini bu münasebetle öğrenmiş ve onu mazur görmüştüm. Bu ad değiştirmenin kendisini o kadar üzeceğini tahmin etmemiştim. Bilseydim tabii üzülmesini istemezdim.

Halbuki ondan sonra çıkan kitaplarının hemen hemen hepsini adsız getirdi ve adını ben koydum. Daha doğrusu kitabı değil, bulabildiği hikâye kupürlerini getirir «Al bak, bulamadıklarım da var, onları da bul buluştur, bir kitap çıkarsa basarsın» der, bırakır giderdi. Yalnız **«Kayıp Aranıyor»** la **«Havada Bulut»** un, daha önce tefrika edildikleri ve bir bütün teşkil ettikleri için adları vardı. Hoş **«Havada Bulut»** da onun koyduğu ad değildi ya! Bu kitaptaki birbirine bağlı hikâyeleri yazdığı zaman adını **«Kovada Bulut»** koymuştu. Nitekim hikâyenin içinde de kovadaki suda taşınan buluttan söz açılır. Bir iki arkadaş oturuyorduk. Bu adı beğenmediğimizi söyledik. **«Havada Bulut»** daha hoş bir isim olur, dedik. Sonradan eser **«Büyük Doğu»** dergisinde **«Havada Bulut»** adiyle tefrika edildi. Necip Fazıl **«Havada Bulut»** u tercih etmiş.

Son kitabının taşıdığı adın da bir hikâyesi vardır. Bu kitaba giren hikâyeler arasında baştan beş tanesi hiçbir yerde çıkmamıştı. Hattâ kitabın ilk hikâyesini müsvedde halinde daha yeni getirmişti ve buna bir ad da yakıştırmamıştı. Madem ki ad bulmadın **«Öyle Bir Hikâye»** diyelim, dedim. «Öyle» mi, yoksa «Böyle» mi demenin daha uygun olacağı üzerinde konuştuk ve **«Öyle Bir Hikâye»** adının hem hikâyeye, hem de kitaba uygun geleceğinde mutabık kaldık. Birkaç gün sonra arkadaşlar vasıtasiyle

Sait'ten bir haber geldi. Kitabın mutlaka **«Alemdağında Var Bir Yılan»** adiyle çıkmasını istiyordu. Üçüncü hikâyeye de bu adın verilmesini münasip görmüş. Kitabın kapağı hazırlanmış, içi dizilmiş sayfa haline getirilmiş, sayfa başlıkları da konmuştu. Bu durumda adın değişmesi gecikmelere, karışıklıklara sebep olabilecekti. Hattâ ilk formaların basılasını vermiştim matbaaya. Onun için imkân olmadığını, ilk formanın basıldığını söyledim. Yememiş içmemiş matbaayı telefon etmiş, «gecikti, ilk formayı daha makineye atmadık» demişler. Bana telâşla telefon etti. «Daha makineye atılmamış, aman adı değiştir, güvenirim» dedi. Baskıyı durdurduk. Kapağı yeniden yazdırdık, klişesi yapıldı, sayfa başlıkları değişti ve basıldı. Ama arada gene onun tam istediği olmamış. Meğerse o **«Alemdağda Var Bir Yılan»** denilmesini istermiş. Haber ağızdan geldiği için ben «Alemdağında...» diye yazmıştım, kitap da öyle çıktı. Bir arkadaşına ithaf ederken hattâ **«ın»** harflerini kitabın kapağından eliyle silmiş. İkinci basılışında bu şekilde düzeltilmesi lâzım.

Adı değişmiş kitaplarından biri de **«Bir Takım İnsanlar»** dır. Bu roman vaktiyle **«Medarı Maişet Motoru»** adiyle kendisi tarafından bastırılmıştı harb yıllarında. Fakat eser bir suikasde uğradı. Hiçbir mâkul ve haklı sebep olmadığı halde Vekiller Heyeti kararıyle toplattırıldı. İkinci baskısını yaparken kitabın adını da değiştirmenin doğru olacağını düşündük. İçindeki bölüm başlıklarından birini kitaba ad olarak seçtik. Bu masum romana vaktiyle yapılmış olan suikast de ayrı ve yazılmıya değer bir hikâyedir.

YAŞAR NABİ

(Varlık dergisi. Temmuz 1954)

★

SAİT İÇİN NOTLAR

Sait Faik'i, zaman zaman marksçıların peşine katılmış olmakla suçlaması Peyami Safa'nın edebî günahlarına bir yenisini katmıştır. Haşim gibi, Yakup Kadri gibi çağının en büyük şöhretlerine de çatmış olan bu hırçın tabiatin Said'i de rahat bırakmamış olmasına şaşılır mı? Ondan başka kimsenin böyle bir hakarete dili varmamış olması da iddianın yersizliğini ispata yeter. Sait Faik gibi millî ölçüde bir dehâyı, bir kalemde karşı cepheye mal etmekle acaba Peyami'nin eline ne geçer? Hakikate hizmet etmek zevki de dahil olmak üzere hiçbir şey! Peyami Safa'dan başka bir millî değeri taşıyamıyacak kadar dar mıdır bu memleket?

Sait Faik'in bütün eserini okuyun: Sınıf kavgasiyle ilgili bir şey bulamazsınız. Ama iliğimizi sömürenleri, zevksiz ve kaba sahte kibarları, ciğeri beş para etmez vurguncuları yere vurmuş, temiz halk adamlarından yana çıkmıştır. Başkalarının insanlık adını vereceği bir görüşü Peyami Safa marksçılık sayıyorsa bir diyeceğimiz yok. Halbuki bir yazısında sosyal adalete kendisinin de şiddetle taraftar olduğunu yana yakıla anlatmıyor mu? O halde bu ne perhiz...

Her çeşit istismara kızardı Sait. Hattâ milliyetçiliğin ve dinciliğin istismarına bile. Sahte insanlara, menfaat uğrunda bir dâvaya bağlananlara kızardı. Son zamanlarda yok aktif realizm, yok sosyal realizm gibi boş lâflarla ortalığı karıştıranlara da fena tutulur olmuştu. Realist hikâyeyi babam da yazar, diyordu. Sürrealizme doğru kaymasına biraz da dâva hikâyeciliği çığırtkanlarının tahrikleri sebebolmuştu. Bir Amerikan derneğinin verdiği fahrî üyeliği reddetmesi için de sıkıştırmışlardı onu.

Damarına basmıya hiç gelmezdi. Şu veya bu zaman-

da bir öfke buhranı içinde sola kayar gibi görünebilecek sözler sarfetmişse emin olabilirdiniz ki mukabil saftan biri damarına basmıştır. Sosyal meselelerde mantıkiyle değil, duyulariyle hareket ederdi. Onun için belli ve kesin bir siyasî görüşü yoktu. Ama insanların iyilik ve kötülükleri üzerine çok kesin kanaatleri vardı. Tıpkı İstrati gibi... Onların sahteliklerini, gülünçlüklerini, yalancılıklarını hiç affetmez, bu çeşit insanların safında görünmekten nefret ederdi.

İstanbul gece hayatının en âdi ve bayağı kademelerini evi gibi tanırdı. Beraber dolaştığımız bir gece, başka hiçbir zaman girmiye cesaret edemiyeceğim in gibi eğlence yerlerine götürmüştü beni. Tek başıma olsam yadırganacağıma şüphe olmıyan bu yerlerde, onun yanında olmak içime emniyet doldurmuştu. Herkesi tanıyor, her garson veya zevk kızıyle merhabalaşıyor, onlardan biri gibi onlarla şakalaşmasını, kendini kimseye yadırgatmamasını biliyordu.

Bir meyhaneden çıkıp bir bara, oradan bir saz salonuna geçilip gece yarısı çorba içilen bir pastahanede nihayet bulan bu gece dolaşmasında, kadın ve drog ticaretinin profesyonel elemanları arasında, sadece insanları daha yakından tanımak arzusunun verdiği bir merakla dolaşıyor, sonu gelmiyecek pazarlıklara girişiyor, fakat kendini ciddiye aldırmıya muvaffak olamıyordu. «Boş ver, iş yok bu Çakır'da» hükmiyle sadece bir müşahit mevkiine indirilişine de pek içerler görünmüyordu. O da işin alayındaydı çünkü. Arama tarama ekiplerinin daima ziyaret ettiği bu çeşit yerlerde sık sık görülen bir sima olduğu için ölümünden sonra resmini ve hakkında yazılanları gazetede okuyan bir komiserin, yakından tanıdığı bu gece kuşunun bu kadar büyük bir adam çıkışına hayretten donakaldığını anlatmışlardı.

☆

Askerlik yapmamıştı hiç. Ruh hastası olduğuna dair asabiyecilerin verdikleri bir rapor askerlikten ihracını temin etmiş. Bir tıbbî gerçeğe dayanıyor muydu bu rapor, yoksa hatır için mi verilmiş, bilmiyorum. Onu herkesten ayıran birtakım ruhî belirtileri olsa bile herhalde bu, pek çok kimselerde görülen cinsten bir mani sınırını aşmazdı. Zaten büyük sanatçılardan çoğunda bir ruh hastalığı görülmüştür. Belki de eserinin o herkesten ayrılan derinlik ve kudretini bu marazî hale borçluyuzdur. Herhalde bu mani var idiyse, hiçbir zaman bir akıl hastalığı veya asabî buhran haline girmemiş, şuuru tam bir olgunlukla işlemekten hiçbir zaman geri kalmamıştır.

Askerlik etmemenin yollarını aramış olması biraz da ürkek tabiatinden ileri gelmiştir, sanıyorum. Gece yarıları en şüpheli batakhanelere girmekten zerre kadar yılmadığı halde üniformadan ürken bir hali vardı. 1940 ta **Varlık**'ta çıkan bir hikâyesi yüzünden askerî mahkemeye verilip de Ankara'ya geldiği zaman ne büyük bir korku ve heyecan geçirmiş olduğunu hiç unutamam. Aslında, hikâyede suç teşkil edebilecek bir şey yoktu. (**Şahmerdan**'daki **Çelme** hikâyesi), o sıralarda Matbuat Umum Müdürlüğü'nde vazifeli sanat düşmanı küçük bir raportörün gayretkeşliği çıkarmıştı bu meseleyi ortaya. Ama ne olursa olsun, savaş yıllarında bulunuyorduk. Bu çeşit yayın suçlariyle hiç karşılaşmamış askerî bir mahkemenin nasıl bir hükme varacağı kestirilemezdi. O sıralarda Genelkurmay Adlî Müşaviri Münir Paşa komşumuzdu. Kendisini ziyaret ederek hikâyeyi okudum. Said'i yakından tanıdığımı, suç işliyecek karakterde bir insan olmadığını, bu hikâyede de bir suç unsuru bulunmadığını anlattım. Dosya

kendi makamı tarafından mahkemeye sevk edildiği için hiç değilse makamının bu meselede herhangi bir kanaati olmadığını hâkime bildirmesini rica ettim. Bunu yapacağını vadetti. Netekim muhakeme de beraetle neticelendi. Ama bir hafta kadar süren bu müddet zarfında Sait de, annesi de az korku geçirmediler. Oğlunun başına belâdan başka bir şey getirmiyen bu edebiyat hevesine karşı kırgınlığı annesinde galiba o tarihten başlar.

Ara sıra kapımı usulca aralayıp başını sokar, ürkek ürkek bakardı. Ben sevinçle yerimden fırlarken (Said'i ne zaman görsem, hattâ başımın en kalabalık olduğu sıralarda bile, içimi bir sevincin doldurduğunu duymuşumdur) o, kabahatli bir kedi haliyle içeri girer, pek zahmetli, yerine getirilmesi pek güç bir dilekte bulunurmuşcasına, filânca veya falanca kitabından birkaç tane daha verip veremiyeceğimi sorardı. Her seferinde içerlerdim bu haline. «Canım Sait, her zaman söylerim, kitaplar senin, ne kadar istersen alırsın. Miktar tâyin etmiyorum. Sormadan al be birader, üzme beni» derdim. Ama Sait, gene o sıkılgan haliyle, aldıkları bir hayli olduğu için çekindiğini söylerdi.

İlk kitaplarını bastığım sıralarda da, ne zaman gelse, «üzülüyorum hep, benim yüzümden ziyan edeceksin» derdi. Ancak kitaplarının sayısı üçü, dördü geçtikten ve iyi satıldığı hakkında kendisine tekrar teminat verdikten sonra vazgeçtiydi bu kaygıdan.

Darılıp barıştığı kimseler çoktur. Ama Reşat Ekrem Koçu ile bir kere darılmışlar, bir daha barışmamışlardı.

Reşat Ekrem, ne zaman görsem, ölürsem vasiyetim olsun, Sait cenazemde bulunmıyacak, diye ısrarla tembih edecek kadar fena kırılmıştı ona.

Bir gün bir meyhanede içerlerken kavga etmişler. Sait, muzipliği tutmuş, Reşad'ın kulağına eğilip hazmi güç bir küfür savurmuş. Pek asabi mizaçlı olan Reşat Ekrem, bir karşı küfürle meseleyi kapatacak yerde «Polis, polis!» diye bağırmıya başlamış. Polis gelmiş, ikisini karakola götürmüş. Reşat, dâvalı olduğunu, Said'in kendisine «şöyle, şöyle» küfür ettiğini söylemiş. Komiser tabii Said'e sormuş, o da öyle bir şey söylemedim, demiş. Doğruyu söyleyip içeri girecek değil a! Reşat Ekrem de şahidi olmadığı için iddiasını ispat edememiş, süklüm püklüm çıkmış karakoldan, o günden sonra da Said'in bu hareketini bir türlü hazmedememişti.

Said'in ölümünden sonra kendisine rasladım. «İçim yanıyor, dedi, büyük vicdan azabı çekiyorum.» Bir anlık bir öfkenin dargınlığını bu kadar uzun sürdürmüş olduğuna pişmandı.

Bir gün Reşat Ekrem idarehanede otururken Sait, kapıyı açmış, açmasiyle kapaması bir olmuştu. Arkasından koştum. Merdivanleri hızla inerek kaçıp gitmişti.

O karakol hikâyesini anlatırken katıla katıla gülerdi. Hayatına ait pek çok şey yazdı da onu neden yazmadı, bilmem.

Bulunmaz bir insandı Sait.

Sait Faik'in şiirine kapalı mizaçlar bulunduğuna şüphe yok. Bakın meselâ, bu sayımızda okuyacağınız Samet Ağaoğlu ile Muhtar Körükçü dostlarımızın onun eseri hakkında verdikleri hükümlere değil katılmak, hattâ

bunları anlamakta bile güçlük çekiyorum. Körükçü, Said'in hikâyelerindeki aynı hava, aynı tiplerin insanı usandırdığını söylüyor. Bense, öyle sanıyorum ki, aynı konularda Sait yazdığının on mislini yazmış olsaydı gene yeter diyemezdim. Öylesine bir susamışlıkla okuyordum o hikâyeleri. Kusurlarını, sakat yerlerini görmüyor değildim tabii. Ama bütün o kusurlariyle de öyle çekici, insanı öyle içinden kavrıyan bir halleri vardı ki bunlardan zevk almamanın nasıl mümkün olacağına bir türlü akıl erdiremiyorum.

Muhtar Körükçü, bu Sait havasından kurtulmuş yazılarına, yazmasını temenni ettiği cinsten hikâyelerine örnek olarak **«Sakarya Balıkçısı»** ile **«Röportajlı Hikâye»** yi zikrediyor; bunlardan birincisini Sait, kitaplarına almak istemiyor, «Bırak Allahını seversen, o da yazı mı?» diye mâni olmıya kalkıyordu. İkincisini ise, yeni getirdiği birkaç hikâye arasından ayırarak: «bu yazın çok hafif Sait, istersen başka yerde bastır bunu» dediğimi hatırlıyorum. Hikâye adına en az yaraşan yazılarından biri olan o yazı sonra **Vatan**'ın Sanat ilâvesinde çıktıydı.

YAŞAR NABİ

(Varlık dergisi. Ağustos 1954)

★

SAİT FAİK İÇİN

Bu hafta kıymetli bir hikâyecimizi kaybettik. Sait Faik öldü. Onun şahsında Türk edebiyatı hakikaten çok değerli bir mümessilinden mahrum kalmıştır.

Sait Faik eserini tamamlıyamadan, yani kalemi durmadan, hattâ tam açıldığı sırada öldü.

SAİT FAİK İÇİN

Onunla yirmi seneyi aşan bir dostluğum vardır. Hikâyeciliğe başladığı seneleri bilirim. Birdenbire meşhur olmuş muharrirlerden değildir. Şöhreti ağır ağır elde etti.

Yazmıya belki erken başlamıştır. Fakat ilk yazılariyle kalabalığın değil, sanattan anlayan muhitlerin dikkatini çekti. Onun içindir ki Said'in şöhretini eserlerinden ziyade, muhiti, arkadaşları yapmıştır.

Edebiyatımıza getirdiği yeni hikâye havasını, üslûbundaki şahsiliği ilk zamanlarında edebiyat mensupları bile farkedemedi.

Lisenin dokuzuncu sınıfında iken Sait Faik'i tanımıştım. O İstanbul Lisesi'nden çıkmış, Bursa Lisesi'nden mezun olup tekrar İstanbul'a gelmişti. Arkadaşları arasında edebiyatçı olarak tanınıyordu. Benimse edebiyata hiç hevesim yoktu. Bir gün edebiyat hocamız bize serbest bir mevzu vermişti. Bunu nasıl yazacağımı düşünürken edebiyattan anlayan Sait Faik aklıma geldi.

— Bu mevzuu bana yazar mısın, dedim.

— Yazayım amma hoca beğenmezse karışmam!, dedi.

— Sen yaz!, diye ısrar ettim.

Hakikaten ertesi gün yazıyı getirdi. Hattâ bana kendisi okudu. Ben de beğendim. Mektebe götürüp edebiyat hocasına verdim.

Gayet iyi hatırlarım. Bu vazifeyi hoca hiç beğenmemişti. Kâğıtları dağıtırken önüme şöyle bir attı:

— Olmamış! dedi.

Ben de Said'e götürüp:

— Senin edebiyatçılığın da on para etmezmiş!, dedim.

— Ben sana söylemedim mi?, diyerek kıs kıs güldü.

Said'in hikâyeleri bundan bir müddet sonra neşredilmiye başlamıştır. Hikâyelerinin tadına varanlar yavaş yavaş çoğaldı. Evvelâ yaşça kendisinden küçük olan edebiyatçılar Said'i takdir ettiler. Kırk yaşına vardığı za-

man bile kendisine «Genç hikâyeci» deniyor, yirmi beş yaşındakilerle beraber sayılıyordu. Ölünceye kadar da genç hikâyeciler arasında kaldı. Said'i, kendisinden evvelki nesiller değil, sonra gelenler gittikçe artan ölçülerde takdir ettiler.

Hikâyelerinde fakir tabakanın insanlarını anlatmasına ve daima halk için, geniş kitle için yazmak istemesine rağmen Sait Faik seçkin bir münevver zümresinin muharriri oldu. Hayatında geniş halk kitleleri tarafından okunmadı. Ölümünden sonra da gene zevkli münevverler tarafından okunup sevileceğini zannediyorum.

ŞEVKET RADO

(Akşam gazetesi. 14 mayıs 1954)

★

ZAMKLI ADAM!

O yıllar 1939 yıllarıydı. Ben neden Ankara Pastahanesine düşmüştüm, birtakım adamlar neden bu pastahanede idi. Ve patlak gözlü bir adam niçin her akşam orada otururdu. Nasıl tanıştım, sonra birdenbire, nasıl olup da beş on kişi oluverdik, her gece neden hep beraberdik, o sırtımıza vuran, sıralı sırasız küfür eden, iten, kakan adamı neden sevivermiştik, bunları bilemem.

Halbuki o çağda büyük lâfların bir şeye yaradığını sanırdım, «azametli» konuşan adamlara saygı gösterirdim, hani bu adamların aşısı beni bir türlü tutmazdı da, o patlak gözlü, vuran, söven, kıran adamı arardım. Onda olan şeyi bilemezdim.

O yıllar bin dokuz yüz otuz dokuz yıllarıydı..

Şuraya, onun konuşmalarından bâzılarını aktarma etmek isterdim. Ne gezer.

Her halde tanıştığımız gün: «Lan» diyordu, «ha siktir» demiş olabilirdi. «Bok» dediği muhakkaktı. Ama o, bu lâfları öyle herkese kullanmazdı ha.. Bunlar büyük iltifatlarıydı. Bir metre mesafeden elini sıkıp, önünde dört beş kere eğildiği ve bir an evvel yanından uzaklaşmak için çırpındığı resmî ahbapları çoktu. Onlarla konuşanın, şu küfürlü adam olduğunu kabul etmek için bin şahit isterdi.

Benimle böyle konuşmasının sebebini, «sevdi de ondan» diyeceğimi bekliyecekler. Halbuki ben böyle düşünenleri hiç bekletmiyeceğim. «Sevmedi beni» diyeceğim. Şair diye tanıdığı için böyle konuşmuş olacak. «Şiirlerimi de sevmedi». Şairle konuşulan lâf, yenen, içilen şeyler başka türlü olmalıydı.

Gece yarıları portakal soyardık. Yarısına kadar ısırırdık. Suları damlardı. Sonra o bir şarkı tuttururdu. Makamına uyardım. Ben bir şarkı tuttururdum, makamıma uyardı:

Dındır dındırı dındır dın
Dındır dındır dın

O bekârdı, ben bekârdım. Akşamları severdi, akşamları severdim, Beyoğlu'nda gezerdi, Beyoğlu'nda gezerdim. Yanında boş bir adam arardı, yanımda boş bir adam arardım. Konuşmak istemezdi, konuşmak istemezdim. Şarkı söylemek isterdi, şarkı söylemek isterdim.

Büyük lâflardan hoşlanmazdı, büyük lâflardan hoşlanmazdım. Küfür edilecek bir herif arardı, küfür edilecek heriftim.

On altı yıl böyle geçti, şarkılı geçti, küfürlü geçti, başı boş geçti.

— Neden lan?
Derdi.
— Ne bilem.
Derdim.
— Çekelim.
Derdi.
— Çekelim.
Derdim.
O yıllar 1939 yıllarıydı.

Zamklı adamdı o. Kime dokunsa, bir yapışma olurdu. Ölümünde gördük, bu tutkalın dokunduğu herkesten bir feryat çıktı. Kestane fişekleri gibi patır patır patladı. Zamklı adamdı o, bin kişiye, bin ayrı çeşitte dokunmuştu. Kuru kitapların diliyle konuşmazdı. Aklını başında değil, cebinde gezdirir gibiydi, gönlü kimi çekerse onunla konuşur, nereyi isterse oraya giderdi, kızar, bağırırdı; küser darılırdı, sever şakalaşırdı, iter, kakardı. Öyle içli dışlı olmak, bir adamda kalmak, bir köşeye büzülmek uzun konuşmak, Entellektüel lâflar etmek filân, onun yapacağı şeyler değildi.

Zamklı adamdı o.

Kant ile Comte'un meth ile zemmi yapılan masalara gelir, lâfın en çetrefil bir noktasında, birimizin dizine bir sille indirir,

«Hadi kalk lan, dolaşalım,» der,

Meclisten ayrılır ayrılmaz;

«Ne lâflar be! Of be, of be yahu!»

Derdi.

Kant'ı tanımaz mıydı? Ruhunu bellemişti onların! Sırası düşünce bir hamlede, adamın başını döndürürdü. O yıllar 1939 yıllarıydı. Bir hikâyeci, ben ve o oturduk. Ben Said'in inebildiği derinliklere baksam, başım döner, diyordu, o hikâyeci.

Yüzü kızarmıştı; sıkılmıştı, terlemişti.

Böyle lâflar onu yerin dibine geçiriyordu.

O yıllar... Yerinde duramazdı. Ona kılavuzluk eden hiçbir sebep yoktu. Kitaplara bakmak için Haşet'e gitmez, oradan geçerse, kütüphaneye uğrardı. Oturmak için kahveye girmez, ahbap görürse dalardı. Bir yere gitmek için caddeye çıkmaz, caddede olmak için dolaşırdı. Bir şeye yaramasını düşünerek yazmaz, yazmak için yazardı.

Gibime geliyor ki, o böyleydi. Ya kitaplara bakmak için caddeye çıkmaz, caddede olmak için dolaşırdı. Bir şemek için kahveye girmiş bir Sait düşünülebilir mi? Yahut caddenin, cadde için değil de, bir yere ulaşmak için bir an evvel geçilen bir yer olarak ele alınması, Sait için ne yanlış bir yaşama şekli olurdu..

Onun insan gönülleri içindeki gezisi de buna benziyor. Ahmed'i mi tanıştırdılar, hemen Ahmet'leşirdi, Ya Mehmet?, Mehmet'leşirdi. Ya Ali?, Ali'leşirdi. Ben'den kurtulmuştu. Kendisinden söz açtığı görülmedi.

Kötüyü bilir, alıktan hoşlanır, zekiyi severdi.

Kiç kimsenin ardından lâf ettiği işitilmedi. Kötüyü yüzüne karşı kötülerdi:

«Ulan, sen para vereceğim diye yazı alıyormuşsun, sonra parasını vermiyormuşsun, namussuz!»

Diye çıkışır, yüreğimi hançerlerle kanatırdı.

Ömrün yolu bir yerden ayrılıveriyor. Değil ölümle, kişi, kendi kendinden bir yerde ayrılıyor. Sonra bir de bakıyorsun, beraber gidilen yolda ayrılmalar oluvermiş. Biri bir makama oturmuş, bir tuhaflaşmış, bir değişmiş. Öteki bir mirasa konmuş, bir böbürlenmiş, bir büyümüş. Diğeri bir şey, başkası bir şey... Hep olmuşlar, sen yolundan ayrılmamışsın, ama yolun kalmamış.

O yıllar 1939, 1949, 1950, 1951, 1952 yıllarıydı. Said'i her zaman aynı yol üzerinde gördüm. Gittikçe yumuşa-

dı, gittikçe güzelleşti, gittikçe yükseldi. Her zaman aynı adam kalabilmek...

Bunu iyice kavrayabilmek için, etrafımızdaki adamlar bize misaller verdi, kimi üç beş satır yazdı, hoşa gitti, yanımızda ezilip büzülürken, bir gün, hakkında üç beş satır yazı çıktı diye böbürlenivcrince, içerledi. Hele biri, hep meydanda görünmek isterdi. Gözü sıhhatli idi ama, monokl takardı, yakası yağlı idi. Ama çiçekli gezerdi.

Bir gün onun yakasından çiçeği kopardı.

Adam afallamıştı.

Bir başka gün monoklunu attı.

Adam kızmadı.

Kızamadı.

Biz, etrafında kahkahadan kırılıyorduk.

Hiçbir söz etmeden, onun hileye, sahteye, âdiye karşı gösterdiği bu tepkileri sert bulacaklar olabilir. Ama o, aramızda kimsenin yüz vermediği yüzde yüz saf ve temiz kişileri de adamakıllı sever, başkaları onların yüzüne bakmazken, o kızar, kavga bile ederdi.

Sarı çizmeli Mehmet Ağa ile kavga etmiş olması, o sarı çizmeliyi hemen ortaya çıkarırdı. Toplantılarımıza yeni bir adam bulup getirmez, ama gurupta bulunduğu adamlarla fark gözetmeden, ahbaplık kurardı.

Cümle yapmak, hani, kitaplardaki gibi zorla düzenlenmiş sözler etmek, hani, bilirkişi olmak, hani, onun bunun yanlışını çıkarmak, hani... Bunlar onda yoktu. Herkes kendi hayatının günlük dairesini çizerken, ona şurada burada rastlayabilirdi. Öyle değişmez çizgisi yoktu. Gününe göre Ada, Köprü, Boğaz, Beyoğlu, Şişli Pangaltı, Beyazıt filân her yerde rastlamak kaabildi.

Hiç umulmadık adamlar, onu severek selâmlarlardı:

— Merhaba Sait Bey..

Sesin geldiği tarafa hızla çevrilir, şapkasını (kasket) çıkararak selâmlardı. Ne adamdı o...

Ömrün yolu bir yerden ayrılıyor. Bu, her insanda olur mu, bilmem. Bir yerde Said'in izini kaybettim. Ayrılmış mı idim? Yoo.. Beraberdik. Ama, yanımdaki Said'i de kaybettiğim zamanlar oldu.

O, bulamadığım adam yanık abalı adamdı.

Çevresinde her vakit insanlar bulunan Sait ile «şurada buluşalım» demeden buluşulurdu. Yaşlı adamlar görürdük etrafında, onu dinlerlerdi, genç adamlar bulurduk, dinlerdi onları. Yerinden fırlamış gözleri şaşkın, dolu bakardı. Her şeyde bir yeni şey görür gibiydi. Bir manav önünden mi geçiyoruz, Portakallar arasında bir tek portakala el atardı, onu gördümüydü nedir? İşte o portakalı alırdı. Caddeden mi geçiyoruz, kalabalık arasında bir tek kişi görürdü, tanınmıyan nedir, ona giderdi.

«Merhaba!»

Demeden geldiği gibi..

«— Allahaısmarladık.»

Demeden giderdi.

Bir kalabalık adamdı o. Her kesin bir yanına; ne koluna, ne diline, ne içine.

Neymiş Ahmet? Şairmiş. Şiir tarafını alıyordu. Öyle hani sanatkâr üstüne, ekoller üstüne konuşmuyordu.

Bir kalender pardesüye bürünüyordu. Bir derbeder eşarp dolanıyordu. Bir ellerini pardesü ceplerine geçiriyor, bir evinden fırlıyor, şaşkın, dolu gözlerini üstüne alıyor, bir şehre dalıyor, geziyor seviyor geziyordu.

Sen bir yerden mi geliyorsun, nerden geliyorsun? İşten, kahveden, şurdan, burdan.. Ortalıkta herkes de bir yerden geliyor, işten, kahveden, şurdan burdan. Sait'e mi rastladın, bir yere mi gidiyordu? Nereye gidiyordu? Hiç bir yere. Olduğu bir yerdeydi. Oraya, bir olduğu yerden gelmişti. Oradan bir olması gereken yere mi gidecekti? Yo. Giderse, gitmiş olacaktı.

Bir oda içinde fır dönen Fatma'yı düşün! Kenarda bir vazo, onu süsledi. Pencerede bir saksı, onu suladı, rafta bir kitap, tozunu aldı, öğle oldu, sofra kurdu, akşam oldu lâmba yaktı. Fatma'nın evi neyse, Said'in İstanbul'u aynı şeydi! Yoldiye bir şey yoktu onda. Gezerdi.

Ondaki yaşamışlık pantolonunun dizlerinde belirirdi. Ütü mü, oturan, giden, gelen bir pantolon ütü tutar mı? Ütü tutmazdı Said'in pantolunu. Ceketi de öyle, paltosu da öyle.

Said'in yüzü kadar bir yaşamışlık dolu yüz görmedim. Kavramışlık dolu yüz görmedim. Kavramış, doymuş çizgilerle doluydu. Her yanı çizgi, inik çıkık. Demek gezilerinde başını gezdirmiş. Yazdı bunları, okuyanlar bilir.

Bir çizginin üstündeydi. Bizim birbirimize dayana dayana kurmıya çalıştığımız o gurur, o benlik, o böbürlenmişlik çizgisinin üstündeydi. Bir yazı adamlığı hali de takınmazdı hiç.

Lâf etmek yerine şarkı söylerdi. Neydi o, iki üç sözlük şarkıların içine doldurdukları. Nasıl da sıkıştırmasını bilirdi.

Ölümünden birkaç gün önce bir şarkı tutturmuştu. Ne yanık şeydi o.. Ne demek isterdi Sait? Kelimelerle değil, o bu şarkının bir yerine, bir yanık yerine bir şeyler dolduruyor gibiydi.

Hani mayıs akşamları o günler. Hani o mayıs günleri, çiçekler açar, çiçeklerle birlikte bizde de bir yeni şeyler açılır, hani havada bir ısınmışlık, hani günlerde bir uzanıklık. Hani insan sabahları bir iyi kalkar, bir haber bekler o gün. O öyle haber bekler o gün. O öyle bir gündür ki, haber gelmelidir. Gelmezse bu ısı, bu çiçek, bu uzayan gün insanın burnundan gelecek gibidir. İşte o haber, bir türlü gelmez. İnsan isterse o haberi alabilir, ama ister ki müjde onu bulsun, aranırsa bir şey bozulacak gibidir ya. İşte onun için beklenir o.

SAİT FAİK İÇİN

Said'in son şarkısında bu beklenen şeylerin bir türlü gelmediğini söyliyen, dertlenen bir yanıklık var gibiydi. Ya da bir şeyden, bir bitmeden korkuyordu.

Sait öyle bir şey götürdü ki, o, bulunamaz. Katıya katı diyordu, yumuşağa yumuşak. Etraf, katıyı işine geldiği gibi yorumluyor. Bakıyorsun, yumuşak deyip çıkıyor. Bir yumuşaklık var ya cıvıtıyor her şeyi. Çamura basar gibi oluyorsun.

Basamıyorsun.

Bundan ötürü de Said'i çok arayorum. Bundan ötürü de yazıyorum. Doğruların doğrusu ondaydı.

Ben ne kaybettiğimi biliyorum.

Siz ne kaybettiğinizi biliyor musunuz?

CELAL SILAY

(Doğu - Batı dergisi. Haziran 1954, mayıs 1955)

★

ZAVALLI SAİT FAİK

.... Onun dünya nimetlerine dört elle sarılan yaşamak hırsını, şu dünyanın toprağını, suyunu, yemişini ve güneşini yudum yudum tadarken duyduğu yaşama sevincini düşünüyorum da, Sait Faik'siz edebiyat bana kasvetli geliyor.

Galata ve Beyoğlu'nun o güneş yüzüne hasret, dar ve melânkolik sokaklarına biraz ışık ve koku serpen o idi. Köprü'den Haliç'e geçen mavnaların balya istifleri üzerine oturup yağdan hârelenen sulara baktırdığı Karadeniz uşaklarını hayata ve aşka dair konuşturan o idi. Boğaza

inen kuytu vâdileri menekşe kokusuna boğan, Burgaz'dan balık avına çıkan sandalları eski kalyonlar gibi hayal ve hakikatle süsleyen, manavın mostralığındaki portakalları birer Japon feneri gibi elvan elvan ışıklandıran o idi.

Hayatın sıkıntılı dönemeçlerine gelince, hemen yolunu değiştirip güneşli, kokulu, ağaçlıklı köşelerine doğru koşarcasına uzaklaşan adımlarının onu aynı çeviklikle ölüme nasıl götürdüğüne hayret ediyorum. İstanbul'un içinde iki ucundan tutuşmuş bir canlı meşale gibi dolaştırdığı hayat aşkının, daha yarı yola varmadan ansızın sönmesine şaşıyorum.

Hem de baharın topraktan kol kol fışkırdığı, kumlukta balıkçı kayıklarına taze boyalarla denizkızı resimlerinin işlendiği, Burgaz'da karanfillerin ateş gibi kızardığı ve sahil kahvelerinde şakaların başladığı bir mevsimde!

Sait Faik, bir mağara uykusuna uzanmış olan edebiyatımızın bir köşesine hayatı nakletmişti. O köşe, onun sayesinde canlı kaldı ve hikâyeciliğimiz onun yaşama sevincine imrenerek dirildi ve serpildi. Edebî mecmualarda ve kitap halinde çıkan yüzlerce hikâyesi, bugünkü nesile şeref veren bir asalet beratıdır. O, hayatın binbir girdabı içinde bile, kaleminin haysiyetine saygı göstermiş, onu bir çomak veya kaşık olarak kullanmıya tenezzül etmemiş, hakikî bir sanat adamıydı. Onun ölümiyle edebiyatımızın bir payandası devrilmiş oluyor, İstanbul, sihirli köşelerini ve muammalı insanlarını keşfeden büyük bir şairden mahrum kalmış oluyor.

Zavallı Sait Faik, içindeki hayat sevincini kurutan bu ölüm şerbeti, kimbilir sana ne kadar buruk gelmiştir.

SABRİ ESAT SİYAVUŞGİL

(Yeni Sabah gazetesi. 12 mayıs 1954)

★

YAŞAYAN SAİT

Said'in öldüğünü 12 mayıs sabahı gazetelerden öğrendim. Yıllardanberi hasta olduğunu biliyordum. Fakat son bulunan ilâçlarla hastalığın durdurulabileceğini işitmiştim. Said'in bu ilâçları aldığını da öğrenmiştim. Ama son görüşmelerimizde bir gün «Perhizden bıktım» demişti, «ara sıra bir bardak bira içiyorum». Meğer ölümünden birkaç gün önce ağırlaşmış, hastahaneye kaldırmışlar.. Ölüm haberini okuyunca beynimden vurulmuşa döndüm. O ne kadar hayata bağlı, yaşamayı seven, yaşama sevgisiyle dolu bir insandı. Tıpkı Orhan Veli gibi.. Ölüm, milyonlar arasından nasıl da böylelerini seçiyor, alıp götürüyor. Kahrolmamak elde değil...

Durmadan yağmur yağıyor. Kederliyim. Durgunum. Canım sıkıla sıkıla Şişli'nin yolunu tutuyorum. Camiye giriyorum. Musalla taşında yeşil puşideli bir tabut.. Bir türlü onun olduğuna inanamıyorum. Yaşar Nabi'ye soruyorum:

«Onun mu?»

«Evet» diyor Yaşar Nabi.

Hay, Allahım...

Vaktin gelmesini bekliyoruz. Arkamızda çelenkler dizili, bahar çiçekleri.. Said'in mezarına kapanacak çiçekler... Bu çiçeklerin kokusu bana ıstırap veriyor.

Bir ara şair Özdemir Asaf'ın yüzünü görüyorum; nasıl yas içinde...

O gece Sait Faik'in bütün kitaplarını önüme dizip hepsini yeni baştan gözden geçiriyorum. Bir hikâyesinde «Bir uyanış, bir mucize, bir çılgınlık, olmıyacak gibi duran bir şeyin oluşu.. İlkbahar bu...» diyor. Ve olmıyacak bir günde, olmıyacak bir şey oluyor: Said'i toprağa veriyoruz.

«Arnavutköyü'ne doğru yürürken burnumuza hâlâ menekşe kokusu geliyordu» diyor, Sait Faik «**Menekşeli Vâdi**» de.

İnsanların bahar günleri ölüşleri daha hazin mi oluyor nedir? Hele Sait Faik'in.. O bahar gibi bir adamdı, çünkü...

İşte «Lüzumsuz adam» ekşi ekşi çorbasını içiyor, papas efendi bahçesini belleyor, Yüksekkaldırım'daki bacaksız boyacı yine işiyle meşgul.. Sahibini bulan oltanın çocuğu Köprü altında balık tutuyor. Dolapdere'de Çingene kızları dolaşıyor. Balıkçılar pay yerlerinde birbirlerine küfür ediyorlar.

Bütün bu küçücük, gösterişsiz hallerinde insanlar yaşıyor. Ama artık bunları yaratan Sait Faik ortalarda yok.

Ortalarda yok... Onu artık hiçbirimiz göremiyeceğiz. Ama yarattığı insanlar uzun yıllar onu yaşatacaklar.. Onun yokluğunu kimseye duyurmıyacaklar..

BEKİR SITKI

(Yeditepe gazetesi. Haziran 1954)

★

TANIDIĞIM SAİT FAİK

Sait Faik ölmüş. Bu haberi ilk evvel telefonda bir arkadaş verdi. İnanmadım. Ne haberi verenin şahsiyeti, ne de beklenmedik şeylere inanmakta gösterdiğim tereddüt huyu, buna sebeptir. Ölecek adam değildi de ondan.

Bu satırlar, bir hikâyecinin ölümü için öteki hikâyecinin ihtisasları sayılmaz. Çünkü ne hikâyecilerden, ne

de öteki sanat yollarında yürüyen kişilerden hiçbirini, hakkında yazı yazacak kadar yakından tanımam. Hiçbirinin eserlerini tam olarak okuduğumu iddia edemem. Böylece şahıslarına ve sanatlarına karşı yarı ilgisizlik ve bilgisizlik içindeyim, diyebilirim. Ancak Sait, aşağı yukarı on beş yaşlarından itibaren arkadaşım olduğu için, üstüne bâzı sözler söyliyebilirim zannına düştüm. Yaptığım budur.

Said'in sanatı ile şahsını, başka bir deyimle, hikâyelerindeki kişilerle kendisini, birbirinden ayırmıya imkân yoktur. Öyle çeşidi özüne bağlı bir hikâyeciydi. Eserlerinde konuşan, hareket eden insanların karşılıklı tavırları, düşünceleri ne olursa olsun, hepsiyle Sait arasında aşınmaz, kopmaz bağlar vardı. Karşılıklı ve birbirine zıt görüşler, birbiriyle bağdaşamaz hissini veren fikirler, biri ötekine çaprast düşen davranışlar, hep onu belirten, onu hatırlatan, onu yaşatan şeylerdir. Oscar Wilde ile Panait İstrati birazcık Sait gibi yazı yazmışlardır denebilir ama, gene de onu yeryüzünü bu alanda ve mânada tek yazarı, saymakta tereddüt edemeyiz. Hüviyetini beyaz kâğıt üzerine bu rütbe sadakatle, samimilikle, riyasız ve yalansızca döken adam, elbette sıra adamı sayılamaz.

Onun **«Vakit»** gazetesinde başlıyan fıkraları, sonra içine girdiği mahkeme röportajları, daha sonra yavaş yavaş filizlenmiye başlıyan hikâyelerinin taslakları, müsveddeleri ve temizleri de dahil, bütün yazılarını okudum diyebilirim. **«Semaver»** in pejmürde bir ilk baskısı vardı. Orada **«Bir Vapur»** diye küçücük, daracık bir hikâyesi de bulunuyordu. Bu hikâyeyi, belki on beş gece, ardı ardına, her uykudan evvel okuduğumu hatırlarım. Orada tayfaların akşam üstleri vapuru bir yıkayışları vardır, siz de okursanız, ezberlemeden elinizden bırakamazsınız, eminim.

Sait, keyfi için yazı yazardı. Şunun bunun pöhpöhleri, telif hakkı hevesi veya kırk yaşından sonra biraz biraz kıpırdamıya başlamış olan vazife duygusu uğruna karaladığı şeyler, kötüler arasına girenlerdir. Keyfi için yazdıkları, kendini bilen, istediğini, arzuladığını, sevdiğini iyice seçmiş olan, seçkin bir insanın eserleridir ki, uzun ömre ve unutulmazlığa kavuşmuşlardır.

Sait'te Freud'un stilize bir tipini bulmamak imkânsızdır. Anlaşılmamış veya kötüye yorulmuş hareketlerinde, hikâyelerinde bu izahı bulabilenlerdir ki, Said'i iyi tanıdıklarını iddia edebilirler. Geniş, engin br dünyayı ve çok kakalabalık insanları eline alıp gösteren, yaşatan, canlı canlı önümüze süren eşsiz hikâyecinin ruhuna doğru uzatılabilecek gözler, onun aramızda oynadığı rolü ve başardığı işi daha iyi görebilecekler, bize de daha iyi gösterecekleridir. Eğer mümkün olup da Said'in hayatı bir filme alınabilse ve o filmin senaryosu da bu çeşitten bir arkadaşının kaleminden çıksa idi; insanlık bu seçkin vatandaşının nasıl bir mahlûk olduğunu ve nasıl bir eser bırakıp gittiğini farkedecekti.

Belki bu da olur.

Uzun lâfın kısası: Ne ondan evvel onun gibi bir sanatçı yaşadı; ne de ondan sonra yaşıyacaktır. Böylece, kaybımız büyüktür.

İLHAN TARUS

(Kaynak dergisi. Haziran 1954)

★

SAİT'E DAİR NOTLAR

Sait Faik'le aramızda en azdan bir nesil fark vardı. Babam yaşındaydı. Kendisine ne Sait Bey, ne de Sait A-

ğabey diye hitabetmiş, aramızdaki yaş farkının verdiği çekingenliğe rağmen «Sait» demeyi tercih etmiştim. Çünkü o öyle istiyordu. Sadece ismiyle çağrılınca rahat ediyordu. Resmiyetten hoşlanmıyor, sıkılıyordu. Bana öyle geliyordu ki, günün birinde kendisine «Merhaba Sait Bey» desem, içerler, «Haydi be sen de, aklınca dalga mı geçiyorsun» diye terslerdi.

Yenilik'e hikâye vermemişti. Israr etmiyordum. Çünkü hikâyelerini başka dergilere 30-50 lira arası satıyordu. **«Yenilik»** henüz zarardan kurtulamadı. Önce zarardan kurtulalım sonra telif ücreti vereceğiz. Sanki senin paraya mı ihtiyacın var.» diyordum. Kızıyordu. «Sen de öbürleri gibi oldun,» diyordu «kazan paraları, zarar ediyorum de, ne iyi.» Anlatıyordum. Birçok hesaplar yapıyordum, dinlemek istemiyor, sıkılıyor «Pek iyi, sana bir yazı yazacağım, ama hikâye değil. Kısa bir yazı.» diyordu.

Huysuzdu. Daima tedirgin bir hali vardı. Kimseyi fazla sevmezdi. Kimseyle içli dışlı, çok samimî olamazdı. Öyleyken bütün arkadaşları, hepimiz onu riyasız severdik. Çünkü olduğu gibiydi. Riyasız, pazarlıksız, yalansız dolansız. Sevgisinde ve nefretinde menfaat veya kıskançlık gibi beşerî duyguların tesirinde kalmıyacak bir olgunluğa varmıştı. Arkadaşları tarafından sevilmesi, hikâyelerinin beğenilmesi —pek umursamaz görünmesine rağmen— hoşuna giderdi. Son romanı **«Kayıp Aranıyor»** tefrika edilirken fazla ilgi görmemişti. Kitap halinde yayımlanınca tesirinin ne olacağını merak ediyordu. Okudum. Çok hoşuma gitmişti. Hele Fransa'da bir dağ kasabasında geçen bir kısım vardı ki, Sait'in Batılı yazar kişiliğini apaçık ortaya koyuyordu. Düşündüklerimi kendisine söyleyince memnun oldu. «Halbuki pek beğenmediler bu romanı» dedi. Anlaşılmamak onu üzüyordu.

Çocuk gibi küserdi. Bir iki ay oluyor, Cumhuriyet

pastahanesinde, bir zaafını ima ederek bir nükte yapacak oldum. Birdenbire öyle bir içerledi ki., Üzerine varsam kavga edecekti. Hiç sesimi çıkarmadım. Söylendi durdu. Sonra da çekip gitti. Her halde Sait'le birkaç sene konuşmayız diye düşünüyordum. Bir hafta, on gün sonra idarehaneye geldi. Yemek zamanıydı. Beni meşgul görünce: «Amma da iş adamı oldun be. Para babası mı kesileceksin başımıza. Dışarda öyle güzel bir hava var ki: Haydi çıkalım. Cemiyet'te bir yemek yiyelim.» diye söylendi. Sait aramızda geçen nahoş hâdiseyi unutmuştu bile.

İradı vardı. Geçimini sağlamak için çalışmak zorunda değildi. Bazan kendisine takılır, «Neslin için birçok faydalı hareketlerde bulunabilirdin Sait. Meselâ Yaşar Nabi'nin yaptığını on beş yıl önce sen deneyebilirdin.» derdim. Bunu bilhassa, istismar edilmekten, genç nesil yazarlarının içinde bulundukları güç şartlardan bahsettiği zaman söylerdim. Kızar, küfreder; «Bana ne yahu, ben uğraşamam öyle işlerle. Kim yaparsa yapsın.» derdi. O anda yine sakinleşir, «Sana bir teklifim var» diye başlardı «benim hikâyelerden en iyilerini seçip bir kitapta toplıyalım. İyi satılır. Yaşar ne içerler. Yapalım ha» «Ama sen Yaşar Nabi'ye satmışsın bir kere. O kitapların mevcudu tükenmeden doğru olmaz.» derdim. «Sen de kitapçılık yapıyorsun ya tutarsınız birbirinizi. Ben kendim de bastırırım oğlum Kimse de karışamaz.» diye söylenir, on dakika sonra teklifini siz hatırlarsınız o üstünde durmazdı.

Hasis denecek kadar eli sıkıydı. Bunu son günlerde âşık olduğu kadın da duymuştu. Pasajda kadınla otururken ikişer duble birayı birden ısmarlamıştı. Kadın giderken, Sait telâştan bira bardaklarından birini dökmüştü. Biz başka masadaydık. Yanımıza geldiği zaman: «Ne hoştun Sait birayı dökerken. On yedi yaşındakilerin heyecanı içindeydin.» dedim. Memnundu. Âdeta gençleşmişti. Ne-

şesi yerindeydi. «Hemen yetiştirmişler kadına. Hasismişim. Parayı çok severmişim. Yok başka kusurlarım da varmış. Hepsini biliyorum dedi kadın. Hasis olmadığımı görsün diye çifter getirttim biraları. İçilmiyeceğini biliyordum.» diye izahat verdi.

Hastalığı başlıyalı, beş altı yıldır ağzına içki sürmemişti. Son günlerde çok az bira içiyordu. Resim sergilerine, tiyatroların ilk temsillerine, edebiyat matinelerine, haftalık toplantılara gelirdi. Böyle yerlerde herkesin aradığı bir insandı. Fazla konuşmaktan hoşlanmazdı. Bir tartışma olsa, kendi fikrini söyler ve işi uzatmazdı. Sıkıntılı, huzursuz bir hali vardı. İçi içine sığmazdı. Bilhassa son yıllarda her an kendini hissettiren bir ölüm korkusuna kapılmıştı. En neşeli kahkahasından en küçük harekетine kadar, bu ölüm korkusundan kurtulamıyordu. Kendinden çok daha gençlerle bir arada olmak, onlardaki bu korkuyu daha da arttırıyor, onu sebepsiz yere sinirli ve haşin yapıyordu.

Önsezisinde meğer yanılmıyormuş.

NAİM TİRALİ

(Yenilik dergisi. Haziran 1954)

DÖVÜNME

Sisli bir hastalık geçiriyordum. Aklıma Salt Faik geliyordu. Ben onu düşünürken, o yolculuğa çıkmıştı. Bunu İzmir'de, geç, çok geç öğrendim. Tabii, baştan inanamadım. İnsan sevdiklerinden ayrılma fikrine yanaşamıyor. Fakat, hakikat, olduğu gibi her tarafiyle, içime çökünce, göz yaşlarımı tutamadım. En ölmemesi lâzım geldiği ânda, Sait

Faik'in gidişi beni yorgunluk dolu hastalığın içine biraz daha itti. Resimlerini arayıp buldum, kitaplarını çıkarıp «Semaver» den «Alemdağında Var bir Yılan» a kadar hepsini birer birer karıştırdım, sanki Said'in ruhunu, «gitmiyecek tarafı» nı arayordum.

Üç yıl içinde, Orhan Veli ve Sait Faik gibi iki kayıp, tamamiyle madde sıkıntılarına kendini kapıp koyuvermiş bir münevverler memleketi için çok muazzam boşalmadır. Sait Faik'le yirmi yıla yakın bir dostluğumuz vardı. Onu Küllük kahvesinde tanıdığım günü hatırlıyorum. Yine o kendine tam güveni olan insanların tevazuu içinde, başında kovboy filmlerindeki oyuncularınkine benzeyen kenarlı türbe yeşili bir şapka vardı. Yenilerde, Fransa'dan dönmüştü. Kitaplarından ilki çıkmıştı: «Semaver». Hakkı Tarık'ın «Vakit» inde hikâyeleri neşrediliyordu. Sonra «Eskiler - Yeniler» dâvası baş gösterdi. Sait Faik o zamanlar gazetecilik yapıyordu. Yaptığımız bir konuşmayı «Haber» de neşretti. Bana «tasfiyecilerin ele başısı» adını takmıştı. Sonra gazetecilikten bıkıverdi. Öyle intizam isteyen işlerde, pek uzun müddet kalacak cinsten bir insan değildi. Büyük sanatkârın bütün vasıfları vardı kendisinde. İkinci kitabı «Sarnıç», sonra üçüncüsü «Şahmerdan» ve büyük aşkının hikâyesi «Medarı Maişet Motoru» nu neşretti.

Şakacıydı, gevezeydi. En çok takıldığı insanlardan biri de şair Suavi Koçer'di. Ona ikide bir, bir şiir okusun diye takılırdı. Suavi de, onu, ezbere hikâye okusun diye kızdırırdı. Bir gün, Sabahattin Kudret'le, Sait Faik'in neşrettiği ilk şiirini keşfettik. «Hammal» adında bir şiirdi ve Sait onu Adapazarı'nda yazmıştı. O akşam birkaç defa bu şiiri okumuştuk:

«İlân edecek bunu
Kasabanın davulu
Koskoca bir bavulu
On kuruşa taşıdı.»

SAİT FAİK İÇİN

Baştan şiiri bizimle beraber okuyan Sait, birdenbire kızdı ve ikimizi birden dövmiye kalktı. Bu ânî infiali yüzünden onunla tam bir hafta konuşmadık...

İstidadı hem gıda, hem aşk, hem yoldaş ve hem de ölüm olan insanın kaderine inanmak zor. O yalnız yaşayıp yalnız ölmiye mahkûmdur. Sait de öyleydi ve öylece öldü. Eğer Sait, diz çökmiye mecbur kaldığından başka bir hayatın avucu içinde doğmuş olsaydı, eğer Sait başka bir kalb çarpıntısının hamurundan yoğurulmuş olsaydı, eğer mebus, memur veya tüccar olsaydı, başka gayeler, başka ruh ve başka imkânlar içinde olurdu. Olduğu ve öldüğü gibi ise Sait, sadece fikrin altınında dövülmüş sükûnetin bolluğunda bulundu ve onu enine-boyuna kaleminden döktü. Ve öylece Sait, sadece yıldızların fakir ve dilsiz bakışları üzerine gerdiği soğuk ışığın altında daima enginlerde yol alan alnının üzerinde bir elini tutarak ufuksuz, özlediği sahillere doğru yola çıktı.

Ve her şeye rağmen, çocukluğun çağları gibi taze bir saatte, yaz berraklıkları gibi düzgün kubbeler altında, Sait anladı ki, en derin sükût, gölgelerinkidir. Gözyaşlarının çabucak dökülüverdiği çizgili yanaklarının üzerine en solgun ebediyet çöktü ve ateş dolu gözler son bir defa etrafa bakmıya razı oluverdi. İstidadının ölmezliğini avuçları içine almış olan Sait Faik, basit ve mağlûp bir halde kendini ölüme terkediyordu. Bir huzursuzluklar şehrinde, çürümüş birtakım binaların şemsiyeleri altında...

Bu zalimliğin önünde hıçkırmak kâfi değil, dövüne dövüne ağlamak lâzım...

CAVİT YAMAÇ

(Demokrat İzmir gazetesi, 16 Mayıs 1954)

İÇİNDEKİLER

	Birkaç Söz	7
I.	Hayatı üzerine	9
II.	Sait Faik'in İki Yazısı	19
III.	Ölümünün Uyandırdığı Yankılar	29
IV.	Ölüm Günlerinde Ardından Söylenenler	39
V.	Ölümü Üzerine Yazılan Şiir ve Hikâyeler	69
VI.	Sait Faik'le Konuşmalar	77
VII.	Eseri Üzerine Düşünceler	95
VIII.	Özel Yaşayışı ve Sanatçı Kişiliği Üzerine Düşünceler	137

YEDİ TEPE GAZETESİ YAYINLARI
İSTANBUL
1950

Kuruş